

Nr 101.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående seminverksamhet bland nötkreatur m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1950.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogat förslag till förordning med vissa bestämmelser angående seminverksamhet bland nötkreatur;

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen förordas till en början, att det allmänna skall beredas möjlighet att öva tillsyn över seminverksamhetens utveckling. För detta ändamål föreslås att en förordning i ämnet skall utfärdas. Nuvarande system för mjölkboskapskontroll anses böra bibehållas i princip oförändrat. Vissa ändringar föreslås emellertid i reglerna för de olika kontrollformerna och i bestämmelserna om statsbidrag till kontrollen. Vidare anses statsbidrag böra utgå till demonstrationsutfodringar. Härjämte förordas vissa förenklingar i reglerna för stamboksföring av nötkreatur. Slutligen föreslås vissa jämkningar i bestämmelserna om statsbidrag till tjuvföreningar m. m.

Till Nötboskapsavelnns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet äskas för budgetåret 1950/51 ett anslag av 348 400 kronor.

F ö r s l a g
till
Förordning
med vissa bestämmelser angående seminverksamhet
bland nötkreatur.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Vid bedrivande av verksamhet för befruktning av nötkreatur på konstgjord väg (seminverksamhet) må för framställning av sperma användas endast tjur som är införd i riksstambok för nötkreatur.

Kungl. Maj:t äger meddela ytterligare föreskrifter om vad som skall iakttagas vid bedrivande av seminverksamhet.

2 §.

Förseelse mot 1 § eller med stöd därav meddelad föreskrift straffes med dagsböter. Böterna tillfalla kronan.

3 §.

Det ankommer på lantbruksstyrelsen att öva tillsyn över seminverksamheten.

Lantbruksstyrelsen må ock i särskilt fall medgiva undantag från vad i 1 § första stycket är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1951.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1950.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, följande.

I årets statsverksproposition (IX H. T. p. 57) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Nötboskapsavelsns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet för budgetåret 1950/51 beräkna ett anslag av 341 000 kronor. Jag torde nu åter få anmäla denna fråga samt vissa därmed sammanhängande spörsmål.

A. Inledning.

Med anledning av motioner i ämnet hemställde 1946 års lagtima riksdag (r. skr. nr 226 och 372), att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning dels rörande effektivisering och utvidgning av kontrollföreningsverksamheten, dels om behovet av artificiell insemination bland nötkreatur och sättet att främja densamma. Med anledning härav tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, den 5 juli 1946 sex sakkunniga för att verkställa de av riksdagen begärda utredningarna. De sakkunniga voro dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, godsägaren C. G. Liedberg, Assmåsa, ordförande, kontrollassistenten B. N. Bengtsson, länsveterinären A. W. Borg, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren N. I. Johansson, Östra Husby, professorn vid veterinärhögskolan N. P. Lagerlöf samt byrådirektören i lantbruksstyrelsen B. H. Ryde.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen utredningen rörande ladugårdskontroll m. m., ha avgivit dels den 9 juli 1948 betänkande med förslag angående artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur (SOU 1948: 36), dels den 9 november 1948 betänkande med förslag angående mjölkboskapskontroll (SOU 1948: 52).

Över betänkandet angående artificiell insemination bland nötkreatur ha yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen efter hörande av hus-

hållningssällskapen samt av Avelsföreningarna för svensk kullig boskap, låglandsboskap, röd och vit boskap samt gödboskap, veterinärstyrelsen, styrelsen för veterinärhögskolan med bifogande av yttrande av lärarkollegiet, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, som jämväl överlämnat yttranden av lärarrådet och försökskollegiet, institutet för husdjursförädling, småbruksutredningen, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Riksorganisationen Sveriges seminföreningar, Svenska länsveterinärföreningen, Svenska veterinärläkareföreningen, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund samt Svenska husdjurskonsulentföreningen. Därjämte har direktören Ruben Rausing, Lund, inkommit med en den 6 oktober 1948 dagtecknad promemoria i frågan. Vid veterinärstyrelsens yttrande ha fogats utlåtanden av Svenska distriktsveterinärföreningen och Sveriges yngre veterinärers förening.

Vidare ha yttranden över betänkandet angående mjölkboskapskontroll avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen efter hörande av hushållningssällskapen, småbruksutredningen, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska kontrollföreningarnas riksförbund, Svenska mejeriernas riksförening, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges överkontrollassistentförening, Avelsföreningarna för svensk kullig boskap, låglandsboskap samt röd och vit boskap, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund samt Riksorganisationen Sveriges seminföreningar. Därjämte ha Ladugårdsförmännens riksförening och Kontrollassistenternas riksförening inkommit med särskilda skrifter i frågan. Vid yttrandet av Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund har fogats en skrivelse av Svenska husdjurskonsulentföreningen.

I detta sammanhang torde jag vidare få anmäla, att Norrbottens läns hushållningssällskap i skrivelse den 29 augusti 1949 hemställt om tillstånd att utan hinder av gällande bestämmelser få upptaga kontrollföreningsverksamheten inom sällskapets område såsom egen verksamhet. Över denna framställning har lantbruksstyrelsen avgivit yttrande.

Slutligen torde här få erinras att lantbruksstyrelsen den 16 november 1948 framlagt förslag rörande ändrade grunder för statsbidrag till tjuvföreningar m. m. Över detta förslag ha yttranden avgivits av statskontoret, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk och Svenska husdjurskonsulentföreningen.

De frågor, som beröras i nu nämnda betänkanden och framställningar, äga sådant samband med varandra att det synes lämpligt att behandla dem i ett sammanhang. I det följande torde jag först få redogöra för innebörden av de framlagda förslagen och de yttranden, som avgivits över desamma. Beträffande nu rådande förhållanden i fråga om mjölkboskapskontroll och artificiell insemination bland nötkreatur torde jag därvid i huvudsak få hänvisa till uppgifterna i de betänkanden, som avlämnats av utredningen rörande ladugårdskontroll m. m. Likaså torde jag i fråga om motiveringen för de förslag, som nämnda utredning framlagt, få hänvisa till betänkandena.

B. Huvuddragen av utredningens och lantbruksstyrelsens förslag.

I fråga om den artificiella inseminationen bland nötkreatur föreslår utredningen, att denna verksamhet skall läggas under statlig kontroll. För ändamålet bör utfärdas en förordning enligt vilken tjur icke skall få användas för artificiell insemination, med mindre vissa villkor äro uppfyllda. Det första villkoret skall vara att tjuren är införd i riksregister över nötboskap av vederbörande ras. Andra villkor, som anses böra uppställas, äro att tjuren skall vara bedömd med ledning av avkommans beskaffenhet (avkommebedömd), att tjur, som har för avel skadliga anlag, icke användes samt att verksamheten bedrivs så, att risk ej uppstår för spridning av smittsamma husdjurssjukdomar. Yngre tjurar skola dock i viss begränsad utsträckning få användas för artificiell insemination, medan avkommebedömningen planläggas och genomföres.

Statsbidrag till ifrågavarande verksamhet anses ej erforderligt.

Arbetet med den artificiella inseminationen handhaves för närvarande av veterinärer samt, under dessas ledning, av kvinnliga biträden som genomgått en för ändamålet anordnad kurs vid veterinärhögskolan. Detta system anses böra i huvudsak bibehållas. Kurserna för utbildande av biträden böra dock vara öppna även för män. Vidare föreslås att vissa fordringar skola uppställas för rätt till inträde vid sådan kurs.

Tillsynen över den artificiella inseminationsverksamheten skall handhavas av en särskild nämnd. Denna skall bestå av sex ledamöter. Av dessa skall lantbruksstyrelsen utse två, däribland ordföranden, veterinärstyrelsen en, Riksorganisationen Sveriges seminföreningar två och Hushållningssällskapens förbund en. Kostnaderna för nämnden skola bestridas av statsmedel.

I betänkandet angående artificiell insemination föreslår utredningen även betydande ändringar i gällande bestämmelser om registrering av nötkreatur. Förslaget innebär bland annat, att de nuvarande riksstamböckerna skola ersättas av riksregister över nötboskap för de raser, som lantbruksstyrelsen bestämmer. Registret skall föras hos lantbrukstyrelsen. De fordringar i fråga om härstamning, som nu äro uppställda för stamboksföring, skola mildras. Detsamma gäller kraven på yttre egenskaper. I samband därmed föreslås, att besiktningsförfarandet skall begränsas och förenklas. De kontrollregister, som för närvarande föras hos hushållningssällskapen, skola bibehållas och vissa uppgifter från dessa skola automatiskt lämnas till riksregistret. Kostnaden för registreringen bör, bortsett från utgiften för eventuell besiktning, bestridas av allmänna medel.

I fråga om mjölkboskapskontrollen föreslår utredningen genomgripande förändringar i det nuvarande systemet. Till en början förordas införande av en ny kontrollform (*besättningskontroll*). Denna skall anord-

nas av mejeriorganisationerna samt ha till uppgift att giva djurägarna upplysning om storleken av avkastningen från deras besättningar, jämfört med avkastningen från besättningar med likartade produktionsförutsättningar. Besättningskontrollen skall bygga på de mjölkkvantiteter, som levereras till mejeri, och kompletteras med uppgifter från jordbrukarna om hemmaförbrukningen av mjölk. Besättningskontrollen skall vara frivillig och något statsbidrag skall ej utgå till densamma.

I fråga om den individuella kontrollen föreslås en omläggning av den nuvarande officiella kontrollen. Både den fullständiga och den ofullständiga kontrollen skola ersättas av en enda officiell kontrollform. Kontrollperioden skall omfatta 30 dagar. Kontrollassistent skall ej behöva utöva hela kontrollen mer än tre gånger om året. Vid övriga tillfällen skall mjölkvägning och provtagning för fetthaltsbestämning kunna få utföras av kvalificerad person i orten, s. k. provmjölkare. För att motverka manipulationer med kontrollresultaten bör bland annat en kompletterande kontroll anordnas.

Såsom ett led i mjölkboskapskontrollen böra på försök anordnas statsunderstödda demonstrationsutfodringar, och statsbidrag bör utgå till systematiska analyser av hemmaproducerade fodermedel.

Kontrollföreningarnas befattning med den officiella kontrollen föreslås skola upphöra och verksamheten helt övertagas av hushållningssällskapen. Överkontrollassistenterna skola ersättas av vid sällskapen anställda husdjursinstruktörer. Sammanlagt 37 husdjursinstruktörer beräknas bli erforderliga. Vidare skall vid varje sällskap inrättas en befattning som kontrollbiträde i lönegrad Ca 8. Kontrollbiträdena skola ombesörja det löpande arbetet med kontrollregistret. Härjämte skola vid hushållningssällskapen vara anställda kontrollassistenter med uppgift att utföra den kompletterande kontrollen.

En verksamhet av det slag, som nu bedrivs av provmjölkkningsringarna, skall enligt utredningens förslag kunna anordnas av hushållningssällskapen. Denna skall ej tillmätas officiellt vitsord, och det allmänna bör ej utfärda några närmare föreskrifter om densamma. Något statsbidrag till den skall ej utgå.

Löne- och anställningsförhållandena för kontrollassistenterna skola enligt utredningens förslag liksom hittills regleras genom kollektivavtal. I betänkandet anföres emellertid, att assistenternas pensionsförhållanden böra ordnas, att deras rätt till fri kost och logi bör ersättas av skäligt traktamente och att ersättning bör utgå för hållande av motorfordon.

Beträffande kontrollassistenternas utbildning föreslås vissa ändringar. Vidare förordas, att kurser för husdjursinstruktörer och fortbildningskurser för nu verksamma överkontrollassistenter skola anordnas.

Den centrala övervakningen av kontrollverksamheten skall enligt förslaget såsom hittills handhas av kontrollnämnden under lantbruksstyrelsens överinseende. Nämnden bör disponera en befattningshavare på heltid. Denne bör erhålla anställning hos lantbruksstyrelsen som byråinspektör i lönegrad Ca 27.

Kostnaderna för den officiella kontrollen skola enligt utredningens förslag bäras av djurägarna, såvitt gäller de ordinarie kontrollbesöken. Utgifterna för den kompletterande kontrollen ävensom för de befattningshavare, som behövas hos hushållningssällskapen, skola däremot bestridas av statsmedel. Det årliga medelsbehovet för detta ändamål beräknas till omkring 1 400 000 kronor. För närvarande utgår statsbidrag till kontrollföreningsverksamheten med i runt tal 300 000 kronor om året.

Den framställning som gjorts av Norrbottens läns hushållningssällskap går, som redan nämnts, ut på att sällskapet skall få övertaga kontrollföreningsverksamheten i länet. I detta avseende överensstämmer alltså sällskapets framställning med utredningens förslag.

Vad till slut angår det förslag till ändrade grunder för bidrag till tjurföreningar m. m., som lantbruksstyrelsen framlagt, innebär detta i huvudsak, att såsom förutsättning för statsbidrag ej längre skall gälla att även hushållningssällskap eller landsting tillskjuter vissa belopp. I stället föreslås, att statsbidraget skall höjas så att det också täcker de bidrag, som hittills erhållits från hushållningssällskap och landsting. Vidare föreslås vissa jämkningar i bidragsformerna. Medelsbehovet vid genomförande av lantbruksstyrelsens förslag beräknas till närmare 900 000 kronor om året, medan anslaget för år 1948 utgår med ej fullt 300 000 kronor.

C. Artificiell insemination m. m.

Utredningens förslag.

Behovet av reglerande bestämmelser m. m. Utredningen diskuterar till en början de fördelar och olägenheter, som äro förknippade med den artificiella inseminationen. Beträffande fördelarna framhålles särskilt, att sådan insemination medför, att antalet tjurar kan minskas avsevärt. Vidare kunna tjurarnas befruktningförmåga och kornas fruktsamhet relativt lätt ställas under fortlöpande kontroll. Överförandet av vissa lidanden i könsorganen kan effektivt förebyggas, varjämte en icke oväsentlig arbetsbesparing uppkommer, i vart fall för den, som har en besättning utan egen tjur. Ur avelsteknisk synpunkt vinnes en ökning av urvalsmöjligheterna. Tillika förbättras urvalets säkerhet och dess effekt ökas.

Några för den artificiella inseminationen speciella olägenheter av avelsteknisk art finnas enligt utredningen icke, såvitt för närvarande kan bedömas. Dock påpekas, att riskerna för spridning av skadliga arvsanlag och olägenheterna med s. k. matadoravel äro betydligt större vid artificiell insemination än vid naturlig sådan.

I fråga om behovet av reglerande bestämmelser framhåller utredningen, att i vart fall riksorganisationen för verksamheten har sin

uppmärksamhet riktad på de olägenheter, som äro förknippade med den artificiella inseminationen. Emellertid kan enligt utredningens mening riksorganisationen icke lämna erforderliga garantier för att verksamheten ur alla synpunkter bedrives ändamålsenligt. Dess föreskrifter kunna nämligen aldrig bliva annat än rekommendationer utan tvingande verkan. Ur nationalekonomisk synpunkt föreligger dock ett stort intresse av att verksamheten bedrives på ett även med hänsyn till det allmänna tillfredsställande sätt. Därför böra enligt utredningens åsikt statsmakterna vidtaga de åtgärder, som fordras för att verksamhetens lämpliga utveckling icke skall äventyras. Ett statligt ingripande i sådant syfte anses även böra ligga i de lojala utövarnas intresse.

Verksamhetens lokala organisation och inriktning. Förslaget utgår från att formen för den artificiella inseminationsverksamhetens organisation skall lämnas oreglerad. Sålunda skola särskilda föreningar — seminföreningar — kunna bildas för ändamålet. Även föreningar, som tillkommit i annat syfte, böra vidare få bedriva sådan verksamhet vid sidan av övriga arbetsuppgifter. Hinder bör ej heller möta för enskild tjurägare att ägna sig däråt. Sperma skall antingen produceras vid tjurcentral, som tillhör vederbörande förening, eller inköpas från annan förening eller från enskild tjurägare.

Från denna utgångspunkt tager förslaget huvudsakligen sikte på att skapa garantier för att den nuvarande verksamheten på området skall bedrivas på ändamålsenligt sätt samt på att underlätta verksamhetens utveckling i lämplig riktning. I sådant syfte förordas till en början, att åtgärder skola vidtagas för att öka avelsmaterialet. Därvid skall man i första hand söka dels bevara de nu förefintliga blodlinjerna inom nötkreatursraserna, dels utöka antalet blodlinjer.

Registrering av avelsdjur. Inom den officiella aveln i Sverige är för närvarande urvalet av avelstjurar begränsat till vissa i riksstamböcker över nötboskapen införda djur. Dessa stamböcker tjäna främst syftet att meddela för urvalet erforderliga uppgifter rörande djurens egenskaper och härstamning. Uppgifterna hämtas i fråga om djurens härstamning och avkastning från de register, vilka genom hushållningssällskapens försorg föras över sådana kor, som äro anslutna till den officiellt vitsordade mjölkboskapskontrollen. Beträffande djurens yttre egenskaper erhållas nödiga uppgifter från avelsföreningarnas urvalsnämnder. Enligt utredningens mening böra nu de villkor, som gälla för registreringen av avelsdjur, ändras i sådan riktning, att det officiellt godtagbara avelsmaterialet ökas och möjlighet skapas för s. k. gruppavel, d. v. s. avel grundad på ett flertal lokalt betonade undergrupper, som hållas någorlunda obesläktade inbördes. Utredningen föreslår härvidlag, att hushållningssällskapens kontrollregister skola bibehållas. Riksstamböckerna böra däremot ersättas av s. k. riksregister över nötboskap, tillhörande de raser, som lantbruksstyrelsen bestämmer. Till riksregistren skola automatiskt överföras i kontrollregistren intagna uppgifter rörande

sådana kor, som i fråga om mjölkavkastning och mjölkens fetthalt uppfylla av lantbruksstyrelsen fastställda kvalifikationer. Vid bestämmandet av dessa kvalifikationer skall iakttagas, att villkoren i fråga om avkastningen såvitt möjligt regleras så, att olika orters behov av lämpliga tjurar tillgodoses samt att villkoren avvägas med hänsyn till de fordringar, som skäpligen ansetts böra upprätthållas beträffande moder till tjur, som må införas i riksregister. De nu gällande långtgående härstamningskraven vid stamboksföring böra mildras. För införande i riksregister bör ifråga om härstamningen endast fordras, beträffande ko att hennes moder är införd i hushållningssällskapets kontrollregister och hennes fader i riksregistret för vederbörande ras samt beträffande tjur att båda föräldrarna äro införda i riksregistret för rasen. Om icke lantbruksstyrelsen prövar särskilt skäl därtill föreligga, skola inga fordringar få uppställas i fråga om kornas yttre egenskaper. Ej heller bör beträffande tjurarna hänsyn tagas till färgteckning eller till andra yttre egenskaper, såvida dessa icke kunna antagas ha väsentlig betydelse för tjurarnas hållbarhet och användning i övrigt inom aveln. Det hittillsvarande omständliga besiktningsförfarandet föreslås skola förenklas och därjämte begränsas till att i regel avse endast tjurarna. Besiktning skall ombesörjas av en särskild besiktningsman för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde.

Villkor för användande av tjur till artificiell insemination. Artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur skall enligt förslaget få förekomma endast inom de raser, som lantbruksstyrelsen bestämmer. Såsom villkor för sådan verksamhet uppställer utredningen i första hand, att tjur, som anlitas, skall vara införd i riksregistret för ifrågavarande ras. Vidare bör fordras, att tjuren skall vara avkommebedömd, d. v. s. att hans avelsvärde skall vara bedömt med ledning av de egenskaper hos honom, anföräldrarna, syskonen och avkomman, vilka anses särskilt värdefulla för avelns utveckling.

Med hänsyn till de erinringar, som kunna göras mot de för närvarande i vårt land använda metoderna för avkommebedömning, föreslår utredningen, att den i Danmark begagnade metoden med s. k. avkommebedömningsstationer i princip skall tillämpas även här, oaktat även den har vissa brister. Metoden innebär i huvudsak, att ett antal av tjurens döttrar, i regel 20, med kalvningstid inom en snävt begränsad tidrymd på hösten, sammanföres under omkring ett år på någon lämplig egendom, där de utfodras efter vissa normer, likvärdiga vid samtliga sådana stationer, och där deras avkastning såvitt gäller mjölmängden och mjölkens fetthalt kontrolleras.

Kravet på avkommebedömning avses efter en övergångstid av förslagsvis fem år skola innebära, bland annat, att tjurar, som ännu icke blivit avkommebedömda, skola få användas endast i begränsad utsträckning inom den artificiella inseminationsverksamheten. Vid sådan bedömning skall tjuren passera flera med hänsyn till användningen skilda tidsskedet. Det första skedet är provningstiden, som skall börja snarast möjligt efter det tjuren nått könsmodnhet och sluta, då han erhållit för bedömningen erforderligt

antal döttrar, d. v. s. vid omkring två års ålder. Under denna tid skall tjuren få användas i obegränsad utsträckning. Nästa skede skall vara väntetiden eller den tid, som åtgår för att en grupp av döttrarna skall hinna bli bedömd. Under denna tid bör tjuren få anlitas i obegränsad utsträckning för naturlig insemination men för högst 800 artificiella inseminationer om året. När bedömningen är slutförd och tjuren blivit godkänd av den lokala ledningen för verksamheten, skall det tredje skedet, användningstiden, vidtaga. Inga begränsningar skola då gälla beträffande omfattningen av tjurens tjänstgöring. Några minimifordringar för godkännande skola ej uppställas från det allmännas sida.

Har tjur konstaterats bära för aveln skadliga anlag, skall han enligt förslaget icke få användas för artificiell insemination.

Häruöver innehåller förslaget föreskrift om att verksamheten skall handhas på sådant sätt, att spridandet av smittsamma husdjurssjukdomar hindras samt att spermas identitet kan fastställas på betryggande sätt.

Inseminationsnämnd. Tillsynen över verksamheten skall i första hand utövas av en särskild nämnd, kallad inseminationsnämnden. Denna skall bestå av sex ledamöter, av vilka lantbruksstyrelsen skall utse två, däribland ordföranden, veterinärstyrelsen en, Riksorganisationen Sveriges seminföreningar två och Hushållningssällskapens förbund en. Ledamöterna skola utses för en tid av fyra år.

Nämnden skall inom sig utse högst tre ledamöter för handläggning av löpande ärenden. Den skall i huvudsak ha till uppgift att utfärda bestämmelser om avkommebedömning av tjurar samt ha hand om den centrala rådgivningen och kontrollen beträffande bedömningen. Det skall vidare bland annat ankomma på nämnden att utfärda förbud mot användning inom verksamheten av tjur, som konstaterats bära för aveln skadliga arvsanlag. Då särskilda omständigheter så påkalla, skall nämnden kunna meddela dispens från vissa av de villkor, som uppställts för verksamheten.

Nämnden föreslås skola underställas lantbruksstyrelsen. Denna skall äga meddela de närmare föreskrifter, som erfordras för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande. I fråga om de hygieniska sidorna bör veterinärstyrelsen utöva lämplig kontroll.

Användning av veterinärbiträden. Den artificiella inseminationen ombesörjes för närvarande av veterinärer och särskilt utbildade biträden under veterinärers ledning.

I direktiven för utredningsuppdraget anfördes bland annat, att det rådde brist på veterinärt utbildad arbetskraft för den artificiella inseminationsverksamheten men att vissa arbetsuppgifter inom verksamheten torde kunna överföras på lämpligt utbildade lekmän. Det syntes lämpligt att i detta sammanhang verkställa en mera allmän undersökning om icke vissa uppgifter — icke enbart i samband med seminaveln — vilka handhades av veterinärer, utan olägenhet kunde under vederbörande veterinärs kontroll övertagas av personal med lägre utbildning. Framför allt avsågos härvid vissa uppgifter i

samband med statsunderstödd verksamhet för bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, såsom injektioner med förebyggande sera o. s. v.

Utredningen anför, att den sålunda anbefallda undersökningen omfattar tre spörsmål, nämligen dels överförandet av vissa av de uppgifter inom den allmänna djursjukvården och angränsande områden, vilka nu handhas av veterinärer, på personal med lägre utbildning, dels användningen inom den artificiella inseminationsverksamheten av dylik personal, dels utbildningen av sådan arbetskraft.

Under hänvisning till tidigare erfarenheter avvisar utredningen till en början tanken på att skapa en kår av självständigt arbetande veterinärer med lägre kompetens än de högskoleutbildade. Däremot anser utredningen det möjligt att låta personal med lägre utbildning (veterinärbiträden) under veterinärs kontroll ha hand om vissa arbetsuppgifter. Utredningen anser dock, att självständiga arbetsuppgifter av mera betydande omfattning icke såvitt för närvarande kan bedömas finnas för veterinärbiträden i det hittillsvarande bekämpandet av de smittsamma husdjursjukdomarna. Både vaccination och serumbehandling kunna emellertid anförtros åt dessa biträden, ehuru en sådan anordning enligt utredningens mening knappast skulle innebära någon fördel. Därjämte finnas andra uppgifter, som skulle kunna överlämnas åt dem, när vederbörande veterinär så finner lämpligt. Som exempel härpå anför utredningen avlägsnande av efterbörd och sårbehandling. Biträdena böra dessutom i andra hänseenden kunna lindra veterinärernas arbetsbörda genom assistens i den dagliga verksamheten, t. ex. vid operationer och förlossningar, tillredning av vissa injektionslösningar m. m. Likaså torde de kunna lämna värdefull hjälp i fråga om rengöring och desinfektion av instrument och vissa skyddskläder, utskrivning av rapporter o. s. v. Utredningen framhåller, att erfarenheterna av de särskilt utbildade biträden, som under någon tid använts inom den artificiella inseminationsverksamheten, på något enstaka undantag när varit mycket goda.

Med hänsyn till den alltmer ökade insikten bland jordbrukarna om betydelsen av sakkunnig hjälp för husdjursjukvården anser utredningen, att veterinärbiträden kunna vara av betydelse, även om djurägarens kostnad därigenom i regel icke torde bli lägre. Utredningen anför emellertid, att det närmast torde ankomma på veterinärstyrelsen att framlägga de förslag härutinnan, som utvecklingen kan anses påkalla. Vad den artificiella inseminationsverksamheten beträffar förordar utredningen dock, att den nuvarande arbetsformen i princip skall bibehållas, d. v. s. att veterinärer skola ombesörja vissa delar av arbetet men vid sin sida ha biträden, som under deras ledning och överinseende skola ha hand om särskilda uppgifter.

Utbildningen av biträden bör även framdeles äga rum vid särskilda kurser, som anordnas vid veterinärhögskolan. För dessa bör anvisas ett årligt omkostnadsanslag av 5 000 kronor. Kurserna böra vara öppna för både män och kvinnor. För inträde i sådan kurs bör lämpligen fordras, att sökanden genomgått sex månaders kurs vid folkhögskola eller lantmannaskola samt helst även ladugårdsskötarekurs. Vidare bör elev ha viss praktisk utbildning, t. ex. i form av väl vitsordad ladugårdspraktik.

I fråga om det antal veterinärer och biträden, som behövs för ifrågavarande verksamhet, anför utredningen att det torde vara nödvändigt att inom varje verksamhetsområde ha en specialutbildad förste veterinär för den tekniska ledningen samt ytterligare minst en veterinär, bland annat för att bereda den förstnämnde nödig ledighet. Behovet av biträden står i proportion till antalet veterinärer. Någon bestämd proportion anser sig utredningen dock icke kunna angiva.

Kostnadsfrågor. Kostnaden för artificiell insemination av besättning skall enligt förslaget bestridas av djurägaren. Utredningen framhåller, att kostnaden vid sådan insemination — särskilt om hänsyn tages till den regelbundna sexuella hälsokontrollen — icke torde vara så mycket högre än kostnaden vid naturlig insemination, att statsbidrag till verksamheten kan anses påkallat för att underlätta anslutning till denna. Det anses ej heller ligga i det allmännas intresse att genom särskilda bidrag på konstlad väg upprätthålla artificiell inseminationsverksamhet inom sådana bygder, där tjurhållning genom tjurförening samt naturlig insemination ställer sig betydligt billigare. Likaledes föreslås, att djurägarna skola vidkännas kostnaden för besiktning i samband med djurens registrering.

Däremot skall enligt förslaget kostnaden för inseminationsnämndens verksamhet bestridas av statsmedel. Vid beräkningen av denna kostnad framhåller utredningen, att erfarenhet saknas om huru omfattande nämndens verksamhet kan bli. Utredningen anser emellertid, att nämnden oundgängligen behöver en sekreterare med samma kompetens som husdjurskonsulent. Med hänsyn till att den artificiella inseminationen redan har en betydande omfattning samt att det är önskvärt för nämnden att icke blott förvärva utan även mera varaktigt behålla en välmeriterad och lämplig arbetskraft, bör det övervägas huruvida icke sekreteraren bör anställas som befattningshavare vid lantbruksstyrelsen eller den statliga försöksverksamheten på jordbrukets område. Han bör i så fall placeras som extra tjänsteman i lönegrad 26, d. v. s. i samma lönegrad som husdjurskonsulent hos hushållningssällskap. Skulle det emellertid anses lämpligare, att han anställes mot arvode, torde detta icke böra understiga 12 800 kronor årligen.

Utöver sekreteraren erfordras ett skrivbiträde. Lön till detta bör beräknas efter lönegrad Ca 6, d. v. s. till cirka 4 700 kronor om året. Eftersom det skall åligga nämnden att offentliggöra resultaten av avkommebedömningen bör vidare beräknas ett visst belopp för tryckningskostnader, förslagsvis 5 000 kronor om året. För att bestrida utgifterna för nödig expertis och nämndens sammanträden m. m. anses ett årligt anslag av 7 500 kronor behöfligt.

För nämndens verksamhet beräknas sålunda ett årligt anslag av (12 800 + 4 700 + 5 000 + 7 500 =) 30 000 kronor vara erforderligt.

Kurserna för utbildning av biträden för verksamheten föreslås skola ledas av en särskild lärare i lönegrad Ca 29 under överinseende av chefen för

obstetriska institutionen vid veterinärhögskolan. Därjämte erfordras en assistent med placering i lönegrad Ce 24. Lönerna till dessa befattningshavare beräknas till (14 808 + 11 460 =) 26 268 kronor årligen. De årliga utgifterna för kurserna utöver dessa löner uppskattas till 5 000 kronor.

Medelsbehovet för den artificiella inseminationsverksamheten uppgår alltså enligt förslaget till (30 000 + 26 268 + 5 000 =) i runt tal 61 000 kronor om året.

Yttrandena.

Behovet av reglerande bestämmelser m. m. En statlig reglering av den artificiella inseminationsverksamheten tillstyrkes av det övervägande antalet remissinstanser. För en sådan reglering uttala sig sålunda, bland andra, *lantbruksstyrelsen* och *flertalet hushållningssällskap*, *veterinärstyrelsen*, *styrelsen för veterinärhögskolan* och *högskolans lärarkollegium*, *styrelsen för lantbrukshögskolan* och *statens lantbruksförsök jämte högskolans lärarråd* och *försökskollegiet*, *Hushållningssällskapens förbund*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk*, *Svenska länsveterinärföreningen*, *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* samt *Svenska husdjurskonsulentföreningen*. Avstyrkande yttranden ha avgivits av, bland andra, *Uppsala*, *Malmöhus* och *Hallands läns hushållningssällskap*, *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap*, *Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap* samt *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar*.

Veterinärstyrelsen anför för sin del att verksamheten, trots att den bedrivs i större skala endast under relativt kort tid, nått en sådan omfattning att den för närvarande spelar en betydande roll i avelsarbetet. Styrelsen understryker, att man icke kan anföra den omfattande tillströmningen till verksamheten som bevis för att metoden är utan risker. Såsom utredningen framhållit är faran för spridning av skadliga arvsanslag stor. Det kan därför rent av ifrågasättas, om icke en viss återhållsamhet beträffande verksamhetens fortsatta utbredning är önskvärd, tills mera ingående kunskaper hunnit vinnas i fråga om avelsmaterialet. För återhållsamhet anser styrelsen jämväl den omständigheten tala, att man under verksamhetens hastiga utbredning ej alltid i tillräcklig grad beaktat, att produktionsanlagen icke böra höjas, förrän man i varje särskilt fall gjort klart för sig, om förutsättningar — särskilt i fråga om utfodringen — finnas att utnyttja förbättringen. I stort sett ansluter sig styrelsen emellertid till utredningens synpunkter. Skola de fördelar, som verksamheten synes innebära, kunna utnyttjas effektivt, är det alltså enligt styrelsens mening nödvändigt att verksamheten karakteriseras av planmässighet och inriktning på ett bestämt mål. Ur principiell synpunkt synas de riktlinjer, som utredningen uppdragit, vara ägnade att giva verksamheten en dylik inriktning. De kunna således enligt styrelsens mening väntas bidra till att leda verksamheten in i sådana banor, att en förbättring av nötkreatursrasernas produktionsegenskaper blir huvudsyftet.

Sveriges lantbruksförbund betonar de svårigheter, som ligga däri att det, samtidigt som större erfarenhet saknas i hithörande frågor, synes erforderligt att vidtaga åtgärder, som syfta till ett på samma gång långsiktigt och tillförlitligt kontrollsystem. Misstag eller förbiseenden vid fastställandet av detta system kunna vid den praktiska tillämpningen leda till allvarliga bakslag, som på grund av arbetsmaterialets art kunna återhämtas först efter lång tid. Eftersom den artificiella inseminationsverksamheten ständigt vinner ökad terräng och de därmed förenade riskerna samtidigt förstoras, ligger det enligt förbundet fara i varje dröjsmål med dylika åtgärder. Då förbundet fördenskull anser sig icke ha något att invända mot införandet av vissa reglerande bestämmelser, sker det dock under den förutsättningen, att bestämmelserna icke göras för snäva, att de tillkomma i fullt samförstånd med berörda organisationer och att organisationerna bliva representerade i eventuella kontrollorgan i förhållande till den omfattning, i vilken deras verksamhet beröres.

Å andra sidan framhålla *Malmöhus och Hallands läns hushållningssällskap*, *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap* samt *Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap*, att ledningen av verksamheten hittills på ett tillfredsställande sätt har haft om hand av Riksorganisationen Sveriges seminföreningar. Det synes icke finnas skäl att antaga, att organisationen för framtiden icke kommer att vara i stånd därtill. Det är därför icke påkallat, att verksamheten statsregleras på föreslaget sätt. De båda avelsföreningarna anföra vidare, att det enskilda intresset är av utomordentlig betydelse för husdjursaveln och att resultatet lätt blir otillfredsställande, om detta intresse åsidosättes. Ett statligt ingripande kan därför enligt deras mening lätt leda till helt annat resultat än det åsyftade.

Liknande synpunkter anföras av *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar*, som framhåller att den riktning, i vilken man genom de föreslagna åtgärderna önskar dirigera utvecklingen av den artificiella inseminationen, är densamma som riksorganisationen anser vara riktig med hänsyn till nuvarande erfarenheter på området. Trots denna överensstämmelse i sak finner riksorganisationen dock knappast fog för mera ingående ingripanden från det allmännas sida. Riksorganisationen framhåller i detta sammanhang, att endast 25 å 30 procent av de SRB-tjurar, som veterinär förklarar dugliga för naturlig insemination, visat sig ha så goda könsfunktioner att de kunna användas för artificiell insemination. Själva tekniken vid sistnämnda slags insemination medför således en ofrånkomlig gallring av tjurmaterialet. Enligt riksorganisationens mening måste därför risken för spridning av dåliga anlag vara större vid den naturliga inseminationen, där även de 70 å 75 procent av tjurarna, som utgöra de svagaste, få användas utan begränsning.

Riksorganisationens ståndpunkt delas i huvudsak av *Uppsala läns hushållningssällskap*. Det kan visserligen enligt sällskapets uppfattning komma att visa sig nödvändigt att i författningsväg reglera vissa detaljer av den artificiella inseminationsverksamheten. Tillräckligt bärande skäl ha dock

icke förebragts för att de nuvarande till synes arbetsdugliga organen på området skola ersättas med modernare men oprövade sådana. Sällskapet föreslår därför, att frågan skall bli förämål för nya ingående överväganden.

Tre reservanter inom lantbrukshögskolans lärarråd, nämligen professorerna Joel Axelsson, Göte Turesson och Aron Westerlund, understryka att avelsföreningarna utfört ett så betydelsefullt arbete, att deras fortsatta verksamhet bör främjas i stället för att försvåras. Utredningens förslag bör därför genomföras endast i den mån föreningarnas arbete därigenom kompletteras. Detsamma gäller den av Riksorganisationen Sveriges seminföreningar bedrivna verksamheten. En överarbetning av hithörande delar av förslaget synes därför nödvändig. Till denna mening ha anslutit sig *tre reservanter inom högskolestyrelsen*, nämligen byrådirektören J. A. von Bergen, rektorn T. Å. Hovgard och lantbrukaren K. G. Brofalk.

Den artificiella inseminationens stora betydelse för de mindre jordbruken understrykes särskilt av *småbruksutredningen*. Som regel torde enligt småbruksutredningen mjölkproduktionen, räknad per kreatursenhet, vara lägre vid de mindre än vid de medelstora och stora jordbruken. Till en del beror detta på att mjölkorna vid de mindre jordbruken ha sämre mjölk-anlag. Den artificiella inseminationsverksamheten skapar ökade möjligheter för dessa jordbruk att genom avel förbättra sina besättningar. Småbruksutredningen uttalar dock farhågor för att tjurföreningsverksamheten på många håll kan komma att gå tillbaka i samma mån som den artificiella inseminationen utvidgas. Därigenom torde de mindre jordbrukens betäckningskostnad väsentligt ökas och användningen av lämpliga tjurar i åtskilliga fall försvåras. Dessa farhågor delas av *Jönköpings, Kronobergs, Kopparbergs och Norrbottens läns hushållningssällskap*.

Avelsföreningen för svensk gödboskap framhåller, att eventuella bestämmelser angående den artificiella inseminationen måste givas sådan form, att dylik verksamhet inom gödboskapsaveln icke hindras.

Malmöhus och Hallands läns hushållningssällskap betona, att de olägenheter, som äro förenade med den artificiella inseminationen, icke få överdrivas. Det förstnämnda sällskapet anför därvid, bland annat, att invändningarna mot matadoraveln ha berättigande endast om sådana härstammingslinjer, som givas företräde, ej visa sig fylla de förhoppningar, som ställts på dem. I varje rationellt avelsarbete strävar man efter att sprida sådana anlag, som anses värdefulla. Detta sker givetvis genom att öka användningen inom aveln av djur, som äro eller väntas vara bärare av dylika anlag. Matadoravel i denna mening är således ett värdefullt medel för framåtskridande. När verkliga matadorer någon gång påträffas, är det därför enligt sällskapetets åsikt ytterst angeläget, att de användas i största utsträckning utan hänsyn till mer eller mindre inbillade farhågor.

Lantbruksstyrelsen anser, att matadoraveln bör ersättas med gruppavel, varvid såsom regel ett hushållningssällskaps område eller en del därav bör bilda en i möjligaste mån självständig enhet i fråga om rekryteringen av avelsmaterialet. Styrelsen framhåller emellertid, att olägenheterna med

matadoraveln icke få överdrivas. I anslutning härtill anför styrelsen bland annat.

I och för sig torde det icke vara en olägenhet, att djur med goda produktionsanlag utnyttjas i största möjliga utsträckning. De av utredningen föreslagna åtgärderna i fråga om avkommebedömning torde jämväl syfta till att djur, som kunna väntas förvärva sådana anlag, skola komma till ökad användning. Det är emellertid angeläget, att begränsningen av antalet blodlinjer i möjligaste mån undvikas. Därför är det i första hand av betydelse, att eventuellt förekommande skadliga anlag snarast påvisas genom inavelsförsök. Till främjande av gruppaveln anser utredningen framför allt ett större antal blodlinjer önskvärt. Några åtgärder, som snabbt och effektivt kunna väntas leda till realiserandet av detta önskemål, ha emellertid icke föreslagits i betänkandet. Praktiskt genomförbara åtgärder av detta slag torde icke heller stå till buds. Den föreslagna utvidgningen av rekryteringsbasen beträffande avelsmaterialet bör dock verksamt kunna främja en ökad gruppavel. Ifrågavarande syfte torde emellertid framför allt kunna vinnas genom en ökad upplysningsverksamhet, varigenom djurägarna få kännedom om de fördelar, som användandet av ett till de lokala förhållandena anpassat djurmaterial medför. En decentralisering av tjurauktionerna synes också kunna verka i samma riktning. Även vid ett främjande av gruppaveln torde det emellertid — såsom utredningen anfört — komma att visa sig ofrånkomligt att uppehålla en viss kontakt mellan de olika avelsområdena för tillgodoseende av behovet av bloduppskrifning.

Slutligen framhålla *Hushållningssällskapens förbund* och *Hallands läns hushållningssällskap*, att den artificiella inseminationsverksamheten bör benämnas seminverksamhet, vilken benämning redan allmänt användes av jordbrukarna.

Verksamhetens lokala organisation och inriktning. Utredningens förslag angående den lokala organisationen och inriktningen av den artificiella inseminationsverksamheten ha i stort sett ej föranlett några erinringar i yttrandena.

Registreringen av avelsdjur. Den betydelse, som de vid hushållningssällskapen förda kontrollregistren ha för nötkreatursaveln, vitsordas allmänt av remissinstanserna. Däremot ha dessa delade meningar beträffande förslaget, att registreringen av avelsdjuren skall överföras från avelsföreningarna till lantbruksstyrelsen.

Svenska husdjurskonsulentföreningen framhåller, att den föreslagna omläggningen av registreringen stämmer väl överens med föreningsmedlemmarnas erfarenheter på området och utgör en grundläggande förutsättning för en fortsatt utveckling av den artificiella inseminationsverksamheten. En viss övergångstid torde vara erforderlig, innan de nya bestämmelserna träda i kraft.

Även *veterinärstyrelsen* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* tillstyrka den föreslagna omläggningen.

Lantbruksstyrelsen anser däremot skäl föreligga för att den nuvarande uppdelningen av registreringsarbetet mellan styrelsen och avelsföreningar-

na skall bibehållas med vissa modifikationer. Då det föreslagna riksregistret i huvudsak avser att fylla samma uppgifter som riksstamböckerna, blir det förstnämnda i sådant fall överflödigt. I stället bör det åligga föreningarna att liksom hittills föra stambok under styrelsens överinseende och i enlighet med av styrelsen fastställda regler. Stamboken bör dock i fråga om korna begränsas till att avse endast djur, som kunna väntas bli av betydelse för avelsarbetet. På detta sätt synes det styrelsen jämväl möjligt att undvika den risk för dubbelarbete, som kommer att uppstå, därest föreningarna skola fortsätta att föra särskilda stamböcker vid sidan av riksregistret. Anordningen torde tillika vara att föredraga med hänsyn till intresset av export av avelsdjur. Liknande synpunkter anföras av *Sveriges lantbruksförbund* samt *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund*.

Ett bibehållande av avelsföreningarnas nuvarande stambokföringsverksamhet tillstyrkes även av *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar* samt *Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Skaraborgs, Örebro och Norrbottens läns hushållningssällskap* ävensom *Kalmar läns södra hushållningssällskap*. I anslutning härtill påpekas i flera yttranden risken för att vid bedömning av tjurar s. k. heterosiseffekt förekommer, därest basen för avelsarbetet vidgas utan att garantier samtidigt skapas för att olämpliga korsningar icke införas i avelsarbetet.

Malmöhus läns hushållningssällskap framhåller, att förandet av kontrollregister och lämnandet av uppgifter till riksregistret i den omfattning, som utredningen tänkt sig, komma att bli en för sällskapen synnerligen betungande uppgift. Fullgörandet av denna torde kosta vida högre belopp än vad som kan beräknas bli täckt av inflytande avgifter. Samma åsikt uttalas av *åtskilliga andra hushållningssällskap*.

Majoriteten inom lantbrukshögskolans styrelse och *lärarråd* instämmer i vad utredningen anført angående de lokala kontrollregistrens betydelse som grundval för den officiella avelsverksamheten. Huruvida man centralt för ett riksregister eller en riksstambok synes i och för sig sakna större betydelse. Det framhålles emellertid, att avelsföreningarna ha en viktig uppgift att fylla och att deras verksamhet därför icke bör äventyras genom att avelsledningen helt överflyttas på statliga organ. Ett förtroendefullt samarbete mellan avelsföreningarna och dessa organ bör eftersträvas.

Mera tveksamma rörande lämpligheten av att föra både lokala och centrala kontrollregister av den föreslagna omfattningen ställa sig förut omnämnda *reservanter inom lantbrukshögskolans styrelse* och *lärarråd*. Enligt reservanternas mening komma nämligen dessa register med all sannolikhet att spela en mycket obetydlig roll inom avelsurvalet. Om avelsföreningarnas verksamhet får fortsätta, torde värdet av den föreslagna dyrbara registreringen kunna sättas i fråga. Därför bör man undersöka om icke de för avkommebedömning och urval erforderliga uppgifterna, vilka endast komma att utgöra en ringa del av de uppgifter, som enligt förslaget skola införas i registren, kunna erhållas på billigare och likväl säkrare sätt.

Vad angår de närmare villkoren för att djuren skola få införas i riksregister tillstyrker *veterinärstyrelsen*, att exteriörbesiktningen av kor avskaffas. I fråga om tjurarna framhåller styrelsen, att den besiktning av dessa, som utredningen föreslagit och som även styrelsen anser behöfelig, är av sådan karaktär, att den kan utföras effektivt endast av veterinär.

För ett bibehållande av exteriörbesiktning av kor i någon form uttala sig däremot *lantbruksstyrelsen* och *åtskilliga hushållningssällskap, Hushållningssällskapens förbund, Avelsföreningarna för svensk röd och vit boskap* samt *svensk låglandsboskap, Riksorganisationen Sveriges seminföreningar, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* samt *Svenska husdjurskonsulentföreningen*.

Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap anför sålunda, att besiktningen av sådana han- och hondjur, som skola användas i aveln, måste tillmätas stort värde. Det torde nämligen förhålla sig så, att vissa ekonomiskt viktiga egenskaper såsom djurets storlek, yttre defekter av betydelse för nyttovärdet etc. endast kunna bedömas vid besiktning av djuret. Denna uppfattning delas av *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap* och *Hushållningssällskapens förbund*, vilka tillika framhålla vikten av att besiktningen ej blir onödigt kostsam.

Lantbruksstyrelsen framhåller, att även om exteriören spelar en i jämförelse med avkastningen och hållbarheten ringa roll, så äro dock de kor, som skola införas i riksstamboken eller riksregistret, blivande tjurmodrar. Deras yttre egenskaper komma därför icke att bliva utan betydelse för tjurarnas exteriör, beträffande vilken vissa fordringar ju alltjämt skola upprätthållas. Besiktningsförfarandet bör emellertid förenklas och uppdragas åt husdjurskonsulenterna.

Även *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* föreslår, att besiktning av sådana kor, som skola införas i riksregister, skall ske genom hushållningssällskapens konsulenter.

Villkoren för användande av tjur till artificiell insemination. Behovet av obligatorisk avkommebedömning av sådana tjurar, som skola användas för artificiell insemination, vitsordas av *samtliga remissinstanser*, som yttrat sig däröfver. De förut nämnda *reservanterna inom styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* samt *lantbrukshögskolans lärarråd* understryka dock, att man ej kan utföra avkommebedömningen så invändningsfritt, att enbart resultatet av densamma kan tilläggas vitsord vid urvalet. De anse det ej ännu möjligt att med en sådan bedömning bevisa något i fråga om tjurarnas inflytande på avkommans ekonomiskt viktiga egenskaper, eftersom man endast kan tala om större eller mindre sannolikhet i det ena eller andra avseendet. Avkommebedömningen bör därför enligt deras mening, liksom fallet nu är inom avelsföreningarnas arbete på området, endast ha till uppgift att lämna bidrag till att belysa nämnda inflytande.

Riksföreningen Sveriges seminföreningar framhåller såsom anmärkningsvärt, att utredningen begränsat kravet på obligatorisk avkommebedömning

till den artificiella inseminationsverksamheten. Inom denna kommer nämligen endast hondjursproduktion i fråga efter icke avkommebedömda tjurar. Enligt riksföreningens mening äro vådorna icke mindre, då tjur vid naturlig insemination användes för tjurproduktion. En tjur med mindre goda egenskaper kan nämligen under sådana förhållanden vålla aveln större skada än om den använts för artificiell insemination.

I fråga om avkommebedömningens m e t o d i k råda delade meningar.

Utredningens förslag i denna del tillstyrkes helt av *Kristianstads, Väster-norrlands, Jämtlands och Västerbottens läns* ävensom *Älvsborgs läns norra och södra hushållningssällskap, Svenska läsveterinärföreningen* och *Riksförbundet Landsbygdens folk*. Med vissa erinringar tillstyrkes förslaget även av *veterinärhögskolans lärarkollegium*. Däremot avstyrkes förslaget av *Stockholms läns och stads* samt *Gotlands, Malmöhus, Hallands, Kopparbergs och Gävleborgs läns* ävensom *Kalmar läns norra hushållningssällskap*. Övriga remissinstanser, som yttrat sig i frågan, förorda att flera bedömningsmetoder skola användas vid sidan av varandra.

De erinringar, som gjorts av *veterinärhögskolans lärarkollegium*, gälla bland annat svårigheterna att finna lämpliga stationsvärdar, vilka äro villiga att upplåta sina gårdar till provningsstationer på de villkor, som utredningen föreslagit. Kollegiet förklarar sig vidare vara av den bestämda uppfattningen, att provningen icke bör begränsas enbart till avkastningen utan även bör omfatta ärftliga defekter. I kollegiets yttrande framläggas även vissa förslag rörande den metod, som bör användas för att konstatera, huruvida en tjur är bärare av dylika defekter.

Som skäl för sitt avstyrkande av utredningens förslag i fråga om metodiken för avkommebedömning anför *Hallands läns hushållningssällskap*, att den av utredningen förordade metoden ännu är relativt litet prövad och enligt sällskapets uppfattning icke är lämplig för de svenska förhållandena, där förutsättningarna för mjölkproduktionen i hög grad växla inom olika landsdelar. Sällskapet framhåller vidare, att det torde vara omöjligt att få några jordbrukare att åtaga sig uppdrag som stationsvärd på de ekonomiska villkor, som utredningen angivit. För upprättande och drift av avkommeprövningsstationer måste man säkerligen räkna med betydande kostnader för det allmänna. Dessa kostnader kunna icke anses stå i rimlig proportion till de osäkra resultat beträffande tjurarnas arvsanslag, som kunna framkomma vid dylika stationer.

Liknande synpunkter anföras av *Stockholms läns och stads, Kalmar läns norra* och *Gotlands läns hushållningssällskap*, vilka dock förorda att den danska metodens tillförlitlighet skall prövas. *Kalmar läns norra hushållningssällskap* hemställer därjämte, att tills vidare den bedömningsmetod, som för närvarande tillämpas av avelsföreningen för svensk röd och vit boskap, skall äga vitsord.

Norrbottnens läns hushållningssällskap anmärker, att systemet med provningsstationer över huvud icke torde kunna realiseras inom länet.

Veterinärstyrelsen förordar för sin del, att avkommebedömningen, till dess större erfarenhet vunnits, skall äga rum efter såväl den av utredningen föreslagna metoden som de metoder, vilka nu tillämpas i Sverige. Det bör ankomma på inseminationsnämnden att avväga, i vilken utsträckning den ena eller den andra metoden skall begagnas. Styrelsen pekar vidare på att upprättandet av en station för avkommebedömning medför ökade risker för spridande av smittsamma husdjursjukdomar. Med hänsyn härtill anser styrelsen, att dess godkännande bör inhämtas, innan dylik station upprättas, samt att ledningen för stationen bör vara skyldig att åtlyda de bestämmelser, som styrelsen kan komma att utfärda i syfte att förebygga och bekämpa smittsamma husdjursjukdomar.

En tillämpning av de för närvarande här i landet använda metoderna jämsides med den danska metoden förordas även av *styrelsen för lantbruks-högskolan och statens lantbruksförsök, lantbrukshögskolans lärarråd, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs och Örebro läns hushållningssällskap, Hushållningssällskapens förbund, Avelsföreningarna för svensk röd och vit boskap samt för svensk låglandsboskap, Riksorganisationen Sveriges seminföreningar, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund samt Svenska husdjurskonsulentföreningen*. Sistnämnda förening föreslår, att några av statens försöksgårdar skola upplåtas åt statens husdjursförsök för prövning av den danska metoden. Kostnaden för denna prövning bör helt bestridas av statsmedel.

Jämväl *lantbruksstyrelsen* uttalar sig för att flera metoder skola få användas. Styrelsen föreslår, att det därför endast skall föreskrivas, att avkommebedömning skall äga rum enligt av styrelsen godkänd metod.

Uppsala läns hushållningssällskap föreslår, att avelsföreningarna liksom hittills skola ha hand om avkommebedömningen och att därvid även den danska metoden skall kunna prövas. *Sveriges lantbruksförbund* åter anser lämpligast, att de lokala seminföreningarna efter egen prövning skola få välja mellan de olika metoderna. Därigenom skulle nödig hänsyn kunna tagas till de lokala betingelserna och ekonomiska resurserna. Även nya vägar böra emellertid prövas, varvid bidrag av allmänna medel torde bliva erforderliga.

Institutet för husdjursförädling i Wiad hemställer, att ett av institutet framlagt alternativ till den danska metoden skall prövas, eventuellt jämsides med sistnämnda metod. Institutet anför härom.

Det har alltid från institutets sida framhållits, att nästan varje form av avkommebedömning är att föredraga framför endast antavlebedömning, men att avkommebedömningen kan verkställas på många från säkerhetssynpunkt mycket olika sätt. Så länge tjurprövningsstationer icke finnas och så länge avkastningsuppgifterna framskaffas så som nu är fallet, torde den av avelsföreningen för svensk röd och vit boskap tillämpade metoden på det hela taget vara att rekommendera. Den viktigaste förbättring, som bör eftersträvas, är nu att inrätta prövningsstationer för tjurar. Utredningen ägnar också denna fråga stor uppmärksamhet och föreslår att sådana stationer upprättas i enlighet med det s. k. danska systemet. Det är otvivel-

aktigt, att detta system innebär en avsevärd förbättring jämfört med nuvarande svenska förhållanden. Men som från institutets sida flera gånger framhållits lider metoden av de två bristerna, att avkommebedömningen kommer att baseras på tjurdöttrarna enbart i stället för på jämförelser mellan döttrar och mödrar samt att den för avkastningen viktiga ungdjursuppfödningen kommer utanför kontrollen. För att minska den senare olägenheten föreslår utredningen, att man även skall taga hänsyn till dött-rarnas tillväxt, medan de befinna sig vid provningsstationen samt räkna ett kilogram tillväxt som motsvarande tio kilogram mjölk med en fetthalt av fyra procent. Detta beräkningssätt har tillämpats vid institutets tvilling-experiment för att därigenom belysa innebörden av en del av resultaten. Men institutet har framhållit, att beräkningssättet är mycket approximativt. Även om man alltså genom denna kontroll av döttrarnas viktförändringar till viss del eliminerar olägenheten av att man icke känner ungdjursuppfödningen, kan kontrollen i de enskilda fallen icke på långt när kompensera denna bristande kännedom.

Institutet har vid flera tillfällen framhållit, att en tjurprovning, som är fri från dessa olägenheter, bör kunna genomföras på så sätt, att korna vid stationen befruktas med sperma från provningstjurar och att de därav framfödda döttrarna sedermera få bliva mödrar till nya provningstjurars döttrar. Utredningen behandlar även detta alternativ men avfärdar det under hänvisning till vissa yttranden av professorn Hansen Larsen i Köpenhamn. Det är visserligen sant, att det ej heller vid detta förfaringssätt går att få fram exakt jämförelse mellan döttrar och mödrar vid lika ålder, ty hur man än bär sig åt komma döttrar och mödrar att genomlöpa lika åldrar under olika kalenderår. Men man får under alla förhållanden vid detta alternativ veta allt det som man får kännedom om enligt det danska systemet och dessutom väsentligt mycket mera. Hansen Larsen anser det vidare omöjligt att för närvarande finna tillräckligt antal goda besättningar, som skulle vilja ställa sig till förfogande på de villkor, som måste uppställas för sådana provningsstationer. Utredningen har emellertid ej alls undersökt, hur därmed förhåller sig. Man måste besinna, att sådana besättningar genom användning av provningstjurar — som ej kunna antagas bli bättre än medeltalet — dels kunna förväntas höja sina djurs avelsvärde, dels få ökade möjligheter att sälja avelstjurar. Detta kan verka lockande på flera besättningsägare. Då detta alternativ enligt institutets mening har väsentliga fördelar framför det danska systemet, anser institutet, att man icke bör låsa fast sig vid det senare systemet. Det kan tänkas att man i undersökningssyfte bör starta provningsstationer av bägge typerna. I så fall bör en längre följd av år få förflyta, innan definitivt ståndpunkt fattas, enär det dröjer längre innan det här förordade alternativet kan komma i full gång än vad fallet är med det danska systemet. En kompletterande utredning bör därför vidtagas.

I fråga om den föreslagna användningen av tjurarna, innan avkommebedömningen avslutats, ha erinringar gjorts av *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar, Kalmar läns norra, Malmöhus och Hallands läns hushållningssällskap* samt *Svenska husdjurskonsulentföreningen*.

Riksorganisationen Sveriges seminföreningar framhåller, att en reducere-ring av tjurarnas användning under väntetiden kommer att medföra betydligt ökade kostnader. Ur organisatorisk synpunkt torde det vidare bli va svårt att för tjurprovning få ett underlag av den omfattning, som utredningen räknar med. I samband därmed framlägger riksorganisationen en kalkyl

över huru förhållandena komma att gestalta sig inom en ordinär seminiförening med 15 000 anslutna kor. På grundval av denna kalkyl kommer riksorganisationen till det resultatet att utredningens förslag skulle leda till att inom en sådan förening årligen endast 2 000 kor skulle komma att insemineras med sperma från avkommebedömda tjurar, medan för återstående 13 000 kor skulle få användas icke avkommebedömda tjurar. Under hänvisning härtill förordar riksorganisationen, att någon användningsbegränsning för väntetjurar icke skall fastställas i författningsväg. I stället bör lantbruksstyrelsen bemyndigas att i förening med riksorganisationen bestämma användningsgraden från tid till annan. Om den föreslagna inseminationsnämnden befinner sig erforderlig, bör bemyndigandet lämnas åt denna.

Därest bestämmelserna icke få fakultativ karaktär, bör det enligt *Kalmar läns norra hushållningssällskap* ankomma på vederbörande hushållningssällskap att fastställa antalet inseminationer per tjur och år under väntetiden.

Malmöhus läns hushållningssällskap anser för sin del, att det antal kor, som inom seminiföreningarna kommer att betjänas av avkommebedömd tjur, kan beräknas till en tredjedel av de till verksamheten anslutna. Sällskapet hyser vidare farhågor för att anordningen med prövningstjurar och väntetjurar med begränsad användning skall bli i hög grad ekonomiskt betungande för tjurhållarna.

Även *Hallands läns hushållningssällskap* understryker det ekonomiska problem, som är förknippat med väntetjurarnas anskaffning, underhåll och placering. Eftersom antalet väntetjurar enligt sällskapets uppskattning troligen kommer att motsvara antalet tjurar inom tjurföreningarna, ifrågasätter sällskapet om icke den artificiella inseminationsverksamheten på något sätt kan samordnas med tjurföreningsverksamheten, så att väntetjurarna kunna utplaceras inom tjurföreningarna. Vid en sådan anordning bör statsbidrag utgå till tjurföreningarna för förvärv och underhåll av väntetjurar, under förutsättning att dessa tjurar sedan avkommebedömningen fullbordats åter försäljas till någon seminiförening. Utlånning av väntetjur från seminiförening till tjurförening anses även böra kunna komma i fråga, därvid seminiföreningen bör åtnjuta viss gottgörelse av statsmedel. Beträffande användningsbegränsningen för tjur, som icke blivit avkommebedömd, anser sällskapet att antalet inseminationer per tjur före avkommebedömningen bör fastställas till högst 4 000 och få avse högst 25 procent av de till föreningen anslutna korna. Sällskapet förutsätter dock, att antalet blir betydligt lägre.

I motsats till de nu nämnda remissinstanserna anser däremot *Svenska husdjurskonsulentföreningen* den av utredningen föreslagna inskränkingen av väntetjurs användning vara mycket måttlig. Föreningen ifrågasätter en skärpning av begränsningen till högst 500 inseminationer eller 250 kor årligen i fråga om sådana tjurcentraler, som varit verksamma minst fem år.

Att den artificiella inseminationsverksamheten bör bedrivas på sådant sätt, att spridning av smittsamma husdjurssjukdomar hindras, understry-

kes med skärpa av *veterinärstyrelsen*. Med hänsyn härtill framstår det enligt styrelsen som en tvingande nödvändighet, att verksamheten ställes under betryggande kontroll. Bland annat böra tjurstationernas lokaler och de däri intagna djuren ävensom spermaförsäljningen stå under fortlöpande uppsikt. Den föreslagna kontrollen bör utövas av styrelsen.

Inseminationsnämnden. Förslaget om inrättande av en särskild inseminationsnämnd med uppgift att under lantbruksstyrelsen öva tillsyn över den artificiella inseminationsverksamheten tillstyrkes av *veterinärstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, lantbrukshögskolans lärarråd, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska veterinärläkareföreningen* samt *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund*. Vissa av dessa remissinstanser framställa dock erinringar mot förslaget i skilda hänseenden. Å andra sidan avstyrkes förslaget av *lantbruksstyrelsen, flertalet hushållningssällskap och avelsföreningar, två reservanter inom styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, Hushållningssällskapens förbund, Riksorganisationen Sveriges seminföreningar, Svenska länsveterinärföreningen* och *Svenska husdjurskonsulentföreningen*.

Av de tillstyrkande remissinstanserna föreslå *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, högskolans lärarråd* samt *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund*, att jämte nämnden skall inom den statliga försöksverksamheten på husdjursförädlingens område inrättas en särskild avdelning för avkommebedömning inom olika djurslag samt för andra praktiska avelsfrågor. Avdelningen bör förestås av en statsagronom. Denne bör tillika tjänstgöra såsom sekreterare hos nämnden.

Veterinärstyrelsen framhåller, att nämnden bör sortera under styrelsen i de frågor, som beröra den veterinärmedicinska sidan av verksamheten. Kan en sådan anordning icke genomföras, bör det föreskrivas att nämndens beslut i frågor, som röra verksamhetens hygien, icke må verkställas utan styrelsens medgivande, om nämndens veterinära sakkunskap reserverat sig mot beslutet.

Svenska veterinärläkareföreningen hemställer, att veterinärstyrelsens ställning till verksamheten skall komma till klarare uttryck än som skett. Det är enligt föreningens mening av vikt, att veterinärstyrelsen äger att på samma sätt som lantbruksstyrelsen följa verksamhetens utveckling. Som belägg härför anför föreningen, att de gällande bestämmelserna rörande vissa smittsamma husdjursjukdomar icke ha utarbetats med hänsyn till de förhållanden, som en utbredd seminverksamhet medför.

Å andra sidan anser *Svenska länsveterinärföreningen* att ledningen av verksamheten bör helt uppdragas åt veterinärstyrelsen, som i sin egen organisation och genom sitt vetenskapliga råd har tillgång till den erforderliga expertisen. Föreningen föreslår vidare, att man i stället för att inrätta en inseminationsnämnd skall organisera verksamheten efter mönster av kontrollslakterierna. Beträffande dessa ha jordbrukarnas ekonomiska sammanlutningar hand om föreningsbildandet och de ekonomiska förhållan-

dena, medan veterinärstyrelsen utfärdar hygieniska föreskrifter och instruktioner, förrättar inspektioner samt tillsätter och entledigar de veterinära befattningshavarna. Om inseminationsnämnden dock anses böra inrättas, bör den enligt föreningens uppfattning under alla omständigheter underställas veterinärstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen erinrar om att avsikten med nämnden torde vara, att olika för verksamheten intresserade myndigheter och sammanslutningar permanent skola tillförsäkras inflytande på ledningen därav. Det torde emellertid enligt styrelsen kunna förutsättas, att även utan en dylik nämnd nära kontakt kommer att uppehållas mellan styrelsen och representanter för övriga intressen, som beröras av verksamheten. Styrelsen anser därför, att det bör ankomma på styrelsen att ha hand om den centrala ledningen och övervakningen även i fråga om den del av nötkreatursskötseln, som har samband med artificiell insemination. Motsvarande lokala ledning bör åvila hushållningssällskapen, som genom sina husdjurskonsulenter och övriga befattningshavare på husdjurskötselns område besitta de största förutsättningarna därför. Genomföres detta förslag, torde styrelsen behöva någon personalförstärkning.

Att lantbruksstyrelsen bör vara den centrala myndigheten inom husdjursavelns olika områden anser även *Svenska husdjurskonsulentföreningen* vara självklart. I stället för en inseminationsnämnd bör emellertid inrättas ett avelsbiologiskt råd, som skall stå till styrelsens förfogande. I rådet skola finnas representanter för lantbruks- och veterinärhögskolorna, institutet för husdjursförädling, Svenska mejeriernas riksförening, Sveriges slakteriförbund, Riksorganisationen Sveriges seminföreningar och Svenska husdjurskonsulentföreningen ävensom den sakkunskap i övrigt på avelsområdet, som styrelsen kan finna skäl tillkalla. Rådet, som lämpligen bör sammanträda en å två gånger årligen, bör få till uppgift att yttra sig i avelsfrågor av teoretisk och praktisk-ekonomisk art. De administrativa befogenheterna böra däremot helt tillkomma styrelsen. Liknande förslag framlägges av *Kalmar läns norra hushållningssällskap*.

Slutligen föreslår *institutet för husdjursförädling*, att det skall uppdragas åt institutet att leda den del av inseminationsnämndens verksamhet, vilken har med avkommebedömningen att göra. Vid bifall till detta förslag torde en av institutets främsta arbetsuppgifter bliva att studera nötkreatursavelns problem, varvid stor sakkunskap i fråga om avkommebedömning av tjurar kommer att samlas inom institutet.

Vad angår inseminationsnämndens sammansättning ha åtskilliga önskemål framställt i remissyttrandena.

Veterinärstyrelsen framhåller sålunda, att även om de ojämförligt flesta av de frågor, som nämnden kommer att få taga ställning till, torde bliva av avelsteknisk art, komma dock de veterinära spörsmålen att ständigt vara aktuella och ytterst arbetskrävande. För sin lösning fordra sådana spörsmål intimt samarbete mellan företrädare för veterinär forskning och veterinär praktik. Fördenskull hemställer styrelsen, att styrelsen skall få

utse två ledamöter i nämnden. Av de övriga ledamöterna böra två utses av lantbruksstyrelsen och representera vetenskaplig och praktisk husdjurslära ävensom husdjursgenetik samt två företräda djurägarna. Det bör också föreskrivas, att minst en veterinär skall ingå i nämndens arbetsutskott för löpande ärenden. Även *Svenska veterinärläkareföreningen* föreslår, att två av nämndens ledamöter skola utses av veterinärstyrelsen.

Med hänsyn till att kostnaderna för den artificiella inseminationsverksamheten i huvudsak komma att bestridas av seminföreningarna anser *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar*, att den bör erhålla en representation, som motsvarar minst halva antalet ledamöter i nämnden. En ökning av antalet ledamöter till sju, av vilka tre böra utses av Riksorganisationen Sveriges seminföreningar, föreslås av *Södermanlands läns hushållningssällskap*.

Östergötlands, Örebro och Värmlands läns hushållningssällskap anse, att även avelsföreningarna böra vara företrädda. *Gotlands läns hushållningssällskap* ifrågasätter om icke avelsbiologien ävensom jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse böra ha representanter i nämnden.

Användning av veterinärbiträden. Utredningens förslag, att den tekniska delen av den artificiella inseminationsverksamheten skall ombesörjas av veterinärer med hjälp av särskilt utbildade biträden, beröres i *ett flertal yttranden*. I samtliga dessa yttranden tillstyrkes förslaget. Därvid anföres i huvudsak, att det icke synes erforderligt att i större omfattning begagna så högt kvalificerad personal som veterinärer för nyssnämnda uppgifter. Veterinärernas kunskaper och erfarenheter böra i stället främst användas för ledningen av verksamheten och för de mera krävande uppgifterna, t. ex. spermatagande och sexuell hälsokontroll, medan rutinarbetet torde kunna överlämnas åt biträdena. En sådan anordning innebär ett ej obetydligt förbilligande av kostnaderna. *Veterinärstyrelsen* anser dock, att anordningen innebär en viss risk, eftersom biträdenas utbildning kommer att bli tillräckligt ingående för att fresta till verksamhet utöver de egentliga arbetsuppgifterna.

Härutöver framhåller *lantbruksstyrelsen*, att det bör övervägas i vad mån de ordinarie tjänsteveterinärernas och de speciella inseminationsveterinärernas arbetsuppgifter stå i samband med varandra, så att onödig dubbelorganisation icke uppkommer.

Svenska veterinärläkareföreningen framhåller behovet av att snabbt utbilda ett antal — förslagsvis omkring 100 — av de praktiserande veterinärerna i artificiell insemination. Utbildningen föreslås skola lämnas i form av kurser om en vecka med teoretisk och praktisk undervisning. Detta förslag biträdes i huvudsak av *veterinärstyrelsen*.

Lantbruksstyrelsen, hushållningssällskapen i Kristianstads län, Älvsborgs läns norra och södra områden samt Norrbottens län ävensom *Hushållningssällskapens förbund* ifrågasätta om icke kontrollassistenterna skulle kunna utnyttjas inom verksamheten. Deras arbetskraft skulle därigenom bättre

tagas till vara och deras anställningsförhållanden förbättras, utan att kontrollverksamheten skulle behöva belastas. Liknande synpunkter framföras av *Svenska husdjurskonsulentföreningen*. *Svenska länsveterinärföreningen* anser det däremot föga lämpligt att anlita kontrollassistenterna, eftersom dessa äro strängt tidsbundna i sin kontrollverksamhet samt risk finnes för att de skola kunna sprida smittsamma djursjukdomar.

Beträffande utbildningen av ifrågavarande biträden innehålla åtskilliga remissyttranden erinringar i skilda hänseenden.

Sålunda föreslår *lantbruksstyrelsen*, att utbildningskurser skola kunna anordnas icke blott vid veterinärhögskolan utan även vid lantbruksundervisningsanstalt, som är belägen i närheten av inseminationsstation, samt vid kontrollslakteri och slakthus. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att anordna biträdesutbildningen och antaga elever till kurserna. Utbildningen bör utöver det rent tekniska förfarandet vid inseminationen omfatta allmän undervisning rörande nötkreaturens hälso- och sjukvård. Däremot torde det icke vara erforderligt, att biträdena få en mera ingående undervisning i veterinära frågor.

Hallands läns samt *Kalmar läns norra och södra hushållningssällskap* betona, att utbildningstiden icke bör göras för kort. Å andra sidan anse, bland andra, *lantbruksstyrelsen*, *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök*, *lantbrukshögskolans lärarråd* samt *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund*, att kurstiden med hänsyn till inträdesfordringarna bör kunna minskas till tre månader.

De remissinstanser, som yttrat sig därom, ha intet att erinra mot att kurserna skola stå öppna för såväl manliga som kvinnliga elever. *Veterinärstyrelsen* finner dock de skäl, som utredningen anfört mot användningen av manliga biträden, vara tungt vägande och framhåller som sin åsikt, att själva arbetets art gör detta mera lämpat för kvinnor än för män. *Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök*, *lantbrukshögskolans lärarråd*, *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar* samt *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* anse däremot, att om företräde skall givas åt några elever, så bör det vara åt de manliga.

Vad utredningen anfört angående behovet inom den allmänna djursjukvården av personal med lägre utbildning för vissa av de arbetsuppgifter, som nu ankomma på veterinärer, beröres av *veterinärstyrelsen*, *Riksförbundet Landsbygdens folk*, *Svenska veterinärläkareföreningen* och *Svenska länsveterinärföreningen*.

Veterinärstyrelsen anför därom bland annat följande.

Den av utredningen verkställda mera allmänna undersökningen om icke vissa uppgifter — icke enbart i samband med seminaveln — vilka nu handhas av veterinärer, skulle utan olägenhet kunna under vederbörande veterinärs kontroll övertagas av personal med mindre utbildning, varigenom dels i någon mån kunde motverkas bristen på veterinär hjälp på landsbygden, dels åstadkommas någon minskning av den enskilde jordbrukarens kostnader för djursjukvård, har givit ett i stort sett negativt resultat. Sty-

relsen finner det angeläget att framhålla, att styrelsen helt delar denna utredningens uppfattning.

Frågan om överlåtandet på icke vetenskapligt utbildade biträden av vissa veterinären åvilande arbetsuppgifter bör emellertid enligt styrelsens mening också ses ur annan synvinkel än den kvantitativa, respektive ekonomiska. Styrelsen vill icke bestrida att i veterinärens djursjukvårdande verksamhet ingå arbetsmoment, som lika väl och utan risk kunna utföras av personer som icke ha veterinär utbildning. Veterinärverksamheten tar emellertid icke alltid blott och bart sikte på behandlingen av det enskilda fallet i en viss besättning. Utvecklingen har gått och torde alltmer komma att gå i den riktningen, att husdjursjukvården framför allt inriktas på förebyggande åtgärder såväl i fråga om de egentliga sjukdomarna som beträffande djurens allmänna hälsotillstånd, hygien och produktionsförmåga. Ett flertal mycket utbredda och förlustbringande sjukdomar behandlas och bekämpas som besättningssjukdomar. En av veterinärens huvuduppgifter är därför den rådgivande verksamheten, oftast utövad vid tillfällen, då han tillkallats för något sjukdomsfall. Den personliga kontakt, som på detta sätt stiftas mellan veterinär och djurägare, är självfallet av mycket stor betydelse för båda parter. Den har utan tvivel bidragit till insikten om husdjursjukvårdens nödvändighet och goda verkningar för höjande av såväl produktion som avel, ett förhållande som blivit allmänt även bland innehavarna av mindre jordbruk. Icke veterinärer inom djursjukvården skulle få ett mycket begränsat arbetsområde, och sett på längre sikt skulle ej heller någon nämnvärd minskning av veterinärkostnaden uppnås genom dylik organisation.

Ett arbetsområde, där det under rådande förhållanden torde vara ofrånkomligt att i viss utsträckning arbeta med icke veterinär personal, är den artificiella inseminationsverksamheten. Behovet av arbetskraft är här såsom framgår av utredningen och bestyrkes av erfarenheten så stort, att detsamma icke kan tillgodoses med enbart veterinärpersonal. Det torde bliva ofrånkomligt, att de mera rutinmässiga arbetsuppgifterna överlåtas åt veterinärbiträden. Styrelsen anser dock detta förhållande innebära en viss risk. Även om utbildningen till biträde inom den artificiella inseminationsverksamheten icke är så allsidig som den utbildning, som väl får anses skulle ha kommit på de i utredningsdirektiven avsedda biträdenas lott, är den dock tillräckligt ingående för att fresta till bruk vid sidan av det kontrollerade arbetsområdet. Detta är så mycket mera oroande som vi sakna en kvacksalverilag, vilken skulle göra det möjligt att stävja sådan okontrollerad verksamhet.

Av vad styrelsen ovan anfört torde framgå, att utbildning av en veterinärbiträdeskår skulle innebära betydande risk för att de senaste årtiondenas utveckling på husdjurshygienens och sjukdomsbekämpandets område skulle vridas tillbaka, och styrelsen vill därför med skärpa understryka faran av en okontrollerad legaliserad kvacksalvarkår.

Svenska veterinärläkareföreningen och *Svenska länsveterinärföreningen* understryka vad utredningen anfört mot skapandet av en kår av veterinärer med lägre kompetens. Förstnämnda förening anser vidare behovet av veterinärbiträden i allmän djursjukvård för närvarande vara så ringa, att denna fråga bör ställas på framtiden.

Däremot anser *Riksförbundet Landsbygdens folk*, att utbildning av veterinärbiträden är önskvärd. Man torde nämligen i stora veterinärdistrikt kunna förutsätta, att biträdet kommer att stationeras på annan ort än veterinären.

Genom att biträdet tager hand om alla enklare och mera rutinmässiga fall inom sitt område kan väsentlig besparing göras i fråga om resekostnaderna. Farhågorna för kvacksalveri torde enligt förbundets mening vara mycket överdrivna, eftersom biträdena icke avses skola få rätt att utfärda recept. Vidare torde förutsättningarna för kvacksalveri minskas i och med att intresset ökas för rationell skötsel av djuren.

Kostnadsfrågor. Spörsmålet om statsbidrag till den artificiella inseminationsverksamheten beröres endast i ett fåtal yttranden. Sålunda tillstyrka *lantbruksstyrelsen* och *Sveriges lantbruksförbund*, att något ekonomiskt stöd till verksamheten ej heller framdeles skall utgå. Förbundet understryker därvid utredningens uttalande, att det varken ur det allmännas eller den enskilde jordbrukarens synpunkt är önskvärt att genom statsbidrag underlätta verksamhetens utbredning inom sådana bygder, där den naturliga inseminationen i längden ställer sig väsentligt billigare. Emellertid anser förbundet erforderligt, att bidrag av allmänna medel lämnas för att främja prövning av nya metoder för avkommebedömning vid sidan av de nu använda systemen.

Däremot anser *Kalmar läns södra hushållningssällskap*, att skäl icke föreligger att belasta seminföreningarna med ökade kostnader för att genomföra de av utredningen föreslagna åtgärderna. I stället bör statsverket svara för dessa kostnader. *Jönköpings läns hushållningssällskap* framhåller, att den artificiella inseminationsverksamheten inom områden med gles jordbruksbebyggelse och förhållandevis små kreatursbesättningar kommer att ställa sig så dyr, att väl skötta tjurföreningar kunna hålla fullt likvärdiga tjurar till betydligt lägre kostnad. Liknande synpunkter anföras av *Kronobergs*, *Kopparbergs* och *Norrbottnens läns hushållningssällskap*. De två sistnämnda sällskapen göra gällande, att statsbidrag måste utgå för att verksamheten överhuvud skall kunna få någon omfattning inom deras områden.

Småbruksutredningen framhåller att tjurföreningsverksamheten på många håll torde komma att gå tillbaka i den mån den artificiella inseminationsverksamheten ökar. Härigenom torde de mindre jordbrukens betäckningskostnader komma att ökas väsentligt, varjämte användningen av lämpliga tjurar kan försvåras. Med hänsyn härtill är det önskvärt, att statsbidrag utgår för att underlätta de mindre jordbrukens deltagande i nämnda verksamhet.

Riksförbundet Landsbygdens folk föreslår, att visst statligt bidrag skall utgå under en övergångstid. Denna bör bestämmas så att den artificiella inseminationsverksamheten hinner åstadkomma en påtaglig kvalitetsförbättring inom nötkreatursstammen, innan full avgift uttages av djurägarna. Förbundet anför härom följande.

De sakkunniga konstatera, att de avgifter, som djurägarna erlægga till tjurföreningarna, äro väsentligt lägre än avgifterna till seminföreningarna. Man tillägger, att skäl icke föreligger att på något sätt överbrygga denna klyfta. I varje fall ligga de skäl, som kunna åberopas, på det sociala planet

och böra därför behandlas fristående från planeringen av den artificiella inseminationsverksamheten. De sakkunniga räkna med att tjurföreningsverksamheten i en del bygder kommer att fortsätta och förstå tydligen helt den stora nytta, som tjurföreningarna medföra ur kvalitetsbefrämjande synpunkt. Man får emellertid icke bortse från att vid en ytterligare utökning av den artificiella inseminationsverksamheten svårigheter komma att uppstå för många jordbrukare, som tidigare haft tjurföreningar. Som exempel må anföras, att om man inom en tjurförening är intresserad av sådan verksamhet och har möjlighet att anslutna sig till en seminförening, så kunna några jordbrukare inom tjurföreningen genomdriva ett beslut om att de skola lämna denna och bli medlemmar av seminföreningen. De återstående jordbrukarna sakna kanske på grund av sin djurstams låga kvalitet alla möjligheter att gå med i seminföreningen och betala denna förenings högre avgifter. De komma därvid i en svår situation, enär underlag kanske saknas att i fortsättningen upprätthålla tjurföreningsverksamheten.

I fråga om utbildningen av veterinärbiträden erinrar *styrelsen för veterinärhögskolan* att den vid flera tillfällen framhållit nödvändigheten av att, såsom utredningen föreslagit, lärarbefattningen i artificiell insemination ombildas från arvodesbefattning till tjänst i samma lönegrad som laboratorsbefattning, d. v. s. i 29 lönegraden. Likaså framhåller styrelsen, att den tidigare föreslagit att assistenten i ämnet skulle få samma löneförmåner som övriga assistenter vid högskolan, eftersom svårigheter eljest kunde uppstå vid befattningens tillsättande. Denna farhåga har redan visat sig aktuell. Styrelsen understryker med hänsyn härtill vikten av att utredningens förslag i denna del snarast möjligt genomföres. Därjämte tillstyrker styrelsen, att anslaget till undervisningen i artificiell insemination skall höjas till 5 000 kronor. Även *veterinärhögskolans lärarkollegium* biträder förslaget rörande anställningsförhållandena för läraren och assistenten i artificiell insemination.

Departementschefen.

I betraktande av mjölkproduktionens dominerande betydelse inom det svenska jordbruket är det naturligt, att även statsmakterna måste ägna stor uppmärksamhet åt de problem, som föreligga inom denna produktionsgren. De spörsmål, som beröras i de nu föreliggande förslagen, äro även samtliga av sådan beskaffenhet, att åtgärder från det allmännas sida synas påkallade.

Vad först gäller den artificiella inseminationsverksamheten bland nötkreatur eller — såsom jag i det följande kommer att kalla densamma — seminverksamheten, öppnar denna verksamhet uppenbarligen nya perspektiv för husdjursskötseln såväl ur ekonomisk som ur avelsteknisk synpunkt. Ekonomiskt sett möjliggör den sålunda en minskning och ett förbilligande av tjurhållningen och vidare underlättar den en fortlöpande kontroll av kornas fruktsamhet. Avelstekniskt sett skapar den bland annat möjlighet att i väsentligt större utsträckning än som hittills kunnat ske utnyttja tjurar med värdefulla anlag och på så sätt höja nötkreatursstammens standard.

Den snabba utbredning, som seminverksamheten fått i vårt land, visar även att djurägarna i hög grad uppskatta dessa fördelar. Å andra sidan kan man såsom utredningen framhållit icke bortse från att vissa olägenheter äro förenade med denna verksamhet. Risker för spridning av skadliga arvsanlag ökas uppenbarligen i hög grad, då man med sperma från en tjur kan befrukta mångdubbelt flera hondjur än vad som hittills varit möjligt. Ett användande i seminverksamheten av ett mindre antal djur medför vidare fara för att alltför få blodlinjer komma att utnyttjas.

Med hänsyn till dessa förhållanden anser jag i likhet med utredningen och flertalet remissinstanser det påkallat att seminverksamheten skall ställas under viss kontroll från det allmännas sida.

Då jag förordar en dylik kontroll vill jag emellertid samtidigt framhålla att man här rör sig på ett område, där i åtskilliga avseenden säkra hållpunkter ännu fattas. Det synes därför nödvändigt, att kontrollen från det allmännas sida sker med stor försiktighet och att regleringsbestämmelser ej meddelas i vidare utsträckning än som kan anses oundgängligen erforderligt.

Utredningen har i sitt betänkande framfört vissa allmänna synpunkter beträffande de riktlinjer, efter vilka seminverksamheten bör bedrivas. Vad utredningen sålunda anfört har så gott som undantagslöst tillstyrkts i yttrandena. Ej heller jag finner anledning till erinran däremot. Likaså kan jag godtaga vad utredningen anfört angående verksamhetens lokala organisation.

Det grundläggande i utredningens förslag rörande seminverksamheten är att tjur ej skall få användas för dylik verksamhet med mindre den är införd i riksregister över nötboskap av vederbörande ras samt de villkor, som Kungl. Maj:t kan ha stadgat för bedrivande av verksamheten, äro uppfyllda. Dessa villkor skulle enligt utredningens förslag bland annat innebära, att tjur i princip ej skulle få användas i seminverksamhet förrän den blivit bedömd med ledning av avkommans beskaffenhet (avkommebedömd). Detta förbud skulle dock ej gälla tjur under två års ålder. Under denna tid skulle tjuren alltså få användas bland annat för erhållande av material för avkommebedömningen. Under väntetiden till dess resultatet av avkommebedömningen erhållits skulle tjuren vidare få användas i viss begränsad utsträckning.

Det första villkoret, nämligen att tjuren skall vara införd i riksregister över nötboskap, avser att giva vissa garantier beträffande tjurens härstamning. Mot detta villkor har jag i princip intet att erinra. Såsom jag i det följande skall beröra anser jag dock att det i utredningen föreslagna riksregistret ej bör komma till stånd utan att stamboksföringen liksom nu bör omhändrivas av de olika avelsföreningarna. Med hänsyn härtill bör ifrågasättande föreskrift innebära att tjur för att få användas i seminverksamhet skall vara införd i stambok över nötboskap av vederbörande ras.

Kravet på avkommebedömning intar en central plats i förslaget. Tydligt

är även att det är av utomordentligt stort värde, om man genom en sådan bedömning kan effektivt utgallra de tjurar, vilkas användande icke kan väntas medföra några framsteg inom avelsarbetet. Bland remissinstanserna synes man även i stort sett vara ense om värdet av en avkommebedömning. Däremot ha meningarna delat sig starkt i frågan, hur denna bör ske. Det har bland annat betonats att bestämmelserna härom ej få utformas så att de leda till alltför höga kostnader. Mot den av utredningen förordade bedömningsmetoden har även invänts att densamma i praktiken skulle bli mycket svår att genomföra, bland annat med hänsyn till svårigheten att finna personer som skulle vara villiga att åtaga sig att hålla bedömningsstationer på de villkor utredningen angivit.

För min del anser jag i likhet med utredningen, att avkommebedömning bör fordras. Det synes emellertid icke lämpligt att nu fastlåsa bedömningen vid någon viss metod. Det avgörande bör vara att finna sådana former som erbjuda någorlunda tillfredsställande garantier för urvalet. Hänsyn måste också tagas till att kostnaderna ej få bli så höga att de verka otillbörligt hämmande på verksamheten. Med hänsyn härtill torde det få ankomma på det organ, som under Kungl. Maj:t skall leda verksamheten, att i varje särskilt fall pröva huruvida den metod för avkommebedömning, som tillämpas eller ifrågasättes, kan anses godtagbar. Sedan närmare erfarenhet vunnits, torde emellertid möjligheterna att normalisera bedömningsmetoderna böra prövas.

I överensstämmelse med den uppfattning, som jag nu uttalat rörande valet av bedömningsmetod, anser jag det ej nödvändigt, att enhetliga bestämmelser meddelas rörande den utsträckning i vilken tjur bör få användas för inseminering under prövotiden eller under väntetiden till dess resultatet av avkommebedömningen föreligger. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen, att utfärda härom erforderliga föreskrifter. De synpunkter, som framkommit vid remissförfarandet, torde härvid böra beaktas.

Mot övriga av utredningen föreslagna villkor synes intet vara att erinra.

Regleringsbestämmelser av det innehåll, som jag nu förordat, torde icke utgöra hinder för import av sperma och användande av sådana sperma för befruktning av nötkreatur här i landet. Riskerna vid dylik import äro emellertid uppenbarligen minst lika stora som de risker, vilka föreligga vid en här i landet bedriven framställning av sperma för artificiell insemination. Med hänsyn härtill torde även importen av sperma och användningen av importerad sperma böra läggas under kontroll. Detta synes enklast kunna göras genom att importen av sperma regleras på så sätt, att dylik import får ske endast efter tillstånd av lantbruksstyrelsen. Kungl. Maj:t torde i administrativ ordning äga utfärda erforderliga bestämmelser härom.

Då seminverksamheten utgör en del av det arbete för nötboskapsavelns och nötboskapskötselns främjande, över vilket lantbruksstyrelsen har tillsyn, finner jag det naturligt, att lantbruksstyrelsen även i fortsättningen

skall under Kungl. Maj:t utöva den statliga tillsynen över seminverksamheten.

Enligt utredningens förslag skulle vidare en särskild inseminationsnämnd tillsättas med uppgift att under lantbruksstyrelsen handhava sagda tillsyn och utfärda erforderliga föreskrifter. Enligt min mening är det emellertid i vart fall tills vidare ej erforderligt att ett dylikt särskilt statligt organ för verksamheten skapas. Såsom jag nyss anfört bör kontrollen från det allmännas sida ske med stor försiktighet och regleringsbestämmelser böra ej meddelas i vidare utsträckning än som kan anses oundgängligen erforderligt. Det torde även kunna förutsättas att ledningen för verksamheten liksom hittills kommer att söka tillgodogöra denna de erfarenheter och den sakkunskap, som finnes tillgängliga på olika områden. Lantbruksstyrelsen bör vidare givetvis, i den mån särskilda bestämmelser behöva utfärdas eller så eljest finnes önskvärt för att främja en ändamålsenlig utveckling av verksamheten, samråda såväl med de övriga statliga institutioner, vilkas arbetsområde direkt eller indirekt beröres av seminverksamheten, som ock med företrädare för denna verksamhet.

Med det anförda vill jag dock icke utesluta möjligheten av att det längre fram, därest seminverksamheten skulle få väsentligt ökad omfattning eller mera ingående regleringsbestämmelser av någon anledning skulle visa sig behövliga, kan finnas lämpligt att tillsätta ett särskilt organ för ändamålet.

I likhet med utredningen anser jag, att något statsbidrag ej bör utgå till seminverksamheten. Härmed avser jag dock ej att taga ställning till lantbruksstyrelsens förslag om bidrag till hushållningssällskap, som anordnar seminverksamhet närmast för enstaka djur. Denna fråga torde jag få behandla i samband med att jag angiver min ståndpunkt till lantbruksstyrelsens förslag om bidrag till tjurföreningsverksamhet m. m.

Vad utredningen anfört angående användningen av veterinärbiträden i seminverksamheten föranleder ej någon erinran från min sida. De kurser, som anordnas för utbildande av dylika biträden, böra vara öppna för både manliga och kvinnliga elever. Jag kan även godtaga vad utredningen anfört angående inträdesfordringarna vid dessa kurser. Vad utbildningen angår synes det böra övervägas, om ej kurserna kunna göras kortare än vad utredningen föreslagit. Denna fråga torde Kungl. Maj:t senare få upptaga. För närvarande kan jag ej förorda, att dylika kurser skola anordnas annorstädes än vid veterinärhögskolan.

Till frågan om utbildning av ett antal praktiserande veterinärer i seminverksamhet torde jag få återkomma i annat sammanhang .

Vid behandlingen av anslagsäskandena till veterinärhögskolan för budgetåret 1950/51 har jag angivit min ståndpunkt till förslagen om inrättande av lönegradsplacerade tjänster såsom lärare och assistent i artificiell insemination. De belopp, som för sagda budgetår äskats under veterinärhögskolans

materialanslag, avse jämväl kostnader för anordnande av kurser i artificiell insemination. Frågan om de medel, som eventuellt kunna erfordras här för under följande budgetår, torde böra upptagas av veterinärhögskolans styrelse, då denna i vanlig ordning framlägger anslagsäskanden för högskolan.

I betänkandet angående seminverksamheten har jämväl behandlats frågan om möjligheten att även på andra områden än seminverksamheten övertföra vissa uppgifter, som nu handhavas av veterinärer, på personal med lägre utbildning. Utredningen har funnit denna fråga böra ägnas uppmärksamhet men har framhållit, att det närmast torde ankomma på veterinärstyrelsen att framlägga de konkreta förslag, som utvecklingen kan anses påkalla. Vad utredningen sålunda anfört föranleder ej någon erinran från min sida. Jag vill emellertid uttala att det enligt min mening, i vart fall under nuvarande förhållanden, är synnerligen tvivelaktigt, huruvida nyttan av dylika biträden skulle överväga kostnaden för desamma. Det torde nämligen endast i mycket ringa omfattning vara möjligt att anförtro dem självständiga arbetsuppgifter på den direkta djursjukvårdens område. Då de dessutom böra vara placerade på vederbörande tjänsteveterinärs stationsort för att kunna tillhandagå denne, torde någon besparing i resekostnader i regel ej heller uppstå. Slutligen torde det, såsom även framhållits i betänkandet och flera yttranden, föreligga en avsevärd risk för att införandet av dylika biträdesbefattningar skulle kunna leda till uppkomsten av en kvacksalvarkår.

Utredningen har föreslagit, att bestämmelserna om reglering av seminverksamheten skulle träda i kraft först efter en övergångstid av fem år. Övergångstidens längd har motiverats särskilt med att det tager lång tid att genomföra en avkommebedömning. Enligt min mening bör emellertid själva förordningen träda i kraft tidigare, förslagsvis den 1 januari 1951. Där ej praktiska hinder möta torde även tillämpningsföreskrifterna böra träda i kraft vid samma tidpunkt. I fråga om kravet på avkommebedömningen torde man däremot, av skäl som utredningen anfört, böra räkna med en övergångstid av fem år. Skulle någon förlängning av denna tid senare visa sig erforderlig, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta därom.

I enlighet med det anförda har inom departementet utarbetats ett förslag till *förordning med vissa bestämmelser angående seminverksamhet bland nötkreatur*.

I samband med förslaget om reglering av seminverksamheten har utredningen även förordat en omläggning av stamboksföringen av nötkreatur. Förslaget innebär i huvudsak dels att fordringarna för upptagande i stambok skola mildras, dels att den officiella stamboksföringen skall överflyttas från avelsföreningarna till lantbruksstyrelsen. Vad utredningen anfört angående ändringar i fordringarna för stamboksföring synes i stort sett ändamålsenligt. Såsom lantbruksstyrelsen anfört torde stamboksföringen i fråga om hondjur böra begränsas till att allenast avse djur, vilka kunna väntas

bliva av betydelse för avelsarbetet. Däremot kan jag ej ansluta mig till förslaget att de av avelsföreningarna förda riksstamböckerna skulle ersättas av ett av lantbruksstyrelsen fört riksregister över nötkreatur. Jag vill erinra om att det redan enligt gällande bestämmelser ankommer på lantbruksstyrelsen att pröva och godkänna de regler, som skola gälla i fråga om urvalet av de djur, som få införas i riksstambok över nötboskap. Det allmänna synes härigenom kunna öva erforderligt inflytande över det sätt, på vilket avelsarbetet bedrivs. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att registreringsarbetet i samband med kontrollverksamheten och avelsarbetet förenklas i största möjliga utsträckning. Enligt vad jag inhämtat övervägas inom lantbruksstyrelsen vissa åtgärder i detta syfte.

D. Mjölkboskapskontrollen.

Utredningens förslag.

Besättningskontroll. Utredningen redogör till en början för besättningskontrollen och dess metodik samt diskuterar i anslutning härtill frågan om frivillig eller obligatorisk anslutning till denna kontrollform. Härvid anføres i huvudsak följande.

Med besättningskontroll avses dels en registrering av enskild besättnings mjölkavkastning i medeltal per ko och år samt den samlade mjölkens medelfetthalt, dels en jämförelse mellan sagda medeltal och motsvarande genomsnitt för samtliga till kontrollen anslutna besättningar inom visst område. Utredningen framhåller att den enskilde djurägaren genom anslutning till dylik kontroll på ett enkelt och billigt sätt samt utan större besvär kan konstatera, huruvida hans besättning i jämförelse med andra besättningar med likartade produktionsförutsättningar visar så förhållandevis låg avkastning, att brister i ett eller annat avseende uppenbarligen måste föreligga. Härigenom bör hans intresse kunna väckas för att förbättra den egna besättningen. Besättningskontrollen bör vidare kunna vara vägledande för den till mjölkboskapskontrollen hörande rådgivningsverksamheten. En allmänt genomförd besättningskontroll bör slutligen kunna giva de ledande organen — särskilt lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen — en god uppfattning om ladugårdsskötselns relativa standard inom de olika landsdelarna. Därigenom skulle det bli möjligt för dessa organ att mera effektivt än hittills främja ladugårdsskötselns ändamålsenliga utveckling.

I fråga om besättningskontrollens metodik anför utredningen, att uppgifter erfordras om den totala mjölkavkastningen från vederbörande besättning, den samlade mjölkens fetthalt och antalet mjölkkor i genomsnitt under året. Uppgift om mjölkavkastningen bör erhållas dels från mejeri genom den invägda mjölmängden från besättningen, dels genom av djurägaren månadsvis till mejeriet lämnad uppgift om mängden hemmaförbrukad mjölk. I samband härmed bör djurägaren även lämna uppgift om an-

talet mjölkkor. Vad fetthalten angår synes man kunna utgå från den vid mejeriet konstaterade medelfetthalten för besättningen. De sålunda beräknade medelavkastningarna per ko och år för de enskilda besättningarna inom visst område böra sammanföras på en lista. Därefter kan man beräkna medeltal för samtliga deltagande besättningar. Efter årets utgång tillställs varje deltagare ett kort. Å kortet anges för det gångna året dels mjölmängd, mjölkens fetthalt och smörfettmängd i medeltal per ko och år för samtliga till området hörande, i kontrollen deltagande besättningar ävensom högsta och lägsta avkastningarna, dels den avkastning som djurägarens egen besättning uppnått.

Utredningen framhåller vidare, att det, om besättningskontrollen skall kunna giva avsett resultat, fordras att man får tillräcklig anslutning till densamma från jordbrukarnas sida. Åtgärder böra därför vidtagas i syfte att garantera en sådan anslutning. Dessa åtgärder böra dock icke givas formen av bestämmelser från statsmakternas sida om obligatorisk anslutning, utan syftet kan lämpligare nås genom beslut av mejeriorganisationen. I betänkandet anföres, att styrelsen för Svenska mejeriernas riksförening förklarat sig beredd stödja förslaget om införande av besättningskontroll genom att rekommendera detsamma till riksföreningens medlemmar samt att uppta ärendet till behandling vid föreningsstämma 1949.

Officiellt vitsordad individuell kontroll. Utredningen behandlar härefter den individuella mjölkboskapskontrollen och uttalar härom i huvudsak följande.

De förbättringar, som kunna åstadkommas med utgångspunkt från resultatet av besättningskontrollen, äro begränsade. Ett klarläggande av den individuella produktionsförmågan hos mjölkorna torde förr eller senare framstå som önskvärt för åtskilliga djurägare samt i många fall kräva individuell mjölkboskapskontroll. Denna kan indelas i officiellt vitsordad kontroll (officiell kontroll) och icke officiellt vitsordad kontroll (enskild kontroll). Med officiellt vitsordad kontroll avses en kontroll, vars resultat införas i kontrollregister samt därifrån såsom officiellt vitsordade utlämnas till bestyrkande av ett djurs identitet, härstamning och avkastning. Den officiella kontrollen bör vara utformad enligt vissa av det allmänna fastställda regler. Detta bör dock icke utesluta, att även enskild kontroll liksom hittills kan anordnas, där så befinnes önskvärt och ändamålsenligt. Även i fråga om den officiella kontrollen böra vidare endast vissa principiella riktlinjer uppdragas med möjligheter öppna för en anpassning efter förhållandena inom skilda landsdelar.

Den nuvarande individuella kontrollen är enligt utredningens åsikt behäftad med vissa svagheter. Inom samtliga nu tillämpade kontrollformer (fullständig och ofullständig kontroll samt kontroll genom provmjölkning) uppstå felaktigheter på grund av att kontrollen utföres endast ett visst begränsat antal gånger årligen. Därjämte finnas vissa möjligheter till mani-

pulerande med kontrollresultaten från djurägarens eller ladugårdsskötarens sida. De speciella svagheter i fråga om den fullständiga (officiellt vitsordade) kontrollen sammanfattas av utredningen sålunda:

1. Kontrollassistenten måste i regel använda en hel arbetsdag för varje kontrollbesök, även om besättningen omfattar endast ett fåtal kor. Kostnaderna per ko bliva därför relativt stora inom små besättningar.

2. Den nuvarande skyldigheten för djurägaren att under förrättningsdagarna hålla kontrollassistenten med kost och logi samt utföra vissa transporter innebär en viss tunga.

3. Ett betydande antal kontrollassistenter erfordras. Enär tillgången på dylika befattningshavare i vart fall för närvarande icke motsvarar efterfrågan, äventyras mångenstädes kontrollens behöriga upprätthållande och ytterligare utbredning, varjämte assistenternas kvalitet tenderar att sänkas. Orsakerna till den otillfredsställande rekryteringen av assistentkåren torde dels vara av social karaktär — bortovaro från hemmet under större delen av året samt tvånget till kost och logi hos djurägaren — dels nuvarande löne- och anställningsförhållanden i allmänhet.

Utredningen uppställer mot bakgrunden av nyssnämnda svagheter följande principiella önskemål i fråga om den *officiella kontrollens utformning*.

1. Kontrollen skall i regel medgiva anslutning från envar djurägares sida, oberoende av besättningens storlek och standard.

2. Kontrollresultaten skola med hänsyn till kontrollens syfte för djurägare och djurköpare kunna anses nöjaktigt exakta.

3. Kontrollens organisatoriska utformning bör medgiva begränsning i görligaste mån av djurägarens besvär.

4. Det erforderliga antalet assistenter måste begränsas och arbetskraften effektivt utnyttjas.

5. En utjämning av kontrollkostnaderna för besättningar av olika storlek bör eftersträvas.

För att tillgodose dessa önskemål och i möjligaste mån undvika nyssnämnda svagheter föreslår utredningen en omläggning av den nuvarande officiella kontrollen efter tre huvudlinjer, nämligen dels förändring av kontrollperioden, dels rationalisering av provmjölkningen, dels slutligen ändring av kontrollassistenternas anställningsförhållanden.

I fråga om *kontrollperiodens längd* — för närvarande 21 à 28 dagar — giva enligt utredningen verkställda undersökningar vid handen att densamma bör kunna fastställas till 30 dagar (12 kontrolltillfällen per år). Antalet kontrolltillfällen bör vara bestämt. Därigenom uppnås att kontrollresultaten inom olika besättningar kunna jämföras och att behovet av kontrollassistenter kan beräknas. En viss mindre variation av kontrollperiodens längd bör dock tillåtas för att besöksplanen skall kunna omläggas och kontrolldagen i möjligaste mån hemlighållas.

Beträffande *rationaliseringen av provmjölkningen* erinrar utredningen om att kontrollassistenten regelmässigt utför mjölkvägning och provtagning för fetthaltsbestämning. Det synes med skäl kunna ifrågasättas om för detta

relativt enkla arbete erfordras så stora kvalifikationer, som en kontroll-assistent med hänsyn till andra åligganden, framför allt utfodringsrådgivningen, bör besitta. Hinder bör icke möta, att detta arbete anförtros åt andra därtill kvalificerade personer — *provmjolkare* — i orten. Djurägare bör dock icke få provmjölka sin egen besättning. Med hänsyn bland annat till utfodringsrådgivningen bör vidare kontrollassistent anlitas för nyssnämnda arbete vid minst tre kontrolltillfällen per år. Vid tillämpning av provmjölkaresystemet böra kostnaderna kunna bli avsevärt lägre än om kontrollassistent anlitas vid alla tolv kontrolltillfällen.

Utredningen framhåller vidare, att det av olika anledningar kunde göras gällande, att kontrollresultaten i fråga om avelsbesättningar borde uppvisa särskilt hög grad av exakthet och att därför en speciell och skärpt kontroll borde införas för dessa besättningar. Det anföres emellertid rörande denna fråga, att införandet av två officiellt vitsordade kontrollformer innebär vissa vanskligheter. Vidare anses jämväl i fråga om avelsbesättningar en 30-dagars kontrollperiod kunna giva nöjaktigt resultat. Slutligen bör en effektiv kontroll kunna åstadkommas genom en väl planerad och övervakad organisation med kvalificerade provmjolkare. Den officiellt vitsordade kontrollen bör därför enligt utredningens uppfattning användas även för avelsbesättningar. Nu gällande bestämmelser om anordnande av kontroll över avelsbesättningar av vissa nötboskapsraser böra alltså upphävas.

Även med denna uppfattning kan man dock enligt utredningen icke bortse från de skäl, som kunna anföras för önskvärdheten av en *k o m p l e t t e r a n d e k o n t r o l l*. En sådan skulle exempelvis kunna innebära, att kontrollen vid vissa tillfällen i en besättning får börja och sluta med samma mjölkningstillfälle på dagen (förlängd kontroll), att överraskande kontroll insättes i omedelbar anslutning till de ordinarie kontrolltillfallen eller att extra kontroll utföres mellan dessa. Då möjligheter till manipulationer med kontrollresultaten i princip böra förhindras vid alla besättningar, bör en kompletterande kontroll ingå som ett led i den officiella kontrollen. Den bör icke återkomma visst antal gånger årligen utan bör företagas vid ett eller flera tillfällen inom viss besättning, då så befinnes erforderligt eller önskvärt.

Utredningen föreslår att denna speciella kontroll skall utföras av de befattningshavare hos hushållningssällskapen — husdjursinstruktörerna — vilka enligt betänkandet böra ersätta de nuvarande överkontrollassistenterna, eller av därtill särskilt förordnade, hos hushållningssällskapen anställda kontrollassistenter.

Beträffande den i mjölkboskapskontrollen ingående *r å d g i v n i n g s o c h u p p l y s n i n g s v e r k s a m h e t e n* framhåller utredningen särskilt önskvärdheten av statsunderstöd till demonstrationsutfodringar. Härmed åvses att ett antal jordbrukare under sakkunnig ledning skola ordna sin utfodring rationellt och så, att den kan tjäna som mönster för jordbrukare i trakten. Vidare föreligger enligt betänkandet behov av systematiska analyser av hemmaproducerade fodermedel, i första hand hö, för bedömning av deras fodervärde. Avtal bör i detta syfte träffas med ett representativt

antal jordbrukare om att dessa regelbundet varje år skola låta utföra dylika analyser med stöd av statsmedel.

icke officiellt vitsordad individuell kontroll. Utredningen berör även i korthet den icke officiellt vitsordade individuella kontrollen.

Utredningen finner det ändamålsenligt att en enklare individuell kontrollform skall bibehållas, till sin karaktär motsvarande den nuvarande kontrollen genom provmjölkkningsring. Särskilt i trakter med långa avstånd mellan gårdarna kan denna kontrollform vara lämplig. För djurägarens egen upplysning om de enskilda kornas avkastning kan den icke officiellt vitsordade kontrollen ha ett lika stort värde som den officiella kontrollen och dessutom innebära besparing av särskild arbetskraft för kontrollarbetets utförande. På grund härav bör dylik kontroll även framdeles kunna anordnas, där så anses lämpligt.

I betänkandet framhålles, att ifrågavarande kontrollers resultat icke lära kunna tillmätas officiellt vitsord och att kontrollen för övrigt bör anpassas efter varje trakts skiftande förhållanden. Med hänsyn härtill anser utredningen, att detaljerade föreskrifter rörande denna kontrollform icke böra utfärdas av statsmakterna. I fråga om såväl kontrollperiod som provmjölkningens utförande m. m. bör den lokala ledningen av denna kontroll i samråd med hushållningssällskapet äga frihet att rätta kontrollformen efter förhållandena. Utredningen understryker dock nödvändigheten av att ledningen noga tillser, att den även vid denna kontrollform synnerligen betydelsefulla rådgivningsverksamheten icke eftersättes.

Organisation. I fråga om organisationen av mjölkboskapskontrollen innebär utredningens förslag till en början, såsom redan nämnts, att mejeriorganisationen ensam skall omhänderväsa besättningskontrollen.

Mjölkboskapskontrollen i övrigt bör enligt utredningens mening inordnas som ett led i hushållningssällskapets verksamhet. Det framhålles, att redan med kontrollens nuvarande utformning ledningen och övervakningen av verksamheten i realiteten i stor utsträckning vila på vederbörande husdjurskonsulent eller överkontrollassistent. I den mån så icke är fallet synes det önskvärt att så skall bli förhållandet. En intim kontakt med mjölkboskapskontrollen utgör nämligen en viktig förutsättning för ifrågavarande befattningshavares rådgivningsverksamhet och för en framgångsrik propaganda i syfte att utvidga kontrollen.

Den lokala ledningen av ifrågavarande verksamhet skall enligt förslaget handhavas av hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller av en av sällskapet tillsatt husdjursnämnd. Inom hushållningssällskapet skall kontrollverksamheten ledas av husdjurskonsulenten. Överkontrollassistenterna böra enligt utredningen ersättas av hos sällskapen anställda husdjursinstruktörer. Dessa skola närmast ha hand om övervaknings- och rådgivningsverksamheten. Utredningen beräknar, att 37 husdjursinstruktörer böra anställas för ändamålet. Därjämte erfordras vid varje sällskap en eller flera kontroll-

assistenter för den kompletterande kontrollen samt ett kontrollbiträde för bland annat det löpande arbetet med kontrollregistret.

Husdjursinstruktörerna och kontrollbiträdena böra infogas i det för hushållningssällskapen gällande avlöningsreglementet och placeras i lönegrad Ca 16 respektive Ca 8 eller i samma lönegrad som jordbruksinstruktörer respektive kontorsbiträden. Löne- och anställningsförhållandena för kontrollassistenterna böra liksom hittills regleras genom kollektivavtal. Med hänsyn till de kvalifikationer, som framdeles måste ställas på en kontrollassistent, icke minst i fråga om utfodringsrådgivningen, samt för att säkerställa erforderlig rekrytering av kontrollassistentkåren betonar utredningen vikten av att kontrollassistenterna i lönehänseende jämföras med andra yrkesgrupper med motsvarande utbildning och jämförbara arbetsuppgifter. Vidare böra assistenternas pensionsförhållanden ordnas. Härjämte böra de i stället för fri kost och logi erhålla skäligt traktamente ävensom beredas ersättning för hållande av motorfordon.

Den centrala övervakningen bör under lantbruksstyrelsens överinseende liksom för närvarande handhavas av en särskild kontrollnämnd. Till nämnden bör knytas en heltidsanställd befattningshavare, anställd hos lantbruksstyrelsen som byråinspektör i lönegrad Ca 27.

Utbildningskurser m. m. I detta sammanhang framlägger utredningen vissa förslag beträffande utbildningen av kontrollassistenter och husdjursinstruktörer.

Vad angår utbildningen av kontrollassistenter förordar utredningen att de nuvarande sexveckorskurserna skola utvidgas till att omfatta åtta veckor. Vidare föreslås att som villkor för antagande som elev skall uppställas, att vederbörande dels med goda vitsord genomgått annan huvudkurs vid lantmannaskola eller lantbruksskola än kurs för ladugårdsförmän eller styrker sig äga motsvarande kompetens, dels minst tre månader allvarligt deltagit i praktiskt ladugårdsarbete.

Slutligen anser utredningen det önskvärt, att kontrollassistent erhåller ytterligare utbildning efter vunna praktiska erfarenheter. På grund härav förordar utredningen, att varje kontrollassistent skall vara skyldig att efter förslagsvis två års tjänstgöring genomgå en två veckors fortbildningskurs.

Även för utbildning av husdjursinstruktörer och fortbildning av nu verksamma överkontrollassistenter, som övergå till husdjursinstruktörsbefattningar, föreslår utredningen särskilda kurser.

Utbildningskursen för husdjursinstruktörer bör till sin omfattning i princip motsvara tidigare anordnade utbildningskurser för jordbruksinstruktörer men med ett program, tillrättalagt efter de uppgifter, som ankomma på en husdjursinstruktör. Kursen bör vara fem månader. Med hänsyn till husdjursinstruktörs arbetsuppgifter med mjölkboskapskontrollen bör som villkor för antagande som elev i dylik kurs föreskrivas väl vitsordad tjänst-

göring som kontrollassistent under minst fem år. Fortbildningskursen för överkontrollassistenter föreslås pågå under en vecka.

Kostnadsfrågor. Kostnaderna för besättningskontrollen böra enligt utredningen helt täckas av mejeriorganisation.

Beträffande kostnaderna för officiellt vitsordad individuell kontroll framhåller utredningen, att dessa icke torde bliva så stora, om provmjölkaresystemet tillämpas. På grund härav anser utredningen, att statsbidrag icke behöver utgå till nyssnämnda kontrollform. Om provmjölkare icke användes blir däremot den kontanta utgiften avsevärt större än för närvarande. Den som icke önskar tillämpa provmjölkaresystemet, bör emellertid själv bestrida den därigenom uppkommande merkostnaden och statsbidrag bör sålunda ej heller i detta fall utgå. I konsekvens härmed bör statsbidrag ej heller beviljas till icke officiellt vitsordad individuell kontroll. Däremot böra kostnaderna för den kompletterande kontrollen helt bestridas av statsmedel. I detta sammanhang nämner utredningen, att styrelsen för Svenska mejeriernas riksförening icke ansett sig kunna förorda ett förslag att mejeriorganisationerna skulle lämna bidrag till den individuella mjölkboskapskontrollen. Till försök med demonstrationsutfodring och systematiska fodermedelsanalyser bör statsbidrag utgå enligt i det följande närmare angivna grunder.

Beträffande bidragsgrunderna och det erforderliga bidragsbeloppet anför utredningen i huvudsak följande.

För avlönande av husdjursinstruktörer och kontrollbiträden bör statsanslag utgå enligt kungörelsen den 5 december 1947 (nr 929) om statsbidrag till avlönande av vissa befattningshavare hos hushållningssällskap m. m. För detta ändamål erfordras ett årligt anslag med 281 500 kronor respektive 146 500 kronor eller tillhoppa 428 000 kronor.

Resekostnader och övriga utgifter för nämnda befattningshavare böra bestridas av hushållningssällskapens omkostnadsanslag. Med hänsyn härtill bör sagda anslag höjas med minst 150 000 kronor per år.

Bidraget till täckande av kostnaderna för den kompletterande kontrollen bör beräknas med hänsyn till det antal dylika kontrollbesök, som kontrollassistent verkställt under året. Bidraget bör utgå med den verkliga kostnaden för kontrollen, dock högst med 55 kronor för varje besök. Med utgångspunkt från antagandet att årligen cirka 3 000 besättningar komma att underkastas kompletterande kontroll vid i medeltal fyra kontrolltillfällen beräknar utredningen statsanslag till ändamålet till $(55 \times 3\,000 \times 4 =)$ 660 000 kronor.

I fråga om demonstrationsutfodring anför utredningen, att statsbidrag för varje demonstrationstillfälle bör utgå med det belopp vederbörande styrker sig ha utgivit för ändamålet, dock med högst 100 kronor för inköp av fodermedel, 200 kronor för genomförande av särskild mjölkboskapskontroll och 50 kronor för annan med verksamheten förenad utgift. Vid anordnande för-

söksvis av demonstrationsutfodring på tio platser för år kan sålunda anslagsbehovet uppskattas till 3 500 kronor.

Beträffande höanalyser föreslår utredningen, att statsbidraget skall utgöra 50 procent av jordbrukares utgift för dylik analys, dock högst tre kronor. Vid ett uppskattat antal av 4 000 analyser för år skulle för ändamålet behövas 12 000 kronor. Därjämte erfordras anslag för tryckning av analysresultaten med förslagsvis 10 000 kronor eller tillhoppa 22 000 kronor.

Kostnaderna för kontrollnämndens verksamhet beräknar utredningen till 32 000 kronor.

Statsbidrag till utbildnings- och fortbildningskurs för kontrollassistenter bör enligt utredningen utgå med högst 2 700 kronor respektive 800 kronor. Med utgångspunkt från att tills vidare ungefärligen samma antal assistenter som under senare år eller omkring 240 komma att utbildas varje år räknar utredningen med att årligen högst 12 utbildningskurser med i medeltal 20 elever i varje kurs behöva anordnas. Även det behövliga antalet fortbildningskurser uppskattas till omkring 12 för år. Medelsbehovet för båda slagen av kurser beräknar utredningen i enlighet härmed till $(12 \times 2\,700 + 12 \times 800 =)$ 42 000 kronor.

För att tillgodose det omedelbara behovet av husdjursinstruktörer böra enligt utredningen två utbildningskurser med 20 elever i varje anordnas. Kostnaden för varje kurs beräknas till 12 000 kronor och medelsbehovet för år sålunda till 24 000 kronor.

Slutligen bör enligt förslaget ett statsbidrag av 7 000 kronor utgå till fortbildningskurs för nu verksamma överkontrollassistenter, som ämna övergå till husdjursinstruktörsbefattning. Beloppet avses skola täcka kostnaderna för rese- och traktamentsersättning till deltagare i kursen samt ersättning till lärare och övriga utgifter.

Det sammanlagda årliga anslagsbehovet upptages sålunda till $(281\,500 + 146\,500 + 150\,000 + 660\,000 + 3\,500 + 22\,000 + 32\,000 + 42\,000 + 24\,000 + 7\,000 =)$ 1 368 500 kronor.

Yttrandena.

Värdet av en på lämpligt sätt organiserad mjölkboskapskontroll vitsordas genomgående i yttrandena. Sålunda framhåller *lantbruksstyrelsen*, att kontrollen bildar ett oumbärligt underlag för såväl utfodringens ändamålsenliga ordnande som avelsarbetets rationella bedrivande. Den utgör även ett viktigt hjälpmedel vid mjölkproduktionen. Det är nämligen vid denna av största vikt att ha tillgång till säkra uppgifter rörande avkastningens storlek och kvalitet.

Vidare understryka, bland andra, *Hushållningssällskapens förbund*, *Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap* samt *Svenska mejeriernas riksförening*, att kontrollen utgör ett betydelsefullt led i strävandena att förbättra kreatursskötselns ekonomi. Sistnämnda förening anför bland annat, att kännedomen om den egna besättningens avkastning i förhållande till

andra besättningar säkerligen utgör en sporre till nya ansträngningar att höja densamma.

Utredningens förslag tillstyrkes emellertid utan större anmärkningar endast av *Kontrollassistenternas riksförening* samt av *Sveriges lantbruksförbund*. Förbundet yttrar sig dock blott rörande de delar, vilka avses skola bli normerande för hela mjölkboskapskontrollen och därför få tvingande karaktär. *Hushållningssällskapen i Blekinge, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Jämtlands och Norrbottens län, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska kontrollföreningarnas riksförbund, Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap* och *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap* avstyrka förslaget i nuvarande skick. *Övriga instanser* tillstyrka förslaget endast med mer eller mindre betydande inskränkningar eller uttala sig allenast beträffande vissa delar därav.

Såsom skäl för avstyrkande anföres bland annat, att de av utredningen föreslagna huvudsakliga nyheterna — besättningskontrollen och provmjölkkaresystemet — icke torde vara ägnade att effektivisera och utvidga kontrollverksamheten. Sålunda ifrågasättes, om besättningskontrollen förmår göra avsedd nytta för de enskilda djurägarna och vinna deras anslutning. Beträffande provmjölkkaresystemet anmärkes, att detta på grund av organisatoriska svårigheter knappast kan genomföras i praktiken. Slutligen kritiseras allmänt utredningens förslag, i vad detta berör bidragsgrunderna och kostnadsberäkningarna för kontrollverksamheten. Förslaget anses i denna del endast medföra ökade ekonomiska förpliktelser för de enskilda djurägarna, främst för ägarna av de mindre besättningarna.

Beträffande de olika avsnitten av förslaget anföres i övrigt i yttrandena i huvudsak följande.

Besättningskontroll. Förslaget om införandet av s. k. besättningskontroll tillstyrkes utan större anmärkningar av *Svenska mejeriernas riksförening, Avelsföreningen för svensk kullig boskap* och *Kontrollassistenternas riksförening*. Även *statskontoret* lämnar förslaget i denna del utan erinran. *Övriga remissinstanser* ifrågasätta av olika skäl värdet av sådan kontroll.

Svenska mejeriernas riksförening anför att besättningskontrollen, fastän den är ofullständigare än övriga kontrollformer, bör kunna giva den enskilde jordbrukaren viss vägledning för att bedöma besättningens avkastningsresultat och därigenom stimulera honom att förbättra detta. I högre grad än beträffande andra kontrollformer synes emellertid besättningskontrollens betydelse sammanhänga med i vad mån den blir allmänt tillämplad. Trots detta vill riksföreningen starkt understryka utredningens åsikt, att besättningskontrollen icke bör göras obligatorisk. För att i sin mån stödja förslaget i denna del har riksföreningen beslutat föreslå föreningsmedlemmarna eller de enskilda mejeriföreningarna, att besättningskontrollen skall bekostas av mejerierorganisationen. Full garanti för besättningskontrollens genomförande torde likväl kunna erhållas endast om jordbrukarnas uppgiftslämnande förbindes med utbetalandet av mjölklikviderna. Tillika torde det

vara nödvändigt med en energisk upplysningsverksamhet. Riksföreningen framhåller vidare att lantbrukare, vars besättning är ansluten till individuell kontroll, måste reagera mot det i hans tycke onödiga uppgiftslämnandet. För sådan besättning böra därför de vid individuell kontroll framkomna avkastningsresultaten kunna användas även i fråga om besättningskontrollen.

Ur liknande synpunkter anser sig även *Sveriges lantbruksförbund* kunna biträda förslaget, under förutsättning att besättningskontrollen utformas på sådant sätt, att den kan bidra till att höja mjölkproduktionens räntabilitet. Jämväl förbundet framhåller, att avkastningssiffror från individuell kontroll böra användas inom besättningskontrollen.

Kontrollassistenternas riksförening understryker likaledes vikten av att åtgärder vidtagas för att samtliga djurägare skola lämna de erforderliga uppgifterna. Eventuellt bör uppgiftslämnandet göras obligatoriskt.

Bland de remissinstanser, som ifrågasätta besättningskontrollens värde, anför *lantbruksstyrelsen* att man kan förmoda, att ifrågavarande kontroll icke kommer att av jordbrukarna omfattas med det intresse, som erfordras för att den skall bliva av större betydelse såsom underlag för en allmän rådgivningsverksamhet rörande utfodringen. Styrelsen anser bland annat med hänsyn härtill, att besättningskontrollen, vare sig den ordnas obligatoriskt eller frivilligt, icke blir av sådant värde, att den bör komma till stånd under statlig medverkan. För mejerierorganisationerna kan det möjligen i vissa fall vara önskvärt att få närmare kännedom om mjölkavkastningens storlek hos de olika leverantörerna än vad nu är möjligt. Styrelsen erinrar emellertid om att den nuvarande anordningen lämnar en förhållandevis tillfredsställande vägledning i de fall, då den till mejeri levererade mjölken utgör en väsentlig del av den totala mjölkproduktionen. Utgör däremot hemmaförbrukningen en stor del av produktionen — såsom fallet är framför allt i Norrland — bliva de uppgifter, som skola lämnas mejerierna, så otillförlitliga att värdet av besättningskontrollen måste bliva mycket begränsat. Liknande synpunkter anföras av *Hushållningssällskapens förbund*, *småbruksutredningen* och *Svenska husdjurskonsulentföreningen*. Sistnämnda förening vill dock icke motsätta sig att besättningskontrollen prövas, varvid kostnaderna eventuellt böra bestridas av allmänna medel.

Riksförbundet Landsbygdens folk framhåller, att besättningskontrollen i många fall icke kommer att betyda annat än att djurägaren får upplysning om avkastningsresultatet för året och möjligen några råd angående utfodringen. Vidare finnes risk för att årssiffrorna skola uppamma en osund tävlan om det bästa resultatet utan hänsyn till om utfodringen är ekonomiskt ordnad eller ej. Förbundet finner det även vara mindre tilltalande, att mejerierorganisationen i tider, då mjölkproduktionens ekonomi är erkänt dålig, utfäster sig att utgiva avsevärda anslag.

Även *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar* ifrågasätter, huruvida mödan att samla uppgifterna står i rimlig proportion till dessas värde. Enligt riksorganisationens mening skulle de härför erforderliga medlen bliva

till större nytta, om de begagnades i understödjande och propagerande syfte för någon form av individuell kontroll. *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap* är av liknande uppfattning men vill icke direkt avstyrka förslaget, enär besättningskontrollen möjligen kan bana väg för den individuella kontrollen.

I de flesta av de yttranden, där värdet av besättningskontrollen ifrågasättes, framhålles att värdet huvudsakligen består däri att kontrollresultaten kunna ha ett allmänt statistiskt intresse. *Åtskilliga hushållningssällskap* ävensom *Sveriges husdjurskonsulentförening* och *Sveriges överkontroll-assistentförening* anmärka med tanke härpå även att kontrollen, därest den kommer till stånd, bör benämnas mjölkbokföring, besättningsstatistik eller dylikt.

Svenska husdjurskonsulentföreningen samt ett flertal *hushållningssällskap* anse, att besättningskontrollen icke kan väntas fungera utan ledning och tillsyn av särskilda ladugårdsinstruktörer.

I flera yttranden, bland annat från *sistnämnda förening* ävensom *åtskilliga hushållningssällskap*, framhålles vidare, att den nuvarande kontrollen genom provmjölkningssringar ur den enskilde jordbrukarens synpunkt är avsevärt överlägsen besättningskontrollen och samtidigt lämnar samma upplysningar för det allmänna som denna.

Officiellt vitsordad individuell kontroll. Utredningens förslag angående utformningen av den officiellt vitsordade individuella kontrollen tillstyrkes i huvudsak av *statskontoret*, *Svenska mejeriernas riksförening*, *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar* och *Kontrollassistenternas riksförening*. Övriga remissinstanser tillstyrka utredningens förslag endast med betydande inskränkningar eller framlägga egna förslag rörande kontrollens ordnande.

I fråga om kontrollperiodens längd godtaga nära nog *samtliga remissinstanser* utredningens förslag, att densamma bör fastställas till 30 dagar med tolv kontrolltillfällen om året. *Hallands läns hushållningssällskap* föreslår dock, att perioden skall få växla mellan 21 och 36 dagar. Även *Älvsborgs läns norra hushållningssällskap* samt *Stockholms läns och stads hushållningssällskap* förorda viss frihet i detta hänseende. Sistnämnda sällskap vill dock begränsa variationen till i regel högst tio dagar.

Svenska husdjurskonsulentföreningen framhåller, att antalet kontrolltillfällen bör kunna ökas till över tolv, då så är möjligt och lämpligt.

Vad angår rationaliseringen av provmjölkningen framhåller *Svenska mejeriernas riksförening* vikten av att kontrollarbetets tillförlitlighet icke blir lidande på att arbetet delvis skall utföras av personer, som icke fått någon egentlig utbildning på området. Det är nämligen angeläget, att tilltron till kontrollresultaten icke äventyras. Riksföreningen understryker därför ett uttalande av utredningen, att turordningen mellan provmjölkarna måste växla på sådant sätt att största möjliga säkerhet uppnås. Emellertid framhåller riksföreningen, att man måhända bör undersöka

om man ej genom att skapa två kategorier kontrollassistenter kan låta sådana assistenter ombesörja hela kontrollverksamheten. Den ena kategorien skulle omfatta flertalet assistenter. Dessa skulle ha utbildning endast för mjölkvägning och provtagning. Assistenterna i den andra kategorien skulle däremot ha kompetens att utföra kompletterande kontroll och lämna råd beträffande utfodringen. Föreningen påpekar emellertid, att en sådan anordning skulle medföra en viss kostnadsökning.

Även *Sveriges överkontrollassistentförening* betonar, att systemet med provmjölkare innebär mycket stora risker för resultatens tillförlitlighet. Synnerligen stora krav måste därför ställas på de personer, som skola tjänstgöra såsom provmjölkare. I vart fall bör kontrollassistent verkställa kontrollen minst fyra gånger om året. *Småbruksutredningen* och *Svenska husdjurskonsulentföreningen* framhålla likaledes, att tätare besök av kontrollassistent äro nödvändiga, om kontrollen skall få avsett värde. Sistnämnda förening anser, att sex sådana besök årligen är ett minimikrav.

En skärpning av förslaget påkallas vidare av *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap*. Denna föreslår, att kontrollassistent i princip skall utföra samtliga kontroller. Avvikelse härifrån skall få ske endast om sådan assistent icke kan anskaffas. I så fall bör det ankomma på ledningen för kontrollföreningsverksamheten inom vederbörande hushållningssällskaps område att ombesörja, att kontrollen inom viss krets utföres av särskilt godkänd provmjölkare. Kontrollassistent skall dock utföra åtminstone varannan kontroll.

Hushållningssällskapens förbund anser, att kontrollassistenternas besök hos besättningarna böra väsentligt ökas även ur den synpunkten, att foder-rådgivningen icke bör försämrast.

Lantbruksstyrelsen är icke övertygad om att utredningens förslag innefattar den lösning, som är mest ändamålsenlig eller lämnar den i förhållande till kostnaden tillförlitligaste kontrollen. Styrelsen anser nämligen, att systemet med särskilda provmjölkare jämsides med kontrollassistenter inom större delen av landet saknar förutsättningar att fungera tillfredsställande. Även om vissa skäl tala för att den officiella kontrollen bör anordnas på enahanda sätt vid samtliga anslutna besättningar, anser styrelsen att kontrollen bättre kan anpassas efter föreliggande behov, om den organiseras efter två olika linjer. Den bör i så fall ske dels såsom en utav kontrollassistent tolv gånger årligen utförd fullständig provmjölkning jämte erforderlig kompletterande kontroll, dels såsom en utav vederbörande besättningsägare själv verkställd vägning av mjölmängden och provtagning för fett-haltsbestämning jämte kompletterande kontroll, utförd minst tre gånger årligen av kontrollassistent. Styrelsen anför vidare härom.

Förstnämnda kontrollform torde — icke minst med hänsyn till de därmed förenade högre kostnaderna — framför allt böra användas inom sådana besättningar, som äro av särskild betydelse för avelns framtida utveckling, t. ex. såsom tjurproducenter, men även inom andra besättningar i den mån besättningsinnehavarna så önska och organisationen gör det möjligt.

Vid övriga besättningar, som önska officiellt vitsordade uppgifter rörande de enskilda djurens avkastning, kan kontrollen däremot organiseras enligt det andra av de båda alternativen. Tillförlitligheten av de vid sistnämnda kontrollform uppnådda resultaten bör därvid bedömas mot bakgrunden av resultaten utav de kompletterande kontrollerna, vilka således skola föranleda antingen ett godkännande eller ett underkännande av de inom besättningen uppnådda kontrollresultaten. Fetthaltsbestämning o. d. skall även vid denna kontroll ske genom kontrollassistents försorg. Godkända resultat böra äga vitsord för införande av hondjur i riksstambok men däremot i regel icke för stamboksföring av handjur. Inom egentliga avelsbesättningar, till vilka synas böra räknas endast sådana, där stamboksförd tjurmoder finnes uppställd, skall förlängd kontroll verkställas minst en gång under varje kontrollår. Denna ytterligare kontroll skall utföras av husdjursinstruktör. Utredningen har beräknat antalet dylika besättningar till omkring 3 000, varför ifrågasättande kontrollarbete bör medhinnas av denne befattningshavare. Särskild ersättning härför torde icke böra utgå.

En liknande differentiering av kontrollen föreslå *Stockholms läns och stads, Kalmar läns norra och Hallands läns hushållningssällskap, Svenska kontrollföreningarnas riksförbund samt Avelsföreningen för svensk kullig boskap*. Avelsföreningen anser dock, att djurägaren själv skall kunna utföra det kontrollarbete, som icke verkställas av kontrollassistenten. Denna uppfattning delas av *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar och Svenska husdjurskonsulentföreningen*. Även *Hushållningssällskapens förbund* framhåller, att en sådan anordning bör övervägas.

Nyssnämnda avelsförening ifrågasätter emellertid, om icke kontrollen blir tillräckligt effektiv, därest vid vartannat kontrolltillfälle kontrollassistenten väger mjölmängden och tager prov för fetthaltsbedömningen, medan kontrollen vid övriga tillfällen inskränker sig till att djurägaren själv eller genom annan väger mjölmängden. Eftersom fetthalten i allmänhet icke växlar så starkt, torde nämligen sex bedömningar om året vara tillfyllest. Möjligheten för djurägaren att manipulera vid vägningen torde icke bliva stor, då oegentligheter komma att giva sig till känna i form av mer eller mindre regelbundna avvikelser i kurvan för mjölkavkastningen. Detta system kommer att göra rådgivning beträffande utfodring möjlig sex gånger årligen, vilket enligt föreningens mening är tillfredsställande. En annan metod, som föreningen anser förtjäna beaktande, innebär att djurägaren skall utföra samtliga provmjölkningar och provtagningar. Hans åtgöranden skola granskas genom kompletterande, överraskande och förlängd kontroll så ofta det befinner sig erforderligt eller önskvärt. Den förstnämnda metoden förordas även av *hushållningssällskapet i Jämtlands län*.

Avelsföreningen för svensk kullig boskap förordar frihet inom vissa gränser för hushållningssällskap att använda sådan kontrollmetod, som kan anses bäst lämpad för dess område.

Riksförbundet Landsbygdens folk och *Svenska husdjurskonsulentföreningen* framhålla, att kontrollen även bör omfatta kornas foderförbrukning.

Svårigheten att, i synnerhet inom områden med gles befolkning och under

bråda arbetstider, anskaffa personer, som äro lämpliga att utföra provmjölkning, och att i övrigt organisatoriskt genomföra utredningens förslag framhållas av, bland andra, *Hushållningssällskapens förbund, hushållningssällskapen i Norrland, Södermanlands och Malmöhus läns samt Kalmar läns södra hushållningssällskap, Avelsföreningen för svensk låglandsboskap, småbruksutredningen, Sveriges lantbruksförbund, Svenska mejeriernas riksförening, Sveriges överkontrollassistentförening och Svenska husdjurskonsulentföreningen.*

Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap anför, att innehavare av mindre besättningar med all sannolikhet få svårast att skaffa provmjölkare och därjämte måste vidkännas betydligt högre avgift för dessa, räknat per ko, än innehavare av större besättningar. Redan på grund härav bör förslaget förkastas.

Gotlands läns hushållningssällskap ifrågasätter, om man icke bör undersöka möjligheten att låta småbrukare utföra assistentarbete såsom deltidstjänst. Sällskapet anser förutsättningar härför finnas i trakter med små besättningar och central bebyggelse. Vissa gynnsamma erfarenheter av en dylik anordning ha vunnits inom Gotlands län.

I åtskilliga yttranden, bland andra av *Sveriges lantbruksförbund, Svenska mejeriernas riksförening, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska kontrollföreningarnas riksförbund* och *Svenska husdjurskonsulentföreningen*, framhålls att utredningens kalkyl över kostnaden för kontrollverksamheten är missvisande, eftersom man måste räkna med att ersättning skall utgå till provmjölkarna men denna utgift icke medtagits i kalkylen.

Behovet av kompletterande kontroll vitsordas av de remissinstanser, som yttrat sig däröver.

Avelsföreningen för svensk låglandsboskap och *Kontrollassistenternas riksförening* tillstyrka förslaget i denna del, riksföreningen dock med den ändringen, att de för denna kontroll erforderliga assistenterna böra avlönas med medel, som inflyta till hushållningssällskapen för kontrollverksamheten.

Svenska kontrollföreningarnas riksförbund föreslår, att den lokala ledningen skall få möjlighet att bestämma i vad mån den kompletterande kontrollen skall utföras av ordinarie kontrollassistent, särskilt anställd kontrollassistent eller husdjursinstruktör. I *övriga yttranden*, där frågan beröres, avstyrkes däremot, framför allt av kostnadsskäl, att särskilda assistenter skola anställas för ändamålet. Ifrågavarande kontroll bör i stället ombesörjas av husdjursinstruktörerna eller de ordinarie kontrollassistenterna.

I sitt yttrande behandlar *Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap* även spørsmålet om ansvarigheten för kontrollresultatens tillförlitlighet. Föreningen anför därvid.

Först må framhållas, att ingen övervakare med de metoder, som överkontrollen hittills använt, kan garantera riktigheten av årsresultaten. Som följd av hittillsvarande anordningar, som syftat till att övervaka kontroll-

verksamheten, har den uppfattningen blivit rådande, att den som anordnar kontrollen ansvarar för att alla siffergrupper äro sanna. Från djurinnehavarens sida synes en sådan uppfattning vara alldeles riktig, enär övervakningen av kontrollen fått en mera fiskalisk än undersökande karaktär.

Föreningen är av naturliga skäl synnerligen angelägen om att kontrollverksamheten övervakas effektivt men finner det väl så angeläget, att envar har full klarhet om en sådan övervaknings rätta innebörd. Föreningen finner icke att utredningen beaktat dessa synpunkter och framhåller, att ett särskilt organ bör finnas, som genom lämpliga tjänstemän tid efter annan undersöker förhållandena och med tillförlitliga medel fastställer den aktuella avkastningen inom enskilda besättningar, utan att detta innebär garanti för att årsresultaten äro sanna. På så sätt skulle frågan om ansvar vara beaktad. För årsresultaten skola de svara, som kunna och böra bära detta ansvar.

De åtgärder, som utredningen föreslagit beträffande rådgivnings- och upplysningsverksamheten i anslutning till mjölkboskapskontrollen, tillstyrkas eller lämnas i huvudsak utan erinran av *flertalet utav de remissinstanser, som yttrat sig i frågan*. Sålunda framhåller *lantbruksstyrelsen*, att en intensifierad rådgivnings- och upplysningsverksamhet i anslutning till mjölkboskapskontrollen är av utomordentligt stor betydelse i fråga om utfodringens ordnande.

Även *Svenska husdjurskonsulentföreningen* biträder utredningens förslag beträffande ifrågavarande verksamhet. Föreningen erinrar i detta sammanhang om att landets husdjurskonsulenter sedan en lång tid tillbaka vid de årliga sammankomsterna på försöksledaremötets husdjurssektion ha diskuterat, hur dylika demonstrationsutfodringar böra organiseras. För detta ändamål har även tillsatts en kommitté. I brist på medel ha emellertid planerna för verksamheten hittills icke förverkligats.

Gotlands läns hushållningssällskap anmärker emellertid, att de föreslagna demonstrationsutfodringarna sannolikt komma att få endast ett begränsat värde.

I fråga om foderanalyserna föreslår *Svenska husdjurskonsulentföreningen* att proven skola tagas så, att man får ett årligt genomsnitt av höskördens kvalitet inom respektive hushållningssällskaps område. Föreningen framhåller vidare vikten av att även ensilage och annat hemmaproducerat foder analyseras, då så anses behövt. Detsamma framhålls av *Hushållningssällskapens förbund* och *Kalmar läns norra hushållningssällskap*.

Icke officiellt vitsordad individuell kontroll. Frågan om den icke officiellt vitsordade individuella kontrollen (enskild kontroll) beröres bland annat i yttrandena från *lantbruksstyrelsen*, *ett flertal hushållningssällskap*, *Hushållningssällskapens förbund*, *småbruksutredningen*, *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Svenska mejeriernas riksförening*, *Svenska kontrollföreningarnas riksförbund*, *Svenska husdjurskonsulentföreningen* och *Sveriges överkontrollassistentförening*. I samtliga yttrandena tillstyrkes denna kontrollform. *Hallands läns hushållningssällskap* be-

tecknar densamma såsom den kanske mest rationella metoden. I åtskilliga fall anmärkes, att utredningen ägnat den alltför liten uppmärksamhet.

Sålunda anför *lantbruksstyrelsen* följande.

Inom vissa delar av landet har den enskilda kontrollen, vilken för närvarande bedrivs genom provmjölkkningsringarna, under senare år kommit att tilldraga sig ett betydande intresse. Utredningen räknar med att denna kontrollform även framdeles skall komma att finnas men synes icke tillmäta den någon nämnvärd betydelse, för det fall att besättningskontroll kommer att anordnas. Enligt styrelsens mening bör emellertid besättningskontroll icke inrättas med statens medverkan. Med utgångspunkt härifrån torde det därför vara naturligt, att den av provmjölkkningsringarna bedrivna verksamheten i stället ägnas ökad uppmärksamhet. Styrelsen anser att en enskild kontroll, som bedrivs i huvudsak enligt nuvarande riktlinjer, kan lämna vederbörande jordbrukare ett väsentligt bättre material för bedömande av besättningsens tillstånd än den ifrågasatta besättningskontrollen. För att förstnämnda kontroll skall bliva till avsett gagn, bör den emellertid kompletteras med viss rådgivning rörande utfodringens ordnande. Sådan rådgivning bör lämnas av den inom området verksamme kontrollassistenten, som därför några gånger om året bör besöka de jordbrukare, som deltaga i denna kontroll.

Även *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap* håller före, att en utbyggnad av den enskilda kontrollen är mera värdefull och produktionsfrämjande än inrättandet av besättningskontroll. Enligt föreningens åsikt bör ifrågavarande kontroll emellertid handhas och åtminstone till väsentlig del bekostas av mejeriorganisationerna.

Småbruksutredningen anser den enskilda kontrollen vara av särskilt stor betydelse för de mindre jordbruken. Denna kontrollform har på åtskilliga håll tilldragit sig stort intresse. Genom lämpliga organisatoriska åtgärder och ett effektivt ekonomiskt stöd torde den kunna vinna ännu större utbredning. I likhet med *lantbruksstyrelsen* anför *småbruksutredningen*, att kontrollassistenterna böra besöka de i kontrollen deltagande jordbrukarna för att meddela råd och anvisningar. Även *husdjursinstruktörerna* böra kunna komma i fråga härför. *Hushållningssällskapens förbund* förordar likaså, att rådgivning skall äga rum genom kontrollassistenten inom vederbörande område.

Svenska kontrollföreningarnas riksförbund påpekar, att det även för denna enkla kontrollform kommer att behövas personal för fetthaltsbestämning, bokföring och rådgivning. Ifrågavarande personal bör vidare stå i kontakt med djurägarna och giva dessa möjlighet att tillgodogöra sig resultatet av kontrollen.

Sveriges lantbruksförbund framhåller, att den enskilda kontrollen har lika stort värde för djurägarens egen upplysning om de olika kornas avkastning som den officiella kontrollen under förutsättning, att den utföres samvetsgrant. Då den därjämte ställer sig avsevärt billigare, har den otvivelaktigt en uppgift att fylla, bland annat såsom lämplig övergångsform från besättningskontroll till officiellt vitsordad individuell kontroll.

Förbundet understryker likaledes betydelsen av en aktiv rådgivningsverksamhet av hushållningssällskapen.

Sveriges överkontrollassistentförening och *Svenska husdjurskonsulentföreningen* föreslå, att särskilda ladugårdsinstruktörer skola stationeras vid mejerierna för att göra ifrågavarande kontrollform mera effektiv. Härigenom kan också en befordringsgång skapas, som gör assistentyrket mera lockande. Instruktörerna synas nämligen kunna rekryteras från de kontrollassistenter, som komma att frigöras genom den ifrågasatta inskränkningen av kontrolltillfällena inom den officiellt vitsordade individuella kontrollen. Sisenämnda förening förordar dessutom, att den enskilda kontrollen i stället skall kallas enskild provmjölkning. Ordet kontroll bör endast förekomma i de sammanhang, då verksamhetens resultat skola få officiell karaktär.

Organisation. Beträffande mjölkboskapskontrollens framtida organisation har ingen erinran gjorts mot förslaget, att **b e s ä t t n i n g s k o n t r o l l e n** skall omhänderhavas av mejeriorganisationen.

I fråga om den individuella kontrollen ansluta sig *lantbruksstyrelsen*, *det övervägande antalet hushållningssällskap*, *Kontrollassistenternas riksförening*, *Hushållningssällskapens förbund* och *Avelsföreningen för svensk kullig boskap* till utredningens förslag, att kontrollverksamheten i denna del skall inordnas såsom ett led i hushållningssällskapens verksamhet.

Lantbruksstyrelsen föreslår dock, att hushållningssällskap skall ha möjlighet att, efter framställning hos Kungl. Maj:t, övergångsvis överlåta verksamheten å en central kontrollförening inom sällskapets område. För att sällskapen skola få erforderlig kontakt med jordbrukarna bör en särskild husdjursnämnd inrättas inom varje sällskap för att ha hand om den närmaste ledningen av kontrollverksamheten.

I *åtskilliga andra yttranden* avstyrkes däremot förslaget helt eller uttalas tveksamhet beträffande detsamma. Bland dem, som direkt avstyrka förslaget, kunna nämnas *Skaraborgs* och *Örebro läns hushållningssällskap*. Vidare anse även *Svenska husdjurskonsulentföreningen*, *Sveriges överkontrollassistentförening* samt, bland andra, *Östergötlands*, *Gävleborgs* och *Västernorrlands läns hushållningssällskap*, att möjlighet bör finnas för de centrala kontrollföreningarna att fortsätta sin verksamhet. Förstnämnda förening anför härom.

Utredningen har lämnat den lokala ledningen stor frihet att ordna kontrollverksamheten efter de lokala förhållandena. För att kunna på bästa sätt lösa därmed sammanhängande frågor måste såsom utredningen även framhållit sällskapens förvaltningsutskott samråda med djurägarna. Det är svårt att se, hur samråd skall kunna ordnas med några tusen jordbrukare, om dessa icke äro sammanslutna till en förening, som genom valda representanter kan framföra sina önskemål och synpunkter. Nu fungera de centrala kontrollföreningarnas styrelser, i vilka hushållningssällskapen äro representerade, såsom beredande instans åt sällskapens förvaltningsutskott. Detta synes vara en bättre anordning än att förvaltningsutskottet utser en nämnd.

Kontrollverksamheten är ju i första hand en djurägarnas angelägenhet. De årligen återkommande gruppombudsmötena äro livligt besökta och värdefulla för information, framställande av kritik och förslag till förbättringar. Genom gruppombuden uppehålls vidare kontakten med djurägarna ute i bygderna.

Svenska kontrollföreningarnas riksförbund delar ej utredningens åsikt, att kontrollverksamheten bör helt inordnas under hushållningssällskapen. Med hänsyn till att verksamheten bedrivs för djurägarnas räkning och i huvudsak även på deras bekostnad, böra djurägarna enligt förbundets mening ha hand om ledningen av verksamheten. Förbundet vill dock biträda förslaget i denna del, ifall hushållningssällskap beredes möjlighet att uppdraga åt en särskilt bildad central kontrollförening att sköta verksamheten.

Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap slutligen framhåller, att ledningen av mjölkboskapskontrollen bör utövas av ett organ, bildat av de parter, för vilka kontrollen och dess resultat ha särskilt intresse.

Beträffande den centrala kontrollen ifrågasätter *lantbruksstyrelsen*, huruvida kontrollnämnden behöver bibehållas. Styrelsen anser nämligen, att en del av de uppgifter, som skola handläggas av nämnden, bör överlämnas till vederbörande hushållningssällskap, medan återstående uppgifter torde kunna handläggas direkt av styrelsen. På hushållningssällskapen bör sålunda enligt styrelsen ankomma att taga ställning till kontrollresultatens tillförlitlighet o. d. En bestämd förutsättning härför är emellertid, att styrelsen beredes tillfälle att övervaka, att sällskapen handla efter enhetliga grunder vid behandlingen av sådana ärenden. Besvär över sällskaps beslut rörande giltigheten av kontrollresultat bör få anföras hos styrelsen. Den nu föreslagna anordningen torde föranleda viss förstärkning av styrelsens personal.

Även *statskontoret* anser, att kontrollnämndens uppgifter knappast komma att bli så betydelsefulla, att denna nämnd bör bibehållas. Ämbetsverket erinrar om att redan hushållningssällskapsutredningen förordat, att nämnden skulle avskaffas. Nämndens kvarstående uppgifter torde i samband med dess upphörande böra överflyttas till *lantbruksstyrelsen*.

Sveriges överkontrollassistentförening anser likaledes, att det är tveksamt huruvida kontrollnämnden behöver bibehållas. Inrättas den föreslagna byråinspektörsbefattningen, torde *lantbruksstyrelsen* genom denne tjänsteman kunna ha direkt överinseende över kontrollverksamheten. Även *Östergötlands, Kalmar läns norra och Malmöhus läns hushållningssällskap* samt *Svenska husdjurskonsulentföreningen* ifrågasätta nyttan av kontrollnämnden. *Kalmar läns södra hushållningssällskap* är icke övertygat om att nämnden behöver en särskild byråinspektör, så länge kontrollverksamheten icke har större omfattning än för närvarande. *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap* ställer sig också tveksam till behovet av denne befattningshavare.

I fråga om kontrollnämndens sammansättning framhåller *Riksorganisationen Sveriges seminföreningar*, att organisationen med hänsyn till sitt stora medlemsantal lämpligen borde få utse mer än en ledamot i nämnden.

Uppsala läns hushållningssällskap föreslår, att i stället för kontrollnämnden

den skall inrättas ett lantbruksstyrelsens kontrollråd, i vilket Hushållningssällskapens förbund, Svenska mejeriernas riksförening och Svenska husdjurskonsulentföreningen böra ha var sin representant.

Beträffande personalen lämnas utredningens förslag om att husdjursinstruktörerna och kontrollbiträdena skola infogas i det för hushållningssällskapen gällande avlöningsreglementet i huvudsak utan erinran. *Statskontoret* avstyrker emellertid, att särskilda befattningar såsom kontrollbiträden skola inrättas, och föreslår att det löpande arbetet med kontrollregistret i stället skall ingå i arbetsuppgifterna för den nuvarande personalen. Huruvida i så fall någon personalökning blir behövlig, torde kunna bedömas först när närmare erfarenhet vunnits rörande omfattningen av de nytillkommande göromålen.

I fråga om antalet husdjursinstruktörer har *lantbruksstyrelsen* icke något att erinra. Frågan huru dessa instruktörer skola fördelas mellan de olika hushållningssällskapen bör övervägas i samband med att erforderliga ändringar vidtagas i sällskapens personalförteckningar. Däremot framföra flera hushållningssällskap särskilda önskemål. *Stockholms läns och stads hushållningssällskap* anser sålunda att det inom varje sällskaps område fordras minst en instruktör utöver vad utredningen föreslagit. *Norrbottens läns hushållningssällskap* förklarar sig behöva minst fyra sådana instruktörer.

Svenska husdjurskonsulentföreningen erinrar om att utredningen framhållit vikten av att husdjursinstruktörer inom varje hushållningssällskaps område skola anställas till sådant antal, att de kunna hinna med både övervakning och rådgivning. Emellertid är att märka, att nötkreaturen ej äro det enda djurslag, som husdjursinstruktören skall ägna sin uppmärksamhet åt. Enligt föreningen är det vid sådant förhållande uppenbart, att flera husdjursinstruktörer behövas än utredningen föreslagit. Däremot ifrågasätter *Gotlands läns hushållningssällskap* att antalet instruktörer skall minskas, så att intet sällskap får mer än två sådana.

Svenska husdjurskonsulentföreningen och *Sveriges överkontrollassistentförening* anse, att särskilda överkontrollanter komma att erfordras även i fortsättningen. Enligt sistnämnda förening är det väsentligt, att titeln överkontrollant kommer att användas och icke benämningen husdjursinstruktör. Det bör nämligen klart framgå, vilken ställning dessa befattningshavare ha. Sålunda torde det vara lättare att beivra oegentligheter inom mjölkboskapskontrollen om vederbörande vet att det inom varje län finnes en överkontrollant för övervakningen av verksamheten. Vidare föreslår föreningen, att sådan befattningshavare skall placeras i lönegrad Ca 22.

I län, där mer än en husdjursinstruktör finns, bör en av dem enligt *Hallands läns hushållningssällskap* benämnas förste husdjursinstruktör och placeras i lönegrad Ca 18.

Vad angår kontrollbiträdena anför *lantbruksstyrelsen*, att dessa lämpligen böra benämnas kontorsbiträden.

I fråga om kontrollassistenternas löne- och anställningsförhållanden tillstyrkes genomgående, att dessa även framdeles skola regleras genom kollektivavtal. *Kontrollassistenternas riksförening* förutsätter emellertid därvid, att även dessa assistenter skola inordnas i hushållningsällskapens avlöningsreglemente, så snart verkningarna av kontrollverksamhetens organisation kunna bedömas. Föreningen understryker, att assistenternas pensionsfråga bör lösas omedelbart.

Utredningens förslag att kontrollassistenternas naturaförmåner skola utbytas mot traktamentsersättning tillstyrkes av *Kontrollassistenternas riksförening*. *Älvsborgs läns norra hushållningsällskap* och *Svenska kontrollföreningarnas riksförbund* anse, att möjlighet bör bibehållas för kontrollassistent att åtnjuta fri kost och logi i stället för traktamente. I *flertalet övriga yttranden* förutsättes, att frågan kommer att regleras i samband med förhandlingarna om kontrollassistenternas övriga anställningsförhållanden. *Sveriges lantbruksförbund* framhåller, att det anser sig icke böra föregripa kommande avtalsförhandlingar genom att nu upptaga spørsmålet till behandling. Än mindre synes anledning föreligga, att statliga myndigheter och organ skola utfärda anvisningar och rekommendationer i denna avtalsfråga.

Lantbruksstyrelsen anför för sin del bland annat följande.

Det torde komma att medföra mycket stora praktiska olägenheter att obligatoriskt övergå till det av utredningen föreslagna avlöningssystemet. Kontrollassistenterna torde endast i ringa utsträckning kunna intaga sina måltider hemma. Speciellt gäller detta inom de nordliga delarna av landet, där de stora avstånden komma att medföra särskilda svårigheter att tillämpa systemet. Detta kommer vidare att i ej oväsentlig grad fördyra kostnaderna för kontrollen. Ersättning för hållande av motorfordon synes icke heller vara påkallad. Även om nuvarande naturaförmåner sålunda böra bibehållas, torde dock liksom för närvarande den besättningsägare, som finner ifrågavarande förmåner betungande, äga möjlighet att i stället lämna särskild ersättning härför. Det torde slutligen i detta sammanhang icke heller böra förbises, att det nuvarande systemet medför tillfälle till ökad kontakt mellan djurägare och kontrollassistent, vilket måste förutsättas icke vara utan inflytande på den av assistenten utövade utfodringsrådgivningen.

Riksförbundet Landsbygdens folk framhåller, att en övergång till kontant-ersättning med säkerhet kommer att medföra en minskning av antalet deltagare i den individuella kontrollen.

Den föreslagna utbildningen av husdjursinstruktörer och kontrollassistenter tillstyrkes med smärre erinringar av, bland andra, *lantbruksstyrelsen*, *flertalet hushållningssällskap*, *Hushållningsällskapens förbund* och *Sveriges kontrollföreningars riksförbund*. *Statskontoret* erinrar om att de sakkunniga för yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering genom beslut den 31 december 1946 erhöilo uppdrag att verkställa en allmän översyn av sådan kursverksamhet, till vilken statsmedel utgår från det under nionde huvudtiteln uppförda anslaget till bidrag till särskilda utbildningskurser. Eftersom bidrag till utbildningen av kontrollassistenter utgår från det-

ta anslag, bör enligt statskontorets mening ställning icke för närvarande tagas till frågan om personalens utbildning.

Kravet på fem års tjänstgöring såsom kontrollassistent för att vinna inträde i kurs för utbildning av husdjursinstruktörer anses allmänt vara alltför strängt. *Lantbruksstyrelsen* föreslår därför, att såsom villkor endast skall gälla, att vederbörande förvärvat erforderlig erfarenhet såsom kontrollassistent. Styrelsen ifrågasätter därjämte, om icke genomgången driftsledarkurs vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut i fråga om behörighet till befattning såsom husdjursinstruktör bör likställas med genomgången särskild utbildningskurs för sådana instruktörer.

Ladugårdsförmännens riksförening framhåller, att husdjursinstruktörens arbetsuppgifter komma att omfatta undervisning, råd och hjälp till lantbrukare rörande djurens avel, vård och utfodring. På grund härav måste stora krav ställas på den praktiska kunnigheten hos instruktören. Denne bör sålunda självständigt kunna praktiskt tillämpa de råd och anvisningar, som han lämnar. I annat fall kommer han knappast att vinna lantbrukarnas förtroende. Vidare föreslår föreningen att husdjursinstruktör, vilkens arbetsuppgift icke enbart omfattar mjölkboskapskontroll, skall ha genomgått fem månaders kurs vid lantmannaskola, kontrollassistentkurs och ettårig ladugårdsförmanskurs ävensom sådan kurs i undervisning, arbetslära och psykologi, som avses skola anordnas för yrkeslärare vid lantbruksskolor m. m. Därjämte bör han ha haft anställning som kontrollassistent minst ett år och som ladugårdsföreståndare minst tre år.

I fråga om kontrollassistenterna anför *Norrbottens läns hushållningssällskap*, att den föreslagna kurstiden av åtta veckor är alltför kort. *Värmlands läns hushållningssällskap* framhåller, att ladugårdspraktik före inträde vid kontrollassistentkurs är värdefull men att villkor därom icke bör uppställas.

Beträffande fortbildningskurserna anför *lantbruksstyrelsen*, att dessa otivelaktigt kunna bliva värdefulla. En förutsättning för dessa kurser är emellertid, att eleverna erhålla antingen viss avlöning av arbetsgivarna eller särskilda stipendier.

Kostnadsfrågor. Beträffande besättningskontrollen anmärker *Svenska kontrollföreningarnas riksförbund*, att kostnaderna för denna böra gäldas av statsmedel, eftersom sådan kontroll icke kan anses vara av nämnvärd betydelse för djurägarna. Även *Svenska husdjurskonsulentföreningen* ifrågasätter en dylik anordning. I övrigt innehålla yttrandena icke någon erinran mot utredningens förslag i denna del.

Vad angår den individuella kontrollen tillstyrkes förslaget av *Jönköpings läns hushållningssällskap*. I övrigt äro remissinstanserna i stor utsträckning av annan uppfattning än utredningen. *Hushållningssällskapens förbund* anser, att utredningens kostnadsberäkningar icke kunna i oförändrat skick läggas till grund för ett ståndpunktstagande och att förslaget i denna del därför bör ytterligare övervägas. Liknande ståndpunkt intager *Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap*, som understryker att

den naturliga vägen för finansieringen av kontrollen går över mejerierna. Även *Riksförbundet Landsbygdens folk* framhåller, att kostnadsfrågan är en markerad svaghet hos förslaget.

Sveriges lantbruksförbund framhåller såsom anmärkningsvärt och oroväckande att kostnaderna, trots en omfattande förenkling och rationalisering av verksamheten, synas komma att öka avsevärt. Förbundet anför härom.

Ökningen beror i viss mån på att utredningen anser, att något särskilt behov av statsbidrag icke längre föreligger för att nedbringa djurägarnas kostnad. Systemet med ojäviga provmjölkare gör det visserligen möjligt att förbilliga kontrollverksamheten. Betydelsen härav bör emellertid icke överdrivas, ty dels tillkommer för provmjölkarna en viss utgift, som icke redovisats i utredningens kalkyl, dels kommer svårigheten att anskaffa provmjölkare att begränsa systemets användning. Åtminstone under den första tiden torde därför besparingen bli jämförelsevis ringa. Den huvudsakliga anledningen till kostnadsökningen är dock, att utredningen i kalkylen ansett sig böra räkna med en genomsnittlig utgift av 10 000 kronor per kontrollassistent och år. Förbundet vill fästa uppmärksamheten på att storleken av de ekonomiska förpliktelserna för den enskilde djurägaren i stor utsträckning komma att bli avgörande för den framtida utredningen av den officiella mjölkboskapskontrollen. Skulle därför den föreslagna omläggningen komma att medföra en så kraftig ökning av kostnaderna, som utredningen synes förvänta, torde statliga bidrag utöver vad utredningen föreslagit för den kompletterande kontrollen även i fortsättningen komma att bli erforderliga för att en officiell mjölkboskapskontroll skall kunna upprätthållas i den omfattning, som är nödvändig för landets nötkreatursavel.

I åtskilliga andra yttranden påpekas likaledes, att utredningen icke räknat med någon kostnad för provmjölkare. Bland andra framhålla *Södermanlands* och *Jämtlands läns hushållningssällskap*, att de verkliga kostnaderna för kontrollen knappast komma att understiga de nuvarande, om denna utgift medräknas.

Lantbruksstyrelsen anför, att statsbidragens slopande kommer att medföra vissa icke önskvärda konsekvenser för de mindre djurägarna. För den skull anser styrelsen, att sådana bidrag fortfarande böra utgå. Styrelsen anför härom i huvudsak följande.

Statsbidragen böra emellertid framdeles begränsas till att avse allenast djurägare med högst 20 hektar åker, d. v. s. samma begränsning, som tillämpas i fråga om statligt ekonomiskt stöd vid vissa rationaliseringsåtgärder. Ej heller bör bidrag kunna komma i fråga för besättningar med fler än tio kor. Krav på ett mot statsbidraget svarande ortsbidrag bör icke längre upprätthållas. Kostnader, som icke täckas av statsbidrag, böra i första hand bestridas genom att de jordbrukare, som deltaga i kontrollverksamheten, skola erlägga en viss, av vederbörande hushållningssällskap bestämd avgift, avvägd efter utgifterna för de olika kontrollformerna.

Statsbidrag bör även utgå till hushållningssällskap för verksamhetens upprätthållande. Bidraget bör beräknas med ledning av antalet i kontrollen deltagande mindre besättningar. På så sätt torde ekonomiska förutsättningar skapas jämnväl för innehavare av dylika besättningar att i ökad ut-

sträckning deltaga i kontrollen. Under de båda senaste kontrollåren ha i medeltal omkring 16 000 besättningar med högst tio kor varit anslutna till den hittillsvarande fullständiga och ofullständiga kontrollen och ungefär 11 000 besättningar till provmjölkkningsringarna. Bidrag av statsmedel synes böra utgå för deltagande i såväl den officiellt som den icke officiellt vitsordade individuella kontrollen. Bidragsbeloppets storlek bör därvid i viss mån differentieras med hänsyn till kontrollformen så att utöver ett grundbidrag av förslagsvis fem kronor per besättning, vilket bör vara oberoende av kontrollformen, särskilt bidrag med 20 kronor per besättning skall utgå till bestridande av merkostnader för de besättningar, som deltaga i den officiellt vitsordade individuella kontrollen. Under förutsättning av en i huvudsak oförändrad anslutning till kontrollverksamheten torde medelsbehovet till bidrag av nyssnämnda båda slag kunna beräknas till respektive 135 000 kronor och 320 000 kronor eller sålunda tillhoppa 455 000 kronor, vilket senare belopp något understiger summan av för ifrågavarande ändamål nu utgående statsbidrag och ortsbidrag.

Det särskilda organisationsbidrag, som nu utgår, torde i anslutning till ovan föreslagna grunder för statsbidrag till kontrollverksamheten icke vidare böra utgå.

Avelsföreningen för svensk kullig boskap framhåller, att utredningens förslag i verkligheten innebär att en betydande del av kostnaderna för kontrollen överflyttas från det allmänna till jordbrukarna. Det ligger emellertid även i det allmännas intresse, att en ändamålsenligt ordnad kontroll kommer till stånd, och synes därför vara av vikt, att en mera allmän anslutning till kontrollen åstadkommes genom statsbidrag. Icke minst den enskilda kontrollen, som i första hand avser de minsta och svagaste brukningsdelarna, är värd att uppmuntras. Föreningen finner det med hänsyn till det anförda ytterst angeläget, att statsbidrag i huvudsakligen oförändrad omfattning även i fortsättningen skall utgå till den individuella kontrollverksamheten. Denna uppfattning delas av *Svenska husdjurskonsulentföreningen* och ett stort antal *hushållningssällskap*. *Kalmar läns södra hushållningssällskap* anför i detta sammanhang att det ur psykologisk synpunkt är mindre lämpligt att slopa bidragen.

Svenska mejeriernas riksförening framhåller, att ett borttagande av statsbidragen är betänkligt bland annat ur den synpunkten, att den önskvärda övergången från besättningskontroll till enskild kontroll därigenom motverkas.

Östergötlands och Malmöhus läns hushållningssällskap samt *Svenska husdjurskonsulentföreningen* föreslå, att den nuvarande möjligheten att täcka kostnaderna genom en kombination av besättningsavgift och särskild djuravgift skall hållas öppen.

Uppsala läns hushållningssällskap ifrågasätter, om icke kostnaderna i viss utsträckning skulle kunna täckas genom mejerierorganisationens försorg, därest denna erhöles statlig garanti för att dess kostnadsbidrag och övriga medverkan inom verksamheten finge täckas genom ett något högre mjölkpris.

Beträffande den enskilda kontrollen anser *Sveriges överkontrollassistent-*

förening, att det skulle vara av stort värde, om kostnaden för denna kunde uttagas genom mejerierorganisationerna. *Avelsföreningen för svensk låglandsboskap* hemställer, att ifrågavarande kostnad åtminstone till väsentlig del skall bestridas av nämnda organisationer.

Svenska kontrollföreningarnas riksförbund föreslår, att mejerierna skola bekosta den enskilda kontrollen, medan de djurägare, som önska officiell kontroll, själva skola få vidkännas merkostnaderna därför. Statsbidrag förutsättes dock skola utgå med visst belopp per kontrollassistentbefattning, enär det eljest med nuvarande mjölkpris ej torde vara möjligt att upprätthålla kontrollverksamheten i önskad omfattning.

De assistenter, som enligt förslaget erfordras för att utföra den kompletterande kontrollen, böra enligt *Kontrollassistenternas riksförening* avlönas icke genom statsanslag utan av medel, som inflyta för kontrollverksamheten till vederbörande hushållningssällskap. I annat fall skulle djurägarna lätt få den uppfattningen, att endast de besättningar, som äro av intresse för aveln, gynnades med statsbidrag, eftersom denna kontroll i själva verket kommer att gälla enbart sådana besättningar. Föreningen föreslår därför att de medel, som avses för den kompletterande kontrollen, skola ställas till lantbruksstyrelsens förfogande för att användas till kontrollverksamheten i dess helhet.

Avelsföreningen för svensk kullig boskap hemställer, att maximeringen av statsbidraget till 55 kronor per kontrollbesök skall slopas. En sådan begränsning skulle nämligen enligt föreningens mening missgynna de delar av landet, där avstånden äro stora.

Svenska mejeriernas riksförening anser för sin del, att utgifterna för avlönande av husdjursinstruktörerna icke böra direkt belasta kontrollverksamheten utan redovisas å hushållningssällskapens anslag.

I fråga om demonstrationsutfodringen anser *lantbruksstyrelsen*, att det föreslagna beloppet är alltför ringa för att medgiva en verksamhet av tillräckligt stor omfattning. För närvarande vill styrelsen emellertid icke föreslå annan höjning av beloppet än vad som fordras för att dylik utfodring skall kunna anordnas inom samtliga hushållningssällskaps områden. Medelsbehovet härför beräknas till 8 100 kronor. Denna uppfattning delas av *Hushållningssällskapens förbund* och *Uppsala läns hushållningssällskap*.

I fråga om analyserna av hemmaproducerade fodermedel ifrågasätter *Gotlands läns hushållningssällskap*, huruvida icke hela analysavgiften bör bestridas med statsmedel, eftersom analyserna huvudsakligen äro av värde för den allmänna rådgivningen i utfodringsfrågor. *Atskilliga hushållningssällskap* förorda, att den föreslagna maximeringen av tre kronor skall slopas.

Statskontoret erinrar om att hushållningssällskapsutredningen, som till behandling upptagit jämväl frågan om bidrag till analyser av ifrågavarande slag, uttalat att sådant bidrag icke bör utgå. Vid behandlingen av sistnämnda utrednings förslag anslöt sig föredragande departementschefen till

denna uppfattning. Med hänsyn härtill och då en jordbrukares utgifter för analys endast uppgår till sex å sju kronor, avstyrker statskontoret att bidrag skall utgå.

Lantbruksstyrelsen och *ett antal hushållningssällskap* anse, att kostnaden även i denna del beräknats för lågt. Styrelsen hänvisar härvid till den höjning av analysavgifterna, som ägde rum år 1948. Om antalet analyser ökas, behöva möjligen de lantbrukskemiska kontrollstationernas resurser ökas.

I fråga om ikraftträdandet av den föreslagna omorganisationen framhålla *Svenska kontrollföreningarnas riksförbund* och *Uppsala läns hushållningssällskap*, att en övergångstid av två år är nödvändig. Sällskapet anser dock, att husdjursinstruktörer och kontrollbiträden böra anställas snarast möjligt efter det att beslut fattats rörande omorganisationen. I stort sett samma uppfattning angående övergångstidens längd uttalas av *Svenska husdjurskonsulentföreningen* och *Sveriges överkontrollassistentförening*.

Malmöhus läns hushållningssällskap hemställer, att kontrollåret i detta län likom för närvarande skall räknas från den 1 november.

Framställningen från Norrbottens läns hushållningssällskap och yttrandet över denna.

Norrbottens läns hushållningssällskap anhåller, såsom förut nämnts, om tillstånd att få upptaga kontrollföreningsverksamheten i länet såsom egen verksamhet, under förutsättning att länets centrala kontrollförening vid årsmöte fattar beslut härom. Till stöd härför anföres att kontrollföreningen i betydande omfattning fått utnyttja sällskapets resande tjänstemän och dess administrativa avdelning. Sålunda omhändertog sällskapets kassaavdelning föreningens bokföring ända till år 1945, då denna övertogs av föreningen. Även därefter har bokföringen utförts av hushållningssällskapets personal. För sistnämnda arbete har föreningen endast behövt erlægga mindre belopp, huvudsakligen i form av övertidsersättning åt bokföraren.

I ansökningen framhålles vidare att hushållningssällskapet numera moderniserat sin bokföring och att det synes ofrånkomligt att kontrollföreningsverksamheten administrativt bör skötas genom sällskapet. Detta skulle betyda en direkt besparing av kostnaderna för sammanträden och i arbete med bokföringen.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker hushållningssällskapets ansökning under villkor att kontrollföreningen vid ordinarie sammanträde med betryggande majoritet beslutar att överlämna verksamheten till sällskapet samt att detta inrättar en särskild husdjursnämnd för att handhåva den närmaste ledningen utav verksamheten. Styrelsen säger sig icke kunna finna att ett bifall till sällskapets framställning skulle komma att föregripa den omläggning av kontrollföreningsverksamheten, som i övrigt kan befinnas påkallad.

Departementschefen.

Mjölkboskapskontrollen har otvivelaktigt mycket stor betydelse som underlag både för avelsarbetet och för den enskilde jordbrukarens strävanden att erhålla ett gott resultat av mjölkproduktionen. Den omfattning, som den hittills fått, är emellertid ej tillfredsställande. Visserligen äro för närvarande omkring 25 procent av korna underkastade kontrollen och anslutningen visar alltjämt stigande tendens. Deltagandet är dock mycket olika i skilda storleksgrupper av jordbruk och i skilda delar av landet. Bland jordbruken under 10 hektar är anslutningen mycket ringa och ännu i storleksgruppen 10—20 hektar stannar den vid omkring 12 procent. Detta framstår som särskilt ogynnsamt i betraktande av att mjölkproduktionen har sin tyngdpunkt bland de mindre jordbruken och även har den största betydelsen för dessas ekonomi. Frågans vikt understrykes ytterligare av en jämförelse mellan den genomsnittliga mjölkavkastningen för kor, anslutna till den officiella kontrollen, och för samtliga kor i riket. Under det att mjölmängden för de förra i genomsnitt för kontrollåret 1948/49 uppgick till 3 790 kilogram stannade motsvarande siffra för hela kostammen vid 2 668 kilogram. Även om denna skillnad givetvis till mycket stor del beror på en intensivare utfodring av de djur, som äro anslutna till kontrollen, giver den dock en antydning om, att det här föreligger ett stort arbetsfält, där mycket står att vinna.

Såsom framgår av redogörelsen för förslaget har utredningen räknat med en avsevärd ökning av statsverkets utgifter för mjölkboskapskontrollen. Denna ökning beror endast delvis på att de s. k. ortsbidragen avsetts skola bortfalla. Utredningens kostnadsberäkningar bygga vidare på den nuvarande omfattningen av kontrollverksamheten. Om denna utvidgas, skulle därmed också det allmännas utgifter för verksamheten stiga ytterligare.

Frågan om beviljande av anslag för detta ändamål måste emellertid enligt min uppfattning i nuvarande läge ses i samband med den större frågan om det allmännas verksamhet för att främja nötboskapsskötseln över huvud taget. Innan jag redogör för min ståndpunkt till utredningens förslag, torde jag därför först få något uppehålla mig vid sistnämnda fråga.

Det ekonomiska läget torde icke för dagen medgiva någon egentlig ökning av det allmännas insatser på nötboskapsskötseln område. Även under de närmaste åren torde en sådan ökning kunna ske endast i relativt begränsad omfattning. Det är under dessa förhållanden uppenbarligen angeläget, att tillgängliga medel disponeras på det sätt, som kan väntas vara till största nytta för jordbruket.

Den mest angelägna uppgiften på ifrågavarande område är enligt min mening för närvarande att få till stånd en effektiv upplysnings- och rådgivningsverksamhet rörande utfodring, skötsel och över huvud alla de frågor, som ha betydelse för resultatet av nötboskapsskötseln. En sådan upplysning och rådgivning ingår som ett viktigt led i kontrollverksamheten.

Ännu stå emellertid omkring tre fjärdedelar av landets nötkreatur utanför denna kontroll, däribland de allra flesta besättningarna å mindre jordbruk. För närvarande göres vidare relativt litet för att nå de jordbrukare, som icke anslutit sig till kontrollen, med dylik upplysning och rådgivning. De vid sällskapen anställda husdjurskonsulenter kunna uppenbarligen icke ensamma medhinna detta, och en stor del av deras tid upptages för övrigt av andra göromål. Sällskapen ha vidare i regel icke sådana ekonomiska resurser, att de själva kunna bära kostnaden för anställande av den ytterligare personal, som erfordras för ändamålet.

Hur mjölkboskapskontrollen än utformas, torde man icke kunna räkna med att den inom en mera närliggande tid skall komma att omfatta flertalet mindre jordbrukare. Det är emellertid just dessa jordbrukare, som ha det största behovet av sådan rådgivning och upplysning, som nyss nämnts. Därför bör enligt min mening den ökning av det allmännas ekonomiska insatser till nötboskapskötselns främjande, som efter hand kan bli möjlig, i främsta rummet disponeras för åtgärder, som kunna beräknas bli till omedelbar nytta för det övervägande flertalet av dem. Jag avser härmed främst anställande av särskilda befattningshavare med uppgift att biträda husdjurskonsulenter i deras upplysnings- och rådgivningsverksamhet ävensom andra åtgärder i samma syfte, exempelvis beviljande av statsbidrag till demonstrationsutfodringar m. m.

I enlighet med denna min uppfattning anser jag mig icke i dagens läge kunna biträda förslag, vilkas genomförande skulle leda till en omedelbar och mera väsentlig ökning av det allmännas kostnader för mjölkboskapskontrollen. Denna ståndpunkt utesluter givetvis icke, att det även enligt min mening är angeläget, att man nu undersöker, vad som kan göras för att nedbringa utgifterna för kontrollverksamheten och skapa förutsättningar för en ökad anslutning till denna. Jag kommer även i det följande att förorda vissa åtgärder i denna riktning.

Den besättningskontroll, som utredningen föreslagit, torde få betraktas som ett försök att nå de många jordbrukare som stå vid sidan av den egentliga kontrollen. Den torde även åtminstone i en del fall kunna vara av ett visst värde, därigenom att den giver deltagarna ett siffermässigt belägg för i vad mån avkastningen av deras besättningar avviker från den genomsnittliga avkastningen från besättningar i samma mejeriområde. Å andra sidan synes det mig finnas ett visst fog för anmärkningen att en jordbrukare även utan sådan besättningskontroll i allmänhet torde ha åtminstone en ungefärlig uppfattning om det förhållande, som kontrollen skall klargöra, samt att det bland annat med hänsyn härtill är tvevelaktigt, huruvida nyttan av den föreslagna kontrollen överväger kostnaderna för densamma. Utredningen har ej heller föreslagit, att statsmakterna skulle vidtaga några åtgärder för att få till stånd en allmän besättningskontroll eller att något statligt bidrag skulle utgå till täckande av kostnaden för densamma. Jag delar utredningens åsikt härvidlag. Det torde alltså få ankomma på veder-

börande mejerierorganisationer att pröva, huruvida de vilja på egen bekostnad anordna dylik kontroll.

I fråga om den officiella mjölkboskapskontrollen föreslår utredningen såsom inledningsvis nämnts att de båda nuvarande kontrollformerna — fullständig och ofullständig kontroll — skola sammanföras till en kontrollform. Antalet ordinarie kontrollbesök skulle fixeras till 12 om året. Vid samtliga kontrollbesök utom tre skulle s. k. provmjölkare få utföra mjölkvägning och provtagning för fetthaltsbestämning. Mot detta utredningens förslag ha erinringar gjorts i ett flertal yttranden. Särskilt ha därvid anmärkningar riktats mot tanken på att använda provmjölkare. Det har framhållits, att det ofta torde bliva svårt att finna personer, som äro lämpade för ändamålet och villiga att åtaga sig uppdraget. Likaså har det understrukits, att man icke — såsom utredningen synes ha gjort — kan räkna med att provmjölkare skulle ställa sig till förfogande utan ersättning.

Utredningens förslag vilar på uppfattningen att det, om man skall kunna öka anslutningen till mjölkboskapskontrollen, är nödvändigt att begränsa kostnaderna för densamma samt att det bästa sättet att åstadkomma en dylik begränsning är att frigöra kontrollassistenterna från sådant arbete, som ej nödvändigtvis behöver utföras av dem. Denna tanke synes i och för sig riktig. Om det av utredningen förordade systemet med provmjölkare infördes, skulle även antalet ordinarie besök av kontrollassistent kunna nedbringas väsentligt. Å andra sidan förutsätter detta system en omfattande och kostsam kompletterande kontroll. Utredningens förslag synes vidare icke taga tillräcklig hänsyn till den skillnad i fråga om kontrollens uppgift, som otvivelaktigt föreligger vid olika besättningar. Det torde ej kunna bestriidas att anordningen med provmjölkare — bortsett från svårigheterna att erhålla sådana — skulle minska kontrollens tillförlitlighet. En dylik minskning är betänkelig, när det gäller besättningar och djur, som speciellt användas i avelsarbetet. Den spelar å andra sidan mindre roll i de fall, då huvudsyftet med kontrollen är att biträda den enskilde jordbrukaren i hans strävanden att bedriva sin mjölkproduktion så ekonomiskt som möjligt. Den kompletterande kontroll, som utredningen förutsatt, synes med hänsyn härtill knappast tillräcklig i förstnämnda fall men å andra sidan onödigt kostsam och omfattande i de senare fallen.

Det må i detta sammanhang påpekas, att frågan om mjölkboskapskontrollens utformning kan komma i ett väsentligt förändrat läge, därest de pågående försöken med konstruktion av en mjölkkningsmaskin för kontrolländamål skulle visa sig framgångsrika. Tills vidare torde man emellertid endast böra räkna med nuvarande kontrollmetoder.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden kan jag ej biträda utredningens förslag om ett sammanförande av den fullständiga och den ofullständiga kontrollen utan anser att liksom hittills två kontrollformer böra finnas vid sidan av varandra. Beträffande utformningen av dessa kan jag i stort sett ansluta mig till det förslag, som lantbruksstyrelsen framlagt och

vilket allenast innebär vissa jämkningar i nuvarande system. Jag anser sålunda att kontrollen liksom hittills bör uppdelas i en fullständig och en ofullständig kontroll. Den fullständiga kontrollen bör helt omhändrivas av kontrollassistent och antalet ordinarie kontrollbesök bör vara tolv om året. Härjämte bör i mån av behov företagas kompletterande kontroll. Denna kontrollform bör i första hand avses för besättningar av speciell betydelse för avelsarbetet. Hinder bör dock ej möta att ansluta även andra besättningar till densamma, i den mån så är möjligt och utrymme finnes inom kontrollorganisationens ram.

Besättningar, som redan äro anslutna till den nuvarande fullständiga kontrollen, torde vidare böra äga frihet att kvarstå i densamma, därest de vilja bära kontrollkostnaderna.

Såsom utredningen anført ha nu gällande särskilda bestämmelser om anordnande av kontroll över avelsbesättningar av vissa nötboskapsraser i praktiken så gott som helt förlorat sin betydelse. Anledning synes ej heller finnas att bibehålla desamma vid sidan av den nu förordade fullständiga kontrollen. Bestämmelserna torde därför böra upphävas. Jag torde senare åter få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

Den ofullständiga kontrollen bör liksom hittills anordnas såsom en av vederbörande djurägare själv verkställd vägning av mjölmängden och provtagning för fetthaltsbestämning. Kontrollen i övrigt, däribland fetthaltsbestämning, bör ombesörjas av kontrollassistent. Kompletterande kontroll bör utföras av kontrollassistent erforderligt antal gånger, och resultaten av denna böra vara avgörande för om de av djurägarna uppnådda kontrollresultaten kunna godkännas eller ej. Godkännas de, böra de äga vitsord för införande av hondjur i riksstambok. Däremot böra de åtminstone i regel ej tillmätas vitsord för stamboksföring av tjur.

Såsom bland andra avelsföreningen för svensk kullig boskap anført torde det kunna ifrågasättas, huruvida inom den ofullständiga kontrollen fetthaltsbestämning kan anses erforderlig vid samtliga kontrolltillfällen. Skulle det befinnas möjligt att minska antalet dylika bestämningar, kommer detta uppenbarligen att medföra en viss minskning av kostnaderna för kontrollen. För den kompletterande kontrollen är det enligt min mening tillräckligt att fastställa ett minimiantal av tre besök per år.

Systemet med provmjölkkningsringar skulle enligt utredningens förslag bibehållas. Utredningen synes dock ej ha räknat med att det skulle få någon nämnvärd omfattning och ej heller förutsatt, att det skulle erhålla något stöd från det allmännas sida eller över huvud regleras. I överensstämmelse med den uppfattning, som kommit till uttryck i åtskilliga yttranden, anser jag emellertid, att provmjölkkningsringarna utgöra en lämplig form för att särskilt hos innehavarna av mindre jordbruk stimulera intresset för nötboskapsskötseln. Verksamheten i dessa ringar bör även vara ägnad att giva deltagarna förståelse för betydelsen av de mera avancerade kontroll-

formerna och på så sätt bana väg för en ökad anslutning till dessa. Den ringa omfattning, som de hittills fått, torde ej kunna tagas som bevis för att systemet saknar utvecklingsmöjligheter. Särskilt om sällskapen få husdjursinstruktörer till sitt förfogande och därmed få större möjligheter att bedriva upplysning och propaganda bland de mindre jordbrukarna, bör det kunna lyckas att skapa ökat intresse för denna kontrollform. På sätt framhållits i flera yttranden torde man vidare, där så kan ske, böra söka använda inom området verksamma kontrollassistenter för rådgivning åt deltagarna i provmjölkkningsringarna.

I detta sammanhang torde jag vidare få beröra den av Svenska mejeriernas riksförening framförda tanken på att kontrollassistenter skulle indelas i två kategorier, av vilka den ena skulle användas för mjölkvägning och provtagning och den andra uteslutande skulle syssla med kompletterande kontroll och utfodringsrådgivning. Enligt min mening föreligger det risk för att en dylik uppdelning skulle leda till en standardsänkning inom förstnämnda grupp, vilken skulle kunna äventyra värdet av kontrollarbetet. De besparingar, som skulle kunna göras genom en sådan uppdelning, torde vidare vara förhållandevis obetydliga. Däremot är det otvivelaktigt riktigt, att det för utfodringsrådgivning m. m. behövs en personal med högre utbildning än den, som kontrollassistenter i allmänhet ha. Detta behov torde emellertid kunna täckas genom inrättande av de av mig förut omnämnda husdjursinstruktörerna.

Vad organisationen av mjölkboskapskontrollen angår anser jag det av flera skäl lämpligast, att det liksom hittills skall ankomma på vederbörande djurägare själva att i föreningsform handhava denna verksamhet. Jag kan alltså icke förorda utredningens förslag, att kontrollen skulle inordnas som ett led i hushållningssällskapets verksamhet. Ej heller kan jag förorda att särskilda tjänster som kontrollbiträden skola inrättas vid sällskapen.

Med denna min inställning till organisationsfrågan anser jag mig ej hava anledning att ingå på spørsmålet om kontrollassistenternas anställnings- och avlöningsförhållanden.

Vad angår den centrala övervakningen av kontrollverksamheten vill jag ej för närvarande föreslå någon ändring på denna punkt utan tillstyrker alltså utredningens förslag, att kontrollnämnden skall bibehållas. Däremot kan jag ej förorda att, såsom avsetts i betänkandet, vid lantbruksstyrelsen skulle inrättas en byråinspektörsbefattning, vars innehavare skulle knytas till nämnden såsom heltidsanställd tjänsteman.

I fråga om kontrollnämndens sammansättning finner jag ej skäl föreslå annan ändring än att Riksorganisationen Sveriges seminföreningar bör äga utse en ledamot av nämnden. Antalet ledamöter i denna bör därför höjas från sex till sju. Såsom utredningen påpekat bör vidare den befogenhet att utse en ledamot av nämnden, som hittills tillkommit Hushållningssäll-

skapens ombud, efter det nämnda organisation numera upplösts överföras å Hushållningssällskapens förbund.

Härefter torde jag få övergå till frågan om statsbidrag för kontrollverksamheten. Jag har redan förut angivit att, på sätt jämväl utredningen förordat, något statsbidrag ej bör utgå till den besättningskontroll, som eventuellt kan komma att anordnas. Vad angår den individuella kontrollen skulle enligt utredningens förslag statsbidrag ej utgå för den ordinarie kontrollen, medan kostnaden för den kompletterande kontrollen däremot helt skulle bestridas av statsmedel. Då de kontrollformer, som jag nu förordat, väsentligen avvika från vad utredningen föreslagit, torde jag emellertid ej behöva uppehålla mig vid utredningens ståndpunkt i bidragsfrågan. Till utgångspunkt torde i stället lämpligen kunna tagas nu gällande bestämmelser i ämnet. Enligt dessa utgår — förutom organisationsbidrag och bidrag till övervakning — årligt bidrag för medlem med besättning om högst 15 eller, i fråga om provmjölkkningsring, 10 kor. Bidragsbeloppet är vid fullständig kontroll högst 15 kronor per medlem, vid ofullständig kontroll högst 10 kronor per medlem och för provmjölkkningsring 50 öre per ko. De faktiska bidragsbeloppen ha under senare år legat något under de nu angivna maximibeloppen.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande föreslagit ett flertal ändringar i bidragsreglerna. Förslaget bygger på tanken, att de nuvarande ordsbidragen böra bortfalla och bidragsverksamheten helt övertagas av staten. Härvidlag överensstämmer det med vad som i propositionen nr 172 till 1944 års riksdag med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet uttalades av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet och lämnades utan erinran av riksdagen. Det statsbidrag, som nu utgår till hushållningssällskapens omkostnader, har emellertid bestämts under hänsynstagande till, bland annat, de bidrag, som sällskapen lämna till åtgärder på husdjursskötselns område. Den av lantbruksstyrelsen föreslagna omläggningen synes därför böra ske först i samband med en omprövning av frågan om storleken av de statliga omkostnadsanslag, som böra utgå till hushållningssällskapen. Jag ämnar inom den närmaste tiden hos Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att utreda denna fråga. I avbidan på resultatet av denna utredning böra enligt min mening bestämmelserna om ordsbidrag fortfarande gälla.

Vad härefter angår frågan, om i övrigt några ändringar i föreskrifterna om statsbidrag kunna anses påkallade, torde jag först få uppehålla mig vid den fullständiga kontrollen.

De förslag jag framlagt beträffande denna syfta bland annat till en viss begränsning av kontrollkostnaderna. Därest, såsom jag förordat, denna kontroll i fortsättningen i första hand avses för besättningar av värde ur avelssynpunkt torde vidare statsbidraget i regel komma att bliva av relativt liten betydelse för djurägarna. Det skulle med hänsyn till nu anförda förhållanden kunna ifrågasättas, om ej bidraget borde sänkas eller helt

borttagas. Med tanke på de mindre jordbrukarna vill jag dock ej förorda en dylik åtgärd. Jag anser alltså, att bidraget bör utgå med oförändrat belopp. Såsom lantbruksstyrelsen anfört torde emellertid bidragsrätten böra begränsas till att avse besättningar med högst tio kor. Att därjämte stadga en arealgräns anser jag icke påkallat.

I fråga om den ofullständiga kontrollen och provmjölkkningsringarna vill jag åter, med hänsyn till önskvärdheten att stimulera till ökad anslutning till dessa kontrollformer, förorda vissa höjningar av bidragen. Beträffande den förra anser jag sålunda maximibidraget böra höjas från tio till 15 kronor. I fråga om den senare bör enligt min mening bidrag kunna utgå med en krona per ko. I båda fallen bör emellertid — liksom nyss förordats beträffande den fullständiga kontrollen och redan gäller för provmjölkkningsringarna — bidragsrätten vara begränsad till att avse besättningar med högst tio kor.

Vid sidan av de nu berörda bidragen kunna enligt gällande bestämmelser utgå dels bidrag för anordnande av effektiv övervakning av kontrollföreningsverksamhet, dels s. k. organisationsbidrag. De förra torde böra bibehållas. Däremot torde, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, organisationsbidragen utan olägenhet kunna avvecklas. Anmärkas må att dessa bidrag uppgå till relativt obetydliga belopp. För kontrollåret 1948/49 utbetalades sålunda i organisationsbidrag sammanlagt allenast omkring 9 000 kronor.

Den nu föreslagna omorganisationen av mjölkboskapskontrollen torde böra träda i kraft vid ingången av nästa kontrollår, d. v. s. i regel den 1 oktober 1950. Ändringarna i bidragsbestämmelserna böra tillämpas från och med samma tidpunkt.

Vad angår utbildningen av kontrollassistenter biträder jag förslaget om förlängning av minimitiden för de särskilda kurserna från sex till åtta veckor. En motsvarande förbättring av utbildningen bör givetvis ske i de fall, då denna ingår i lantmannaskolans huvudkurs. Delvis såsom en följd av sagda förlängning torde även statsbidragen till de särskilda kurserna böra höjas. I årets statsverksproposition har under det äskade reservationsanslaget till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser för dylika kurser beräknats ett belopp av 30 000 kronor. Jag förordar, att statsbidrag skall utgå med dels ett grundanslag av högst 1 500 kronor, dels ett bidrag av högst 15 kronor för varje elev. Undervisningen bör vara avgiftsfri men elev bör liksom hittills vara skyldig att själv bestrida kostnaderna för kost och logi. Såväl förlängningen av kurs-tiden som höjningen av statsbidragen torde få tillämpas från och med ingången av budgetåret 1950/51.

Vad angår stipendier till elever vid här avsedda kurser vill jag erinra, att dessa redan utgå enligt samma grunder, som gälla för stipendier åt elever vid lantmannaskola.

Nu gällande inträdesfordringar synas böra bibehållas med den kompletteringen att i praktiken bör ingå deltagande i praktiskt ladugårdsarbete under minst tre månader.

Någon skyldighet för kontrollassistent att efter viss tid genomgå fortbildningskurs bör enligt min mening ej föreskrivas. Ej heller är jag för närvarande beredd att föreslå, att statsbidrag skall utgå till dylika kurser.

Vad angår demonstrationsutfodringarna delar jag utredningens uppfattning om deras värde och anser det även motiverat, att statsbidrag skall utgå för dem. Tills vidare torde denna verksamhet dock böra bedrivas försöksvis. För ändamålet torde för nästa budgetår böra beräknas ett belopp av 7 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen att fördela beloppet å sällskapen och att i övrigt meddela erforderliga bestämmelser.

Även höanalyser äro uppenbarligen av stor betydelse, när det gäller att anordna en rationell utfodring. Med hänsyn till den relativt obetydliga utgift det här är fråga om för de enskilda jordbrukarna anser jag det dock ej påkallat, att statsbidrag skall utgå för dylika analyser.

E. Statsbidrag till tjurföreningar m. m.

Lantbruksstyrelsens förslag.

I sin skrivelse den 16 november 1948 anför lantbruksstyrelsen, att den tidigare i annat sammanhang anmält, att grunderna för beviljande av statsbidrag till tjurföreningarna behövde ändras men att därmed borde anstå till dess utredningen rörande ladugårds kontroll m. m. slutfört sitt uppdrag. Sedan utredningen numera framlagt förslag angående artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur och därvid upptagit frågan om ändrade grunder för stamboksföreningen av nötboskap, har styrelsen ansett sig böra behandla endast de spörsmål, som röra tjurhållningen vid mindre jordbruk, samt bekämpandet av vissa ärftliga fel hos nötkreatur.

I fråga om bekämpandet av ärftliga fel hos nötkreaturen innefattar styrelsens skrivelse i huvudsak endast en erinran om betydelsen av att nödiga medel även i fortsättningen anslås för ändamålet. Medelsbehovet beräknas liksom för närvarande till 10 000 kronor om året. Beträffande tjurhållningen föreslår styrelsen däremot vissa ändringar i de nuvarande grunderna för statsbidrag. I det följande torde jag få redogöra för det huvudsakliga innehållet av skrivelsen i denna del. Till en början torde dock lämpligen i korthet böra återgivas de nu gällande bestämmelserna på området.

Nuvarande förhållanden. Enligt kungörelsen den 15 oktober 1937 (nr 819) må närboende jordbrukare bilda tjurföreningar för att med bidrag av statsmedel främja nötboskapsavelns utveckling inom orten genom inköp av en eller flera tjurar av lämplig ras och god beskaffenhet. Sådan tjur skall

mot avgift ställas till förfogande för i första hand föreningsmedlemmarna men även, där så lämpligen kan ske, för utomstående. Föreningens verksamhet står under tillsyn av hushållningssällskapets förvaltningsutskott genom en besiktningsman, som lantbruksstyrelsen utser på förslag av utskottet.

Till hushållningssällskap må utgå statsbidrag för bidrag, som sällskapet lämnar tjuvförening till inköp och försäkring av tjur ävensom till underhåll av tjur, som genom av lantbruksstyrelsen godkänd avkommeundersökning styrkts äga förmåga att efterlämna avkomma med särskilt goda mjölk-anlag, eller, såvitt angår de fyra nordligaste länen, står uppställd i mindre ladugård. Statsbidrag må även utgå till besiktningsmannens resor.

Statsbidragen ha maximerats på så sätt, att de få uppgå till högst lika stort belopp, som hushållningssällskapet eller landstinget, vart för sig eller i förening, tillskjutit för ändamålet. Därjämte gäller den begränsningen, att statsbidraget för år räknat icke får överstiga för inköp av tjur 350 kronor, för försäkring halva premiekostnaden och för underhåll 25 kronor. I fråga om statsbidraget för inköp av tjur skall tillika iakttagas, att bidraget icke får belöpa sig till mer än en tiondel av inköpskostnaden eller, där tjuren utgör produkt av egen uppfödning eller har förvärvats genom byte, av det värde som åsatts tjuren av besiktningsmannen.

Såsom villkor för åtnjutande av statsbidrag gäller, bland annat, att föreningen håller riksstambokförd eller till intagning i riksstambok berättigad tjur av den ras, som förvaltningsutskottet bestämmer.

Styrelsen lämnar i sin skrivelse uppgifter om tjuvföreningsverksamhetens omfattning under åren 1931—1947. Enligt dessa funnos sistnämnda år 3 144 föreningar med 76 408 medlemmar. Medlemmarnas koantal var något över 420 000. Antalet tjurar var omkring 4 100 eller i medeltal 1,3 per förening. Antalet kor i medeltal per tjur utgjorde 102,6.

Även enskild tjurhållare kan få bidrag av statsmedel för inköp av tjurkalvar. Sålunda ha vissa hushållningssällskap vid skilda tillfällen erhållit medel för utbetalande av bidrag till tjurkalvar åt mindre jordbrukare, som på grund av isolerat läge eller liknande omständigheter icke kunnat med fördel ansluta sig till någon med statsmedel understödd tjuvförening. Sådant statsbidrag må utgå med högst 40 procent av kalvens inköpspris samt under villkor, bland andra, att hushållningssällskapet eller landstinget tillskjuter minst lika stort belopp. Till samma person må statsbidrag beviljas för högst två med ungefär ett års mellanrum inköpta kalvar. Därefter skall behovet av medel till inköp av nya kalvar tillgodoses genom försäljning av tjurar.

Förslaget. Styrelsens förslag innebär i huvudsak, vad tjuvföreningarna angår, att statsbidrag icke längre skall lämnas i speciellt syfte att underlätta inköp och försäkring av tjur. I stället bör för underhåll av tjur utgå dels ett allmänt och dels ett speciellt bidrag, det sistnämnda avseende sådan tjur, som blivit avkommebedömd.

Statsbidrag till inköp av tjurkalv skall emellertid kunna beviljas innehavare av mindre jordbruk, vilken på grund av egendomens isolerade läge eller andra liknande omständigheter icke med fördel kan ansluta sig till någon med statsmedel understödd tjurförening.

Hushållningssällskap, inom vars verksamhetsområde artificiell insemination av samtliga kor inom besättningarna icke lämpligen kan bedrivas, skall beredas tillfälle att med statligt bidrag anordna sådan verksamhet i viss omfattning.

Grunderna för statsbidragen skola enligt förslaget ändras så, att det nu gällande villkoret att hushållningssällskap och landsting skola tillskjuta minst samma belopp som det, med vilket statsbidrag utgår, icke längre skall gälla.

Det årliga medelsbehovet för ändamålet beräknas till omkring 878 000 kronor mot cirka 290 000 kronor för innevarande budgetår.

Vad först angår frågan om slopandet av statsbidrag för *inköp av tjur* hänvisar styrelsen beträffande tjurföreningarna till följande tabell, utvisande de bidrag, som för sådant ändamål utlämnats till föreningarna under åren 1938—1947.

Styrelsen framhåller, att tjurföreningarna under de första åren av den nu gällande ordningen till främjande av nötboskapsaveln erhöilo bidrag för inköp av tjuror med belopp motsvarande 14 procent av inköpspriset. Sedermera har emellertid bidragsprocenten sjunkit avsevärt och uppgår sedan år 1944 till endast $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{4}$ av vad som må utgå enligt 1937 års kungörelse. Uträknat i medeltal per inköpt tjur har bidraget sjunkit från 177 kronor år 1938 till 135 kronor år 1947. Genom denna utveckling har bidraget fått karaktär mera av understöd till verksamhetens upprätthållande i allmänhet än av bidrag till inköp av värdefulla avelstjuror. Det oaktat har emellertid under ifrågavarande period föreningarnas tjurbestånd i det närmaste fördubblats.

Enligt styrelsens mening föreligger vid nu angivna förhållanden icke längre någon anledning att binda bidragen vid tjurarnas inköpspris. För denna uppfattning talar även det förhållandet, att föreningarna i regel ha lika

År	Tjurarnas inköpspris kronor		Bidrag till inköp av tjur kronor		
	i sin helhet	i medeltal pr tjur	i sin helhet	i % av in- köpspriset	i medeltal pr tjur
1938	3 269 127	1 228	471 749	14	177
1939	3 637 759	1 274	496 548	14	174
1940	4 534 849	1 359	491 442	11	147
1941	3 798 368	1 318	484 837	13	168
1942	4 332 233	1 451	487 575	11	163
1943	5 209 912	1 656	500 918	10	159
1944	7 410 311	2 180	453 618	6	133
1945	8 768 500	1 929	540 346	6	119
1946	9 824 427	2 008	533 225	5	109
1947	8 057 432	1 962	556 145	7	135

goda möjligheter som enskilda tjurhållare att utnyttja tjurarnas avelsförmåga. Det torde därför icke finnas några för föreningarna speciella förhållanden, som motivera sådana bidrag.

Av de skäl, som nu angivits, anser styrelsen vidare även statsbidraget till tjurförening för försäkring av tjur böra slopas.

Beträffande de enskilda tjurhållarna anför styrelsen, att svårigheterna att ordna ändamålsenlig tjurhållning äro särskilt framträdande i områden med gles bebyggelse, där innehavare av mindre jordbruk ofta tvingas att hålla egen tjur eller att ordna gemensam tjurhållning på basis av alltför ringa antal kor. Av ekonomiska skäl måste i sådant fall tjurhållningen ofta kombineras med uppfödning av slaktboskap på så sätt, att unga tjurar av egen uppfödning först anlitas i aveln men efter kortare tid säljas till slakt. Vid en dylik anordning är det givetvis icke möjligt att taga någon större hänsyn till tjurarnas avelsvärde. Olägenheterna härav äro emellertid mindre framträdande, beroende på att nötkreatursskötseln i dessa fall vanligen har en så extensiv inriktning, att det icke föreligger något behov av särskilt produktionskraftiga djur. Med hänsyn till besättingarnas ringa storlek blir det dock tid efter annan nödvändigt att skaffa nytt avelsmaterial för att förebygga en alltför stark inavel.

På grund av vad sålunda anförts anser styrelsen det vara skäligt, att sådan innehavare av mindre jordbruk, vilken på grund av egendomens isolerade läge eller av liknande omständigheter icke med fördel kan ansluta sig till statsunderstödd tjurförening, även i fortsättningen skall kunna få statsbidrag för inköp av tjurkalv. I regel torde i sådant fall anledning saknas att anskaffa tjurkalv av särskilt hög kvalitet. Styrelsen understryker dock, att enskild tjurhållare stundom kan behöva förvärva en tjurkalv i speciellt syfte att förbättra djurens produktionsanlag. Med hänsyn till att inköpsprisen därför kunna variera inom vida gränser föreslås, att statsbidraget skall kunna utgå med högst 200 kronor för varje tjurkalv.

Såsom villkor för nu nämnt bidrag anser styrelsen böra gälla, att bidragstagaren har en besättning om högst tio kor samt att han dels uppföder och väl vårdar den inköpta kalven tills denna uppnått en ålder av lägst tre år, såvida den icke dessförinnan måste utgallras av godtagbar anledning, dels ställer djuret till förfogande för betäckning av korna i orten mot skälig, av hushållningsällskapet godkänd avgift. Vidare bör föreskrivas, att inköpet skall ske i samråd med vederbörande husdjurskonsulent. Den, som bryter mot villkoren, skall vara skyldig att återbära bidraget i den utsträckning, som styrelsen bestämmer på förslag av sällskapets förvaltningsutskott.

Beträffande frågan om *statsbidrag till tjurförening för underhåll av tjur* understryker styrelsen till en början de olägenheter, som äro förenade med tjurhållningen inom föreningsverksamheten. Styrelsen anför härom följande.

Tjurföreningarnas verksamhet har kraftigt vuxit under de två senaste årtiondena. Antalet anslutna kor har sålunda ökat från omkring 256 000 år 1931 till i runt tal 422 000 år 1947 eller från cirka 13 procent till ungefär 23 procent av samtliga kor i riket. Ökningen har varit särskilt framträdande

efter år 1942. Detta förhållande torde stå i visst samband med förordningen den 8 maj 1942 (nr 341) med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln, enligt vilken Kungl. Maj:t på framställning av hushållningssällskap äger förordna att tjur icke må användas för betäckning av annans ko, med mindre tjuren i fråga om härstamningen uppfyller de fordringar, som angivas i förordnandet. Dylikt förordnande har hittills meddelats beträffande samtliga hushållningssällskaps områden, respektive delar därav, med undantag av Gotlands län och Värmlands län. Det är naturligt, att djurinnehavare, som beröras av sådant förordnande, äro angelägna att vinna anslutning till någon med statsmedel understödd tjurförening, eftersom dylik förening alltid måste hålla tjur av lägst den kvalitet, som angives i förordnandet.

Å andra sidan ha många djurinnehavare under senare år lämnat tjurföreningsverksamheten för att övergå till artificiell insemination av sina nötkreatur med sperma från tjur, tillhörande seminförening. I vilken grad detta förhållande under senare år påverkat tjurföreningsverksamhetens utveckling kan tyvärr icke siffermässigt belysas. Metoden ifråga omfattas emellertid med mycket starkt intresse icke minst bland innehavare av mindre jordbruk. Det synes därför sannolikt, att tjurföreningsverksamheten efter hand kommer att undanträngas till sådana områden, där det av ekonomiska skäl icke är möjligt att ordna artificiell insemination.

Vidare må framhållas, att inom tjurföreningsverksamheten tjurhållningen är förenad med vissa olägenheter, som icke förekomma eller i varje fall äro mindre framträdande, där besättningen är av sådan storlek, att innehavaren med fördel kan hålla egen tjur. De, som äro anslutna till tjurföreningsverksamheten, måste sålunda i regel föra sina kor jämförelsevis lång väg för betäckning, vilket med hänsyn till bristen på arbetskraft vid jordbruket stundom kan bliva betungande. Detta gäller särskilt under de mest arbetskrävande delarna av året eller eljest, när väglaget är mindre tillfredsställande. De tjurar, som stå uppställda vid mindre jordbruk, kräva därjämte i många fall så stor procentuell andel av det tillgängliga fodret, att det kan vålla innehavaren svårigheter att åtaga sig tjurhållningen. Vidare medför ett sådant åtagande skyldighet för honom att framföra tjuren för betäckning, vilket om tjuren anlitas för ett jämförelsevis stort antal kor, kan bliva mycket tidsödande. Det möter därför ofta stor svårighet för föreningarna att erhålla lämpliga tjurhållare. Utgifterna för tjurhållning stiga i allmänhet med minskad besättningsstorlek. En motsvarighet till detta förhållande kan påvisas även inom tjurföreningsverksamheten.

Vad de fyra nordligaste länen angår kan tjurförening för närvarande erhålla statsbidrag till underhåll av tjur, som står uppställd i mindre ladugård. De särskilda omständigheter, som föranlett detta medgivande, kunna emellertid vara lika framträdande inom andra delar av riket. Det synes därför angeläget att alla tjurföreningar, som äro i behov därav, beredas möjlighet att erhålla dylikt bidrag, icke minst med hänsyn till att tjurföreningsverksamheten efter hand torde komma att koncentreras till sådana områden, där behovet ifråga gör sig starkast gällande.

Med anledning av vad sålunda anförts föreslår styrelsen att, där omständigheterna så påkalla, alla tjurföreningar, som uppfylla för sådan förening fastställda villkor, skola berättigas till ett allmänt bidrag av statsmedel för underhåll av tjur.

I detta sammanhang erinrar styrelsen om att utredningen rörande ladugårdskontroll m. m. föreslagit, att obligatorisk avkommebedömning skall införas beträffande tjurar, som användas i seminverksamhet. Styrelsen anför,

att det knappast torde finnas anledning att kräva sådan bedömning beträffande tjurarna inom tjurföreningsverksamheten, eftersom dessa nyttjas för naturlig insemination. De skäl, som utredningen anfört för ökad användning av avkommebedömda tjurar, äro emellertid enligt styrelsens mening av sådan art, att det dock måste anses angeläget att främja användningen av sådana tjurar även inom tjurföreningsverksamheten. Styrelsen anför vidare.

Avkommebedömning kan emellertid icke tillämpas, förrän tjurarna efterlämnat ett tillräckligt stort antal avkomlingar i bedömningsbar ålder. Mjölkanlagen hos de tjurar, som utnyttjas för naturlig insemination, kunna sålunda i regel icke bedömas på angivet sätt förrän tjurarna uppnått en ålder av åtta år och däröver.

För tjurföreningarna skulle detta innebära, att tjurarna måste utnyttjas för avelsändamål under avsevärt längre tid än eljest. Mindre föreningar med allenast en tjur bruka med hänsyn till risken för inavel i regel anskaffa ny tjur ungefär vart tredje år. Även inom större föreningar blir användningstiden jämförelsevis kort beroende på mindre god hållbarhet hos tjurarna. Deras livslängd lär sålunda för närvarande uppgå till i medeltal allenast fyra å fem år. Växlingarna kring detta medelvärde äro emellertid betydande. Enstaka tjurar kunna sålunda nyttjas för avelsändamål intill en ålder av 15 år och däröver. Gamla tjurar äro emellertid avsevärt mer svårhanterliga än unga. Tjurföreningarna måste därför med hänsyn till svårigheten att få lämpliga tjurhållare i regel lämna företräde åt unga och oprövade tjurar, även om de gamla efter avkommebedömning visat sig besitta värdefulla arvsanlag.

För att främja användningen av avkommebedömda tjurar inom tjurföreningsverksamheten finner styrelsen, under hänvisning till det anförda, skäl föreligga att tjurförening berättigas till särskilt tilläggsbidrag för underhåll av sådan tjur.

Vad angår grunderna för de sålunda föreslagna underhållsbidragen föreslår styrelsen, att det allmänna bidraget skall maximeras till 200 kronor årligen för varje tjur. Det bör ankomma på vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott att inom denna gräns fastställa bidragets storlek. Då särskilda skäl föreligga därtill, skall utskottet dock kunna överskrida maximibeloppet. För avkommebedömd tjur bör enligt förslaget utgå ytterligare bidrag med högst 300 kronor årligen, under villkor att föreningen vid försäljning eller uthyrning av sådan tjur i första hand erbjuder den till sällskapet.

Till utredning rörande föreningarnas inkomster och utgifter för tjurarnas underhåll återgives i skrivelsen en sammanställning angående tjurföreningarnas inkomster och utgifter i medeltal per tjur under kalenderåret 1947. Sammanställningen är grundad på uppgifter, som lämnats av husdjurskonsulenterna. Enligt denna utgjorde sagda år i medeltal för tjur inkomsterna 1 014 kronor och utgifterna 1 041 kronor. Av inkomsterna belöpte 72 kronor på statsbidrag, 82 kronor på ortsbidrag och 860 kronor på medlemsavgifter m. m. Av utgifterna avsågo 579 kronor ersättning till tjurhållare, 381 kronor amortering av tjurkapitalet m. m. samt 81 kronor övriga utgifter. Utgiften i medeltal per betäckt ko uppgick till 11 kronor 70 öre.

Under hänvisning till vad som framgår av denna sammanställning erinrar styrelsen om att man vid flera tillfällen dragit i tvivelsmål det berättigade i den nu tillämpade principen, att statsbidrag till tjurföreningsverksamheten må utgå med högst det belopp, som hushållningsällskapet och landstinget tillskjutit. Styrelsen föreslår nu till en början, att denna princip skall upphöra att tillämpas och att i stället samtliga ifrågasatta bidrag i sin helhet skola bestridas av statsmedel, som direkt anvisats för ändamålet.

Beträffande storleken av de ifrågasatta bidragen till underhållet anför styrelsen bland annat, att tjurföreningarna, efter hand som den artificiella inseminationsverksamheten vinner ökad utbredning, torde komma att trängas undan till sådana områden, där de ekonomiska förutsättningarna för samfällid tjurhållning äro mindre gynnsamma. Det synes därför skäligen, att de i fortsättningen skola få något högre bidrag per tjur och år än som för närvarande utgår för ändamålet. Hushållningsällskapen böra emellertid kunna reglera bidragets storlek i förhållande till föreningarnas verkliga utgifter. Detta önskemål kan givetvis förverkligas genom att bidraget bestämmas skola utgå med belopp motsvarande viss procent av den kostnad, som föreningarna i varje särskilt fall styrka sig ha haft. En sådan fördelningsgrund kan dock giva anledning till att de föreningar, som missköta sin ekonomi, bliva premierade. Det torde därför vara lämpligare att genomföra regleringen på basis av antalet till föreningarna anslutna kor, koantalet inom den besättning, där tjuren står uppställd, ävensom andra liknande omständigheter, som kunna tänkas utöva ett större inflytande på utgifternas storlek. Viss hänsyn torde även böra tagas till föreningens allmänna betydelse för orten. Då några bestämda regler för en fördelningsgrund svårigen kunna utformas, synes det böra ankomma på vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott att genomföra fördelningen och därvid tillse, att de föreningar, som äro i behov därav, erhålla bidrag med skäligen belopp.

Beträffande det föreslagna tilläggsbidraget för underhåll utav avkommebedömd tjur anför styrelsen, att behovet av sådant bidrag tyvärr icke kan siffermässigt belysas. Styrelsen framhåller dock att tillgången på dylika tjurar är mycket begränsad samt att vården av dem i regel orsakar föreningarna avsevärda olägenheter. Tilläggsbidraget måste därför vara jämförelsevis rikligt tilltaget, om det skall leda till åsyftat resultat. Ett rikligt bidrag motiveras även därav att det med hänsyn till den försämring, som under senare år inträtt i fruktsamheten inom de svenska nötkreatursraserna, måste anses vara av stort allmänt intresse, att gamla tjurar, som visat sig besitta icke endast goda produktionsanlag utan även god hållbarhet, i ökad utsträckning användas inom aveln.

I fråga om statsbidrag för artificiell insemination av nötkreatur, tillhörande medlem av tjurförening, framhåller styrelsen, att det med hänsyn till de fördelar, som enligt förutnämnda utredning äro förenade med sådan

insemination, bör ligga i tjurföreningarnas eget intresse att så långt som möjligt övergå till denna. Föreningarna ha redan i viss utsträckning begagnat sig av möjligheten att på så sätt rationalisera avelsverksamheten. Kungl. Maj:t har beaktat denna utveckling genom att år 1944 förordna, att hushållningssällskap må medgiva förening att begagna sådant statsbidrag, som icke använts för avsett ändamål och därför fonderats jämlikt bestämmelserna i 14 § kungörelsen den 15 oktober 1937, för att bekosta medlemmarnas anslutning till förening, som bedriver artificiell insemination bland nötkreatur.

Med hänsyn till den bristande erfarenheten av den artificiella inseminationsverksamheten anser styrelsen det icke vara tillrådligt att nu påskynda övergången till sådan insemination. Till ytterligare stöd för denna ståndpunkt anföres, att de ekonomiska förutsättningarna för den i Sverige tillämpade formen för verksamheten bland nötkreatur, vilken innebär att samtliga kor inom de anslutna besättningarna insemineras artificiellt, äro mycket växlande inom skilda tjurföreningar. Emellertid kan den artificiella inseminationen även nyttjas uteslutande i syfte att effektivisera användningen av goda, avkommebedömda tjurar för befruktning av de bästa korna.

Styrelsen anser, att sistnämnda form av seminverksamhet bör användas i de trakter, där artificiell insemination icke med fördel kan komma i fråga för samtliga kor. Därvid skall användas sperma från tjur, som vid avkommebedömning visat sig besitta särskilt goda arvsanlag. I första hand bör anlitas tjur, tillhörande tjurförening. Metoden öppnar möjlighet att bättre utnyttja goda, avkommebedömda tjurar inom sådana områden, där de ekonomiska förutsättningarna för artificiell insemination av samtliga nötkreatur inom besättningarna äro mindre goda. Med hänsyn till betydelsen av gruppavel bör det ankomma på hushållningssällskapen att anordna denna verksamhet. Sällskapen torde dock böra äga möjlighet att, där så prövas lämpligt, uppdraga verksamheten åt särskilt för ändamålet bildad förening eller annat lämpligt organ av lokal karaktär. Statsbidrag föreslås skola utgå i form av organisationsbidrag till bestridande av sällskapets utgifter för att anskaffa erforderlig utrustning och, i förekommande fall, inrätta särskilt spermalaboratorium. Sällskapen böra även kunna få gottgörelse för det arbete, som är förenat med avkommebedömningen. Denna fråga torde dock med hänsyn till det nära samband, som råder mellan kontrollbokföring och på sådan bokföring grundad avkommebedömning, böra upptagas till behandling samtidigt med det förslag, som utredningen rörande ladugårds-kontroll m. m. avgivit beträffande mjölkboskapskontrollen.

I fråga om *kostnaderna för bidragsverksamheten* framhåller styrelsen först, att behovet av bidrag till enskilda tjurhållare för inköp av tjurkalvar är särskilt stort i Norrland och mellersta Sveriges skogsbygder ävensom i de delar av riket, där större skärgård finnes. Medelsbehovet för sådant ändamål beräknas för det närmaste året till 10 000 kronor.

Allmänt bidrag till underhåll beräknas skola årligen utgå för omkring 4 000 tjurar med i medeltal 200 kronor för tjur eller således med tillhoppa 800 000 kronor. Antalet avkommebedömda tjurar uppskattas till cirka fyra procent av tjurföreningarnas hela tjurbestånd. Tilläggsbidragen till sådana

tjurar kunna därför beräknas utgå med tillhoppa $\left(\frac{4\,000 \times 4}{100} \times 300 =\right)$ 48 000 kronor om året.

Hushållningssällskapens medelsbehov för artificiell inseminationsverksamhet inom besättningar, anslutna till tjurförening, beräknas till 10 000 kronor om året. Samma belopp anses behövt till bekämpande av vissa ärftliga fel hos nötkreatur.

Den sammanlagda årliga kostnaden för den verksamhet, som lantbruksstyrelsens förslag avser, beräknas sålunda till $(10\,000 + 800\,000 + 48\,000 + 10\,000 + 10\,000 =)$ 878 000 kronor.

Yttrandena.

I fråga om bekämpandet av ärftliga fel hos nötkreaturen innehålla remissyttrandena icke några erinringar mot lantbruksstyrelsens förslag. Där emot äro meningarna delade beträffande de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om tjurhållningen vid mindre jordbruk. Sålunda lämnas förslaget i denna del i huvudsak utan erinran av *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Landsbygdens folk*. *Hushållningssällskapens förbund* och *Svenska husdjurskonsulentföreningen* tillstyrka detsamma med åtskilliga ändringar. *Statskontoret* åter avstyrker förslaget.

Som skäl för sitt avstyrkande framhåller *statskontoret*, att vad som anförts i ärendet icke övertygat ämbetsverket om behovet av att i rådande läge genomföra de föreslagna ändringarna. De nu gällande bestämmelserna ha enligt statskontorets åsikt icke visats vara förenade med sådana olägenheter, att de icke skulle kunna tillämpas ytterligare någon tid, tills närmare erfarenhet vunnits angående utvecklingen på området. Härtill kommer att de statsbidrag, om vilka det är fråga, i och för sig icke torde ha någon nämnvärd betydelse för djurägarna.

Hushållningssällskapens förbund framhåller, att de nu gällande bidragsgrunderna behöva ändras. Förbundet finner lantbruksstyrelsens förslag i stort sett väl avvägt och lämpligt. Sålunda biträder förbundet, att den s. k. halveringsprincipen i fråga om statsbidragen skall avskaffas och att bidrag till verksamheten i stället skall helt utgå av statsmedel, som direkt anvisas för ändamålet. Denna omläggning bör dock icke föranleda någon sänkning av sällskapens omkostnadsanslag. På grund av de oundvikliga kostnadsstegringar som skett är nämligen de flesta sällskapens ekonomiska ställning mycket svag. Den minskning av omkostnaderna, som blir följden av ändringen i bidragsvillkoren, kommer att giva sällskapen möjlig-

het att i någon mån vidtaga andra åtgärder, som äro önskvärda för jordbrukets främjande.

Beträffande förslaget i övrigt anför förbundet, att såsom villkor för att enskild tjurhållare skall få bidrag till inköp av tjur bör gälla icke blott att tjurhållaren är bosatt inom område, där tjurföreningsverksamhet ej med fördel kan bedrivas, utan även att han ej heller lämpligen kan ansluta sin besättning till artificiell inseminationsverksamhet. Med hänsyn till de ändringar i jordbrukets produktionsinriktning, som numera bliva allt vanligare, bör vidare villkoret om att besättningen skall uppgå till högst tio kor ersättas med en bestämmelse om att bidragstagarens egendom icke får omfatta mer än 20 hektar åker. Skyldigheten för tjurförening, som åtnjuter statsbidrag, att hembjuda tjur till vederbörande hushållningssällskap föreslås skola avse hela föreningens tjurbestånd. I fråga om den artificiella inseminationsverksamheten inom besättningar, som äro anslutna till tjurföreningar, förordar förbundet, att möjlighet skall finnas för två eller flera hushållningssällskap att erhålla statsbidrag för gemensamt anordnande av sådan verksamhet.

Förbundet anför vidare bland annat följande.

Det kan givetvis ifrågasättas om ett så ringa årligt anslag till tjurföreningarna för underhåll av tjur som högst 200 kronor fortsättningsvis är behöfligt och motiverat. Med hänsyn till att tjurföreningsverksamheten genom den alltmer ökade artificiella inseminationsverksamheten i framtiden torde komma att omfatta i främsta hand mera avsides liggande bygder, där jordbrukets ekonomiska förutsättningar äro sämst, torde dock bidrag av denna storlek även framgent komma att vara av betydande värde och stöd för nötkreatursskötselns fortsatta utveckling. Av stor betydelse är givetvis också, att tjurhållningen genom ifrågavarande bidragsförmedling kommer att stå under kontinuerligt inseende av vederbörande hushållningssällskap. Förbundet vill därför tillstyrka, att de föreslagna grunderna för allmänt bidrag till tjurförening fastställas.

Det är synnerligen angeläget, att tjurarnas genomsnittliga användningstid kan förlängas. Denna är för närvarande mycket kort, då som regel tjurarna slås ut redan vid fem års ålder. Lantbruksstyrelsen har i sitt förslag förordat, att till tjurförening skall utgå ett särskilt bidrag av statsmedel med årligen ytterligare högst 300 kronor för hållande av tjur, som blivit godkänd vid avkommebedömning. Förbundet vill emellertid med hänsyn till önskvärldheten av att få till stånd ett bättre utnyttjande av tjurarna föreslå, att ifrågavarande särskilda bidrag i stället måtte utgå till tjurförening, vilken håller sådan tjur, som under det kalenderår bidraget avser uppnår eller uppnått minst fem års ålder och som kan förväntas bliva godkänd vid avkommebedömning. Ett bidrag efter sistnämnda grunder synes stimulera till att tjurarna komma att utnyttjas längre och samtidigt förbättra möjligheterna att placera och använda sådana tjurar, som anses böra bliva avkommebedömda. De befarade svårigheterna att utplacera de s. k. väntetjurarna inom den artificiella inseminationsverksamheten komma därjämte att minskas, samtidigt som tjurföreningarna få ett bättre tjurmaterial.

Vad beträffar kostnadsberäkningen vill förbundet framhålla, att den av förbundet föreslagna ökningen av det antal föreningstjurar, för vilka särskilt underhållsbidrag skall kunna erhållas, torde innebära, att cirka åtta

procent av tjurföreningarnas hela tjurbestånd kunna komma i fråga till sådant bidrag. Hushållningssällskapens behov av statsbidrag för de särskilda bidragen skulle således uppgå till $\left(\frac{4\,000 \times 8}{100} \times 300 =\right)$ 96 000 kronor mot av lantbruksstyrelsen beräknade 48 000 kronor.

Svenska husdjurskonsulentföreningen gör i fråga om statsbidrag till enskild tjurhållare samma erinran som förbundet. Därjämte anser föreningen, att med tjurkalv bör jämställas ungtjur, som är högst 15 månader gammal, varvid skyldigheten att uppföda och väl vårda djuret, tills detta uppnått lägst tre års ålder, bör ersättas med en föreskrift om att ungtjuren skall i minst tre år upplåtas för betäckning av kor i orten.

Vad väntetjurarna angår är föreningen för sin del övertygad om att detta spörsmål bäst löses genom en samverkan mellan tjurföreningarna och de lokala seminföreningarna under medverkan av vederbörande husdjurskonsulent och besiktningsman. Med hänsyn till att en rationell mjölkboskapsavel främst beror av tillgången på och utnyttjandet av värdefulla avkommebedömda tjurur föreslår emellertid även föreningen, att särskilt underhållsbidrag skall utgå jämväl för väntetjurur. Bidraget bör fastställas till högst 200 kronor om året samt utgå för sådan tjur, som prövats i seminaveln, ävensom för tjur, som är minst fem år gammal och för vilken inom kort en säker avkommebedömning kan väntas föreligga. Vidare föreslås, att hushållningssällskap eller seminförening skall kunna få statsbidrag för prövning av ungtjurur i åldern ett å två år. För varje i seminverksamheten prövad ungtjur bör därjämte utgå ett särskilt statsbidrag om 100 kronor, under villkor att minst 20 osorterade honliga avkomlingar ställas till förfogande för en framtida avkommebedömning. Såväl detta bidrag som det nyssnämnda bidraget å högst 200 kronor bör förenas med skyldighet att hembjuda tjuren till sällskapet.

I fråga om hushållningssällskapens seminverksamhet förordar föreningen, att det skall närmast tillkomma sällskapens förvaltningsutskott att genom husdjurskonsulenterna övervaka verksamheten. Slutligen anmärker föreningen, att tjurföreningarna anse de statsbidrag, som fonderats hos dem, såsom deras rättmätiga tillgång.

Departementschefen.

Redan vid behandlingen av frågan om statsbidrag till mjölkboskapskontrollen har jag angivit, att jag icke för närvarande kan förorda att de nu utgående ortsbidragen till nötboskapsskötsel skola bortfalla och ersättas av höjda statliga bidrag. Detta gäller givetvis även bidragen till tjurhållningsverksamheten. Även om någon ändring ej bör ske på denna punkt torde det emellertid vara motiverat att överse bestämmelserna om det statliga stödet till sagda verksamhet.

Vad då först angår tjurföreningarna voro bidragen till dessa från början i främsta rummet avsedda att stimulera till inköp av värdefulla tjurur. Så-

som lantbruksstyrelsen framhåller ha de emellertid efter hand fått allt mindre betydelse i detta avseende och i stället fått karaktären av bidrag till hållande av tjur. Häremot synes intet vara att erinra. Det förefaller emellertid då lämpligt att bidraget även formellt konstrueras som ett underhållsbidrag. Önskemålet att stimulera till hållande av värdefulla tjurar synes vidare bäst kunna tillgodoses genom att ett särskilt tilläggsbidrag får utgå för hållande av tjur, som vid en av lantbruksstyrelsen godkänd avkommebedömning styrkts äga förmåga att efterlämna avkomma med särskilt goda mjölkanlag.

Härjämte torde emellertid efter lantbruksstyrelsens prövning tilläggsbidrag böra kunna utgå även för tjur, som under det år bidraget avser uppnått eller uppnår fem års ålder och kan väntas bliva godkänd vid avkommebedömning. Att därutöver utbetala särskilda bidrag för s. k. väntetjurar anser jag icke erforderligt. Ej heller kan jag förorda att, såsom föreslagits i ett yttrande, statsbidrag skall utgå för prövning av ungtjurar. Beträffande bidragens storlek vill jag — med beaktande av att ortsbidragen tills vidare böra bibehållas samt att för närvarande någon nämnvärd ökning av statsverkets utgifter för ändamålet ej bör ske — förorda att det allmänna underhållsbidraget skall utgå med högst 75 kronor och tilläggsbidraget med högst 100 kronor per år och tjur. Att såsom villkor för tilläggsbidrag uppställa att föreningen vid försäljning eller uthyrning av tjuren i första hand erbjuder den till sällskapet, finner jag icke lämpligt. Däremot bör enligt min mening som villkor för här avsedda bidrag gälla att tjuren, i den utsträckning som skäligen kan påfordras, hålles tillgänglig även för andra än förningsmedlemmar mot avgift, som fastställes av hushållningssällskapet.

För närvarande utgår statsbidrag för inköp av tjurkalv till sådan innehavare av mindre jordbruk, som på grund av egendomens isolerade läge eller liknande omständigheter icke med fördel kan ansluta sig till statsunderstödd tjuvförening. Denna bidragsmöjlighet synes böra bibehållas och — i enlighet med vad som anförts i ett yttrande — utvidgas till att även avse vissa ungtjurar. Utöver nu gällande förutsättningar för bidrag torde emellertid böra föreskrivas, att djurägaren ej lämpligen kan ansluta sin besättning till seminverksamhet. Bidraget torde böra utgå med högst 100 kronor för varje tjurkalv eller ungtjur. Vad lantbruksstyrelsen och Svenska husdjurskonsulentföreningen anfört angående villkoren för sådant bidrag synes kunna godtagas.

Härutöver har lantbruksstyrelsen föreslagit, att hushållningssällskapen skulle kunna erhålla statsbidrag för bedrivande av seminverksamhet i sådana fall, där de ekonomiska förutsättningarna för artificiell insemination av samtliga nötkreatur i besättningarna äro mindre goda. Med anledning härav vill jag framhålla, att det även enligt min uppfattning kan befinnas önskvärt att genom artificiell insemination av enstaka djur främja avelsarbetet i sådana fall, där förutsättningarna för en allmän seminverksamhet icke äro för handen och där lämplig tjur ej heller kan disponeras för naturlig befruktning. Emellertid torde seminverksamhetens utvecklingsmöjligheter än-

nu ej kunna överblickas. Bland annat med hänsyn härtill anser jag mig ej för närvarande kunna förorda, att sällskapen erhålla statsbidrag för att igångsätta sådan verksamhet.

Vad till slut angår bekämpandet av ärftliga fel hos nötkreaturen torde medel för detta ändamål böra beviljas även i fortsättningen.

F. Anslagsäskanden för budgetåret 1950/51.

Till understöd åt kontrollföreningsverksamheten har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 341 400 kronor. I fråga om bestämmelserna för anslagets användning torde få hänvisas till statsliggaren s. 768.

I årets statsverksproposition (IX H. T. punkt 57) har Kungl. Maj:t vidare, såsom redan inledningsvis erinrats, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Nötboskapsavelsns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet för budgetåret 1950/51 beräkna ett anslag av 341 400 kronor.

Lantbruksstyrelsen.

I skrivelse den 18 augusti 1949 har *lantbruksstyrelsen* med utgångspunkt från nuvarande organisation och bidragsbestämmelser angivit anslagsbehovet för understöd åt kontrollföreningsverksamheten under budgetåret 1950/51 till 454 200 kronor. Härvid ha till bidrag för år 1950 till kostnaderna för hushållningssällskapens övervakning av verksamheten genom överkontrollassistenter, för sammanträde inför kontrollnämnden med överkontrollassistenterna samt för utarbetande och utgivande av berättelse över kontrollföreningsverksamheten beräknats oförändrade belopp av 43 500, 2 500 och 12 000 kronor. Till bidrag för år 1950 till kostnaderna för kontroll av nötkreatursbesättningar genom besök av kontrollassistent eller genom provmjölkkningsring ha upptagits 356 000 kronor mot 263 000 kronor för år 1949. Slutligen har styrelsen till bidrag för budgetåret 1950/51 till kostnaderna för kontrollnämndens övervakning av kontrollföreningsverksamheten genom överkontrollassistenter upptagit ett från 20 400 kronor till 40 200 kronor förhöjt belopp. Vid denna beräkning har förutsatts, att liksom hittills för nämndens verksamhet skall få disponeras ett belopp av omkring 12 000 kronor ur fonden för svenska hornboskaps- och fåravelsns förädling.

I fråga om beräkningen av medelsbehovet till kontroll av nötkreatursbesättningar genom besök av kontrollassistent eller genom provmjölkkningsring anför *lantbruksstyrelsen*.

Av inkomna redogörelser över den med statsmedel understödda kontrollföreningsverksamheten inhämtas, att hushållningssällskapen under sistförflutna kontrollår, 1947/48, haft utgifter för kontroll av nötkreatursbesättningar genom besök av kontrollassistent eller genom provmjölkkningsring av beskaffenhet att författningsenligt kunna gäldas med statsmedel till i avrundat tal 333 800 kronor. Då allenast 261 900 kronor stodo till

förfogande för ändamålet, fingo kontrollföreningarna under sagda år vidkännas en icke beräknad merutgift av cirka (333 800 — 261 900 =) 71 900 kronor. Motsvarande merutgift avseende nu löpande kontrollår kan icke med säkerhet beräknas. Hushållningssällskapen ha emellertid i sina ansökningar om statsbidrag för år 1949 beräknat ifrågakarande anslagsbehov till ett sammanlagt belopp av i runt tal 355 000 kronor. Då allenast 261 780 kronor anvisats för ändamålet, torde deras i årsstaten icke beräknade merutgift sålunda komma att uppgå till cirka (355 000 — 261 780 =) 93 220 kronor.

Med hänsyn till att husdjursskötseln i regel utgör det mindre jordbrukets viktigaste inkomstkälla och till att denna näringsgren i vad angår nötkreatursskötseln svårigen kan bedrivas med gott ekonomiskt utbyte utan fortlöpande kontroll över mjölkornas avkastning och foderförbrukning, synes det angeläget, att hushållningssällskapen erhålla tillräckligt stora bidrag för att i full utsträckning kunna tillgodose kontrollföreningarnas anslagsbehov. Styrelsen vill därför föreslå, att för nästkommande budgetår statsbidrag för nu ifrågakarande ändamål beräknas till ett med 93 000 kronor till 356 000 kronor förhöjt belopp.

Förslaget om ökad medelsanvisning till kontrollnämndens övervakning av kontrollföreningsverksamheten innebär en upprepning av den hemställan om provisorisk avlöningsförbättring och ökad traktamentsersättning åt de hos kontrollnämnden anställda överkontrollassistenterna, som lantbruksstyrelsen gjort i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår (se prop. nr 89/1949, s. 4). Styrelsen anser det angeläget, att detta förslag snarast möjligt genomföres. Tillika upplyser styrelsen, att framställning i ämnet ånyo inkommit från Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen och att kontrollnämnden tillstyrkt framställningen.

Sedermera har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 17 september 1949 hemställt, att ett belopp å omkring 11 400 kronor av fonden för svenska hornboskaps- och fåravelns förädling måtte ställas till styrelsens förfogande för att möjliggöra utbetalning av avlöningsförbättring till de hos kontrollnämnden anställda överkontrollassistenterna redan från och med den 1 juli 1949. Nämnda belopp motsvarar den behållning i fonden, som beräknats föreligga, sedan bidrag å 12 000 kronor utgått till kontrollnämndens verksamhet under budgetåret 1949/50. Då lantbruksstyrelsen i sin anslagsframställning den 18 augusti 1949 förutsatt, att jämväl för budgetåret 1950/51 ett lika stort bidrag skulle utgå ur fonden, hemställer styrelsen vidare, att anslaget till understöd åt kontrollföreningsverksamheten för sistnämnda budgetår skall uppföras med (454 200 + 12 000 =) 466 200 kronor.

I remissutlåtande den 26 oktober 1949 över lantbruksstyrelsens framställning av den 17 september 1949 avstyrker *statskontoret* styrelsens förslag om förbättring av löneställningen för överkontrollassistenterna.

Departementschefen.

De förslag, som jag i det föregående framlagt beträffande mjölkboskapskontrollen, böra, såsom redan nämnts, träda i kraft först vid ingången av instundande kontrollår, d. v. s. i regel den 1 oktober 1950. De statsbidrag för kontrollen, som böra utgå till hushållningssällskapen för nästa budgetår, avse kontrollåret 1949/50. Storleken av dessa bidrag påverkas alltså ej av de föreslagna ändringarna i bidragsgrunderna.

Jag har icke något att erinra mot de av lantbruksstyrelsen beräknade beloppen av 43 500 kronor till bidrag till hushållningssällskapens övervakning av verksamheten genom överkontrollassistenter, 12 000 kronor till utarbetande och utgivande av berättelse över kontrollföreningsverksamheten samt 2 500 kronor till kostnaderna för sammanträde inför kontrollnämnden. I fråga om bidraget till kontroll av nötkreatursbesättningar genom besök av kontrollassistent eller genom provmjölkningsring kan jag däremot icke tillstyrka någon höjning av nu utgående anslagsbelopp, 263 000 kronor. Med hänsyn till nu rådande lönestabilisering kan jag ej heller tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag om förbättrad löneställning och ökad traktamentsersättning åt de hos kontrollnämnden anställda överkontrollassistenterna. För kontrollnämndens verksamhet torde följaktligen böra upp- tagas ett oförändrat belopp av 20 400 kronor.

Vid behandlingen av frågan om mjölkboskapskontrollen har jag anført, att statsbidrag borde utgå för anordnande av demonstrationsutfodringar och att för ändamålet borde för år 1950 beräknas ett belopp av 7 000 kronor.

I enlighet med det anförda synes ifrågavarande anslag för budgetåret 1950/51 böra beräknas till $(263\,000 + 43\,500 + 12\,000 + 2\,500 + 20\,400 + 7\,000 =)$ 348 400 kronor.

Jag torde vidare här få erinra att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition på min hemställan (IX H. T. punkt 56) föreslagit riksdagen att till Nötboskapsavels befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsavels för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 337 000 kronor. Anslaget är avsett att användas bland annat för utbetalande av bidrag till tjuvföreningsverksamheten under år 1950. De ändringar jag förordat i bidragsgrunderna för denna verksamhet böra, såsom redan nämnts, träda i kraft den 1 januari 1951. Ändringarna beröra alltså ej medelsanvisningen för innevarande budgetår.

G. Departementschefens hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag

1) att förslaget till förordning med vissa bestämmelser angående seminverksamhet bland nötkreatur måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande, samt

2) att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de grunder för statligt stöd åt mjölkboskapskontroll och tjurhållning, som jag angivit i det föregående,

dels å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln till *Nötboskapsavelns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet* anvisa ett anslag av 348 400 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Grass.